

Fale Alea 'o Tonga

KO E MINITI 'O E

FEME'A'AKI

'A E

HOU'EIKIMĒMIPA

'O E

FALE ALEA 'O
TONGA

FIKA	9—
'AHO	Pulelulu, 14 Mā'asi 2018

Fai 'i Nuku'alofa

HOU'EIKI MEMIPA 'O E FALE ALEA

'Eiki Sea Fale Alea

Lord Fakafanua
Tongatapu 'Eiki Fakafofonga Nōpele, Vahefonua

Hou'eiki Minisitā Kapineti

'Eiki Palēmia	Samuela 'Akilisi Pōhiva
'Eiki Tokoni Palēmia	Semisi Lafu Sika
'Eiki Minisitā Fonua, Ngaahi Koloa Fakaenatula	Lord Ma'afu Tukui'aulahi
'Eiki Minisitā Pa'anga & Palani Fakafonua	<i>Dr.</i> Pohiva Tu'i'onetoa
Eiki Minisitā Fēfakatau'aki, Konisiuma, Fakatupu Koloa,	
'Ilo Fo'ou & Ngāue 'a e Kakai	<i>Dr.</i> Tu'i Uata
'Eiki Minisitā Polisi & Tāmata Afī, Tānaki Pa'anga & Kasitomu	Māteni Tapueluelu
'Eiki Minisitā Lao & Pilīsone,	Sione Vuna Fa'otusia
'Eiki Minisita Ngoue, Me'atokoni, Ngaahi Vao'akau, Toutai	Sēmisi Taulangi Fakahau
'Eiki Minisitā ki he Fakamatala 'Ea, Ma'u'anga Ivi &	
Ma'u'anga Fakamatala	Poasi Mataele Tei
'Eiki Minisitā Mo'ui & Kautaha Pisinisi 'a e Pule'anga	<i>Dr.</i> Saia Ma'u Piukala
'Eiki Minisita Ako & Ako Ngāue	Penisimani 'Epenisa Fifita

Formatted: Centered

Hou'eiki Fakafofonga Nōpele

Lord Tu'ivakanō Tongatapu.	'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 1
Lord Ma'afu Tongatapu	'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 2,
Lord Vaha'i	'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 3 Tongatapu
Lord Tu'ilakepa	'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 1 Vava'u.
Lord Tu'i'afitu	'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 2 Vava'u.
Lord Tu'iha'angana	'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 1 Ha'apai
Lord Nuku	'Eiki Fakafofonga Nōpele 'Eua
Lord Fusitu'a	'Eiki Fakafofonga Nōpele Ongō Niua

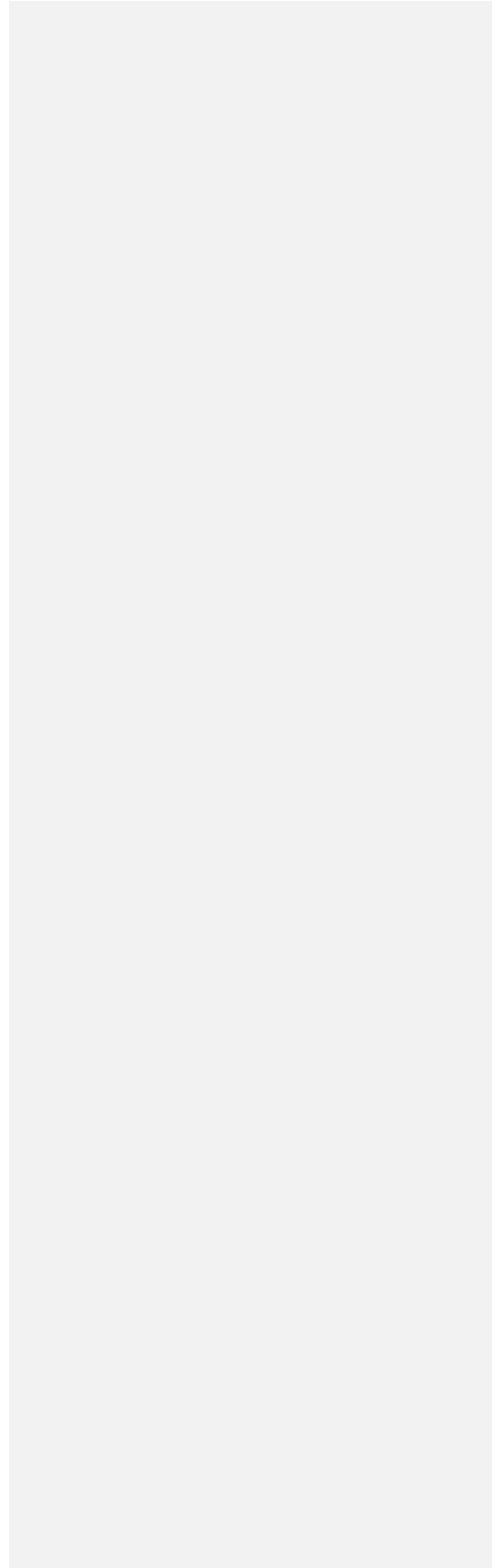
Kau Fakafofonga Kakai

Fakafofonga Kakai 3, Tongatapu	Siaosi Sovaleni
Fakafofonga Fika 5, Tongatapu	Losaline Mā'asi
Fakafofonga Fika 11, 'Eua	Tevita Lavemaau
Fakafofonga Fika 12, Ha'apai	Mo'ale Finau
Fakafofonga Fika 13, Ha'apai	Veivosā Taka
Fakafofonga Fika 15, Vava'u	Sāmiu Kuita Vaipulu
Fakafofonga Kakai 17, Ongō Niua	Vātau Hui

Formatted: None, Space Before: 0 pt, After: 10 pt, Line spacing: Multiple 1.15 li, Don't keep with next, Don't keep lines together

|

asenita

Fakahokohoko

<u>Fale Alea 'o Tonga</u>	<u>88</u>
<u>Lotu</u>	<u>88</u>
<u>Ui 'a e Fale.....</u>	<u>88</u>
<u>Poaki.....</u>	<u>88</u>
<u>Me'a 'a e 'Eiki Sea</u>	<u>88</u>
<u>Tokanga ki he ngaahi 'isiū fakakelekele koe'uhi ko e fakafisi Minisita Fonua</u>	<u>99</u>
<u>Tali Pule'anga lele lelei pe ngāue ki he ngaahi me'a fakakelekele</u>	<u>1040</u>
<u>Mafai ke tuku ha Minisita ki tu'a pe fekau ke fakafisi ko e mafai pē ia Palēmia</u>	<u>1144</u>
<u>Fakama'ala'ala he kupu 51 & 75 Konisitūtone.....</u>	<u>1343</u>
<u>Kupu 3(b) fekau'aki mo e Minisita Fonua.....</u>	<u>1343</u>
<u>Ngaahi tipeiti fekau'aki mo e mafai fakakonisitutone Palēmia ke tali pe ta'etali fakafisi ha Minisita</u>	<u>1313</u>
<u>Taukave Pule'anga mafai fakakonisitutone</u>	<u>1646</u>
<u>Fehu'ia mafai Palēmia ke tali pe ta'etali fakafisi ha Minisita.....</u>	<u>1646</u>
<u>Hoha'a fekau'aki mo e founa ngāue Potungāue Polisi.....</u>	<u>1949</u>
<u>Taukave 'ikai ha mafai Minisita Polisi 'i he fakatotolo kau polisi</u>	<u>1949</u>
<u>Fakatonutonu ko e Kupu 19 & 20 Lao Polisi lipooti Komisiona Polisi ki he Minisita</u>	<u>2020</u>
<u>Fakamahino tapu ke 'oange ki he Minisita Polisi ha fakamatala kau ki ha fakatotolo</u>	<u>2020</u>
<u>Fokotu'u ko Fale Alea malava ke monomono mo liliu ai Lao Polisi</u>	<u>2222</u>
<u>Tokanga ki he kupu 19 & 20 Lao Polisi</u>	<u>2222</u>
<u>Fakama'ala'ala kupu 18 Lao Polisi</u>	<u>2222</u>
<u>Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018.....</u>	<u>2323</u>
<u>Fakama'ala'ala Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018.....</u>	<u>2323</u>
<u>Kole ke fakakau mo e ngaahi ako siasi hono totongi he Pule'anga.....</u>	<u>2424</u>
<u>Fokotu'u ke fai mo ngāue 'a e ngaahi 'apiako na'e uesia honau ngaahi 'ato 'o fakalelei kae hoko atu e ako</u>	<u>2424</u>
<u>Fie 'ilo ki he fakamole fakapa'anga ki he totongi ako fānau.....</u>	<u>2525</u>
<u>Tali Pule'anga ki he ngaahi fokotu'u mei he Fakafofonga Fakafofonga 'Eua</u>	<u>2525</u>
<u>Tali ke tukuange Fokotu'u Tu'utu'uni ke sio ki ai Pule'anga ki hono ivi malava.....</u>	<u>2727</u>
<u>Fakamālō'ia puna vakapuna ki Niuatoputapu</u>	<u>2727</u>
<u>Hoha'a ki he 'ikai ke kakato kau faiako ki he Ongo Niua</u>	<u>2828</u>
<u>Poupou ke totongi Pule'anga ako e fānauako.....</u>	<u>2929</u>
<u>Fakamahino ko Fale Alea 'oku alea'i ai ngaahi fiema'u kakai.....</u>	<u>3134</u>

Formatted	... [1]
Formatted	... [2]
Formatted	... [3]
Formatted	... [4]
Formatted	... [5]
Formatted	... [6]
Formatted	... [7]
Formatted	... [8]
Formatted	... [9]
Formatted	... [10]
Formatted	... [11]
Formatted	... [12]
Formatted	... [13]
Formatted	... [14]
Formatted	... [15]
Formatted	... [16]
Formatted	... [17]
Formatted	... [18]
Formatted	... [19]
Formatted	... [20]
Formatted	... [21]
Formatted	... [22]
Formatted	... [23]
Formatted	... [24]
Formatted	... [25]
Formatted	... [26]
Formatted	... [27]
Formatted	... [28]
Formatted	... [29]
Formatted	... [30]
Formatted	... [31]
Formatted	... [32]
Formatted	... [33]
Formatted	... [34]
Formatted	... [35]
Formatted	... [36]
Formatted	... [37]
Formatted	... [38]
Formatted	... [39]
Formatted	... [40]
Formatted	... [41]
Formatted	... [42]
Formatted	... [43]
Formatted	... [44]
Formatted	... [45]
Formatted	... [46]
Formatted	... [47]
Formatted	... [48]
Formatted	... [49]
Formatted	... [50]
Formatted	... [51]
Formatted	... [52]
Formatted	... [53]
Formatted	... [54]
Formatted	... [55]
Formatted	... [56]
Formatted	... [57]
Formatted	... [58]
Formatted	... [59]
Formatted	... [60]
Formatted	... [61]

Fokotu'u tukuange ki he Pule'anga ke vakai ki he Fokotu'u Tu'utu'uni 'a 'Eua 11.....	3134
Kole ke fakatokanga'i Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018 kae tuku ke fai ha ngāue ki ai Pule'anga	3232
Fokotu'u to'o konga 2 mo e 3 Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018 kae 'ai pe totongi ako	3232
Fokotu'u ke tuku ki he Pule'anga ke fai ha sio ki he fokotu'u fekau'aki mo e totongi ako.....	3333
Fokotu'u ke totongi pē Pule'anga ako e fānauako nau faingata'a fakapa'anga 'ikai lava totongi 'enau ako.....	3636
Kole tukuange 'isiu ki he totongi ako ki he Pule'anga ke vakai'i hono ivi malava.....	3737
Fokotu'u ke tali Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018.....	3838
Pāloti'i 'o tali ke fakatokanga'i he Kapineti e Fokotu'u Tu'utuni	3939
Fakama'ala'ala Līpooti Fika 1/2018 Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita.....	4040
Tokanga ke fokotu'u ha taimi pau 'a'ahi faka-Fale Alea	4040
Mahu'inga ke kau mo e Hou'eiki Minisitā he 'a'ahi ki he ngaahi 'otu motu.....	4141
Fakatonotonu ki he Līpooti 'a e Kōmiti.....	4242
Poupou ke kei hoko atu pē 'a'ahi faka-Fale Alea.....	4242
Fokotu'u 'oua pāloti kae tu'utu'uni pē 'Eiki Sea ki ha taimi pau ki he 'a'ahi Faka-Fale Alea.	4343
Fakahā Pule'anga 'enau poupou ke ngāue ki he Līpooti MEIDECC pea ko 'ene 'osí ia	4545
Fakama'ala'ala 'Eiki Sea ki he 'uhinga ava Fale Alea he 'aho 5 pea tapuni 'aho 15.....	4545
Pāloti'i 'o tali Līpooti Fika 1/2018 Kōmiti 'Asenita & ngaahi fakatonotonu.....	4646
Tu'utu'uni Sea kuo 'ovataimi ngāue e Fale toloi leva 'asenita 'oku toé ki he fakataha hoko	4646
Kole ke hoko atu hono alea'i Līpooti MEIDECC	4646
Kole ke alea'i Līpooti MEIDECC ko 'ene mahu'inga ki he fonua.....	4747
Fokotu'u ke mālōlō e Fale.....	4747
Tokanga ki he 'ikai fakakakato e 'asenita ngāue 'a e Fale.....	4747
Taukave Pule'anga na'e 'ikai 'omai Līpooti MEIDECC ke tali é he Fale.....	4848
Fakatonotonu 'oku taliui mai Pule'anga ki he Fale Alea	4848
Fokotu'u ke fakakakato e 'asenita ngāue e Fale.....	4848
Fokotu'u malava ke lele Fale 'apongipongi kapau 'ikai 'osi alea'i Līpooti MEIDECC.....	4949
Pāloti'i 'o 'ikai tali ke hoko atu 'asenita Fika 5 e Fale	4949
Kelesi	5050
Fakamā'opo'opo Feme'a'aki Fale Alea 'o Tonga	5251
Fale Alea 'o Tonga.....	3
Lotu.....	3
Ui 'a e Fale.....	3
Peaki.....	3

Formatted	... [62]
Formatted	... [63]
Formatted	... [64]
Formatted	... [65]
Formatted	... [66]
Formatted	... [67]
Formatted	... [68]
Formatted	... [69]
Formatted	... [70]
Formatted	... [71]
Formatted	... [72]
Formatted	... [73]
Formatted	... [74]
Formatted	... [75]
Formatted	... [76]
Formatted	... [77]
Formatted	... [78]
Formatted	... [79]
Formatted	... [80]
Formatted	... [81]
Formatted	... [82]
Formatted	... [83]
Formatted	... [84]
Formatted	... [85]
Formatted	... [86]
Formatted	... [87]
Formatted	... [88]
Formatted	... [89]
Formatted	... [90]
Formatted	... [91]
Formatted	... [92]
Formatted	... [93]
Formatted	... [94]
Formatted	... [95]
Formatted	... [96]
Formatted	... [97]
Formatted	... [98]
Formatted	... [99]
Formatted	... [100]
Formatted	... [101]
Formatted	... [102]
Formatted	... [103]
Formatted	... [104]
Formatted	... [105]
Formatted	... [106]
Formatted	... [107]
Formatted	... [108]
Formatted	... [109]
Formatted	... [110]
Formatted	... [111]
Formatted	... [112]
Formatted	... [113]
Formatted	... [114]
Formatted	... [115]
Formatted	... [116]
Formatted	... [117]
Formatted	... [118]
Formatted	... [119]
Formatted	... [120]
Formatted	... [121]
Formatted	... [122]

Me'a 'a e 'Eiki Sea	3
Tokanga ki he tu'unga 'i ai e Potungāue Fonua koe'uhī ko e ngaahi 'isiū fakakelekele kakai e fonua	4
Tali Pule'anga fekau'aki mo e tokaga ki he tu'unga 'i ai Potungāue Fonua	5
Fakama'ala'ala kupu 51 Konisitūtone	8
Hoha'a fekau'aki mo e founa ngāue Potungāue Polisi	13
Tali fekau'aki mo e 'isiū Potungāue Polisi	14
Tokanga ki he kupu 19 & 20 Lao Polisi	16
Fakama'ala'ala kupu 18 Lao Polisi	17
Fokotu'u Faka Fale Alea Fika 8/2018	18
Fakama'ala'ala Fokotu'u Faka Fale Alea Fika 8/2018	18
Kole ke fakakau mo e ngaahi ako siasi hono totongi he Pule'anga	18
Fokotu'u ke fai mo ngāue 'a e ngaahi 'apiako na'e uesia honau ngaahi 'ato 'o fakalelei kae hoko atu e ako	18
Tali Pule'anga ki he ngaahi fokotu'u mei he Fakafofonga Fakafofonga 'Eua	20
Fakamālō'ia puna vakapuna ki Niuatoputapu	22
Hoha'a ki he 'ikai ke kakato kau faiako ki he Ongo Niua	22
Poupou ke totongi Pule'anga ako e fānauako	24
Kole ke fakatokanga 'i Fokotu'u Faka Fale Alea Fika 8/2018 kae tuku ke fai ha ngāue ki ai Pule'anga	26
Kole ke to'o konga 2 mo e 3 Fokotu'u Faka Fale Alea Fika 8/2018	27
Fokotu'u ke tuku ki he Pule'anga ke fai ha sio ki he fokotu'u fekau'aki mo e totongi ako	28
Fokotu'u ke totongi pē Pule'anga ako e fānauako nau faingata'a fakapa'anga 'ikai lava totongi 'enau ako	31
Fokotu'u ke tali Fokotu'u Faka Fale Alea Fika 8/2018	33
Pāloti Fokotu'u Faka Fale Alea Fika 8/2018 ke fakatokanga 'i he Kapineti	33
Fakama'ala'ala Lipooti Fika 1/2018 Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita	34
Tokanga ke fokotu'u ha taimi pau 'a'ahi faka Fale Alea	34
Mahu'inga ke kau mo e Hou'eiki Minisitā he 'a'ahi ki he ngaahi 'otu motu	36
Poupou ke kei hoko atu pē 'a'ahi faka Fale Alea	37
'Ohake e tokanga ke 'oua pāloti kae tu'utu'uni pē 'Eiki Sea ki ha taimi pau ki he 'a'ahi Faka Fale Alea	37
Pāloti Lipooti Fika 1/2018 Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita mo 'ene ngaahi fakatonutonu	40
Fokotu'u ke hoko atu ngāue Fale fakatatau ki he 'asenita e Fale	42
Pāloti ke hoko atu 'asenita Fika 5 e Fale	43
Kalesi	43

Formatted: Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar	...	[123]
Formatted: Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar	...	[124]
Formatted: Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar	...	[125]
Formatted: Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), English (Australia), Check spelling and grammar	...	[126]
Formatted: Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar	...	[127]
Formatted: Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar	...	[128]
Formatted:	...	[129]

Fale Alea 'o Tonga

'Aho: Pulelulu 14 Mā'asi 2018

Taimi: 1405-1410

Sātini Le'o: Me'a mai 'a e 'Eiki Sea 'o e Fale Alea.

'Eiki Sea: Mālō ho'omou laumālie Hou'eiki kole atu ke tau hiva e lotu 'a e 'Eiki.

Lotu

(Kau kotoa Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale hono hiva'i lotu 'a e 'Eiki)

Kole atu ki he Kalake ke kātaki 'o ui e Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale

Ui 'a e Fale

Kalake Tēpile: Tapu mo e 'Eiki Sea 'o e Fale Alea, 'Eiki Tokoni Palēmia mo e Hou'eiki Minisitā, tapu mo e Hou'eiki Fakafofonga Nōpele mo e Hou'eiki Fakafofonga e Kakai kae 'atā ke fakahoko ...

<004>

Taimi 1410-1415

Kalake Tēpile: ...'a hono ui 'o e Fale ki he 'aho ni, 'aho Pulelulu 14 'o Mā'asi, 2018.

Sea kole ke u to e fakaongo ange mu'a.

Poaki

Kalake Tēpile: 'Eiki Nōpele Vaha'i, 'Eiki Nōpele Tu'i'āfitu. 'Eiki Sea ko e ngata'anga ē taliui ē Fale, ko 'Eiki Nōpele Ma'afu, poaki mai pea ko e toenga 'o e Hhou'eiki Mēmipa 'oku 'ikai tali mai honau ui 'oku 'i ai 'a e tui 'oku nau me'a tōmui mai pē. Mālō 'Eiki Sea.

Me'a 'a e 'Eiki Sea

'Eiki Sea: Tapu ki he 'afio 'a e Tolu_taha'i 'Otua 'oku 'i hotau lotolotonga, tapu ki he Hau 'o Tonga, Tupou VI, tapu atu ki he Ta'ahine Kuini, Nanasipau'u, kae 'uma'ā 'a Ha'a Mohefo, tapu atu ki he 'Eiki Tokoni Palēmia pehē foki ki he Hou'eiki Minisitā, tapu atu ki he Hou'eiki Fakafofonga 'o e kau Nōpele, tapu atu ki he Hou'eiki Fakafofonga 'o e Kakai.

Hou'eiki na'e toloi mai 'a e Fale ki he 2 'o e efiāfi ni, mei he'etau fakataha 'i he 10 koe'uhí ko e palopalema ki he 'etau 'uhila, Hou'eiki ko 'etau 'asenita 'oku 'osi tufa atu ke mou me'a ki ai, kā kimu'a pea tau hoko atu te u fakamahino'i atu pē tau taimi tāpuni 'apongipongi 'i he 10. Pea toki me'a mai ki ai Hou'eiki Nōpele 'e toko 3 kuo 'osi fili mai 'e he 'Ene 'Afio.

Hou'eiki ko e *issue* makehe pē 'e toko 3 na'a nau 'osi poaki mai tukuange honau faingamālie 'i he 'he-efiāfi ni. Tau kamata pē mei he fakafofonga Hou'eiki Nōpele 'o 'Eua...

Taimi : 1415-1420

Eiki Sea : ... tau toki 'oange leva e faingamālie ki he Fakafofonga Ha'apai 13, pea tau toki faka'osi ki he Fakafofonga 'Eua, 11.

Tokanga ki he tu'unga 'i ai e Potungāue Fonua koe'uhī ko e ngaahi 'isiū fakakelekele koe'uhī ko e fakafisi Minisita Fonuaakai e fonua

Lord Nuku : Tapu pea mo e Feitu'u na, 'Eiki Sea. Fakatapu atu ki he Tokoni Palēmia, kae 'uma'ā e Hou'eiki Minisitā, pehē foki ki he **k**Kau **F**fakafofonga e Kakaí, mo e **k**Kau **f**Fakafofonga e Hou'eiki Nōpelé. 'Eiki Sea, kātaki fakamolemole pē 'i he kaunoa atu 'i ho'o 'asēnita ngāue 'i he efiafi ni, Sea, ka ko e fehu'i pē ia ki he Pule'angá, 'Eiki Sea, koe'uhī 'oku 'i ai e kakai 'oku nau fetu'utaki mai fekau'aki pea mo 'enau ngaahi me'a fakakelekelé. Koe'uhī ko e tu'unga ko eni, Sea 'oku 'i ai e Potungāue Fonua. 'Oku 'i ai e ngaahi me'a fakavavevave 'a e kakai e ni'ihī fekau'aki mo 'enau ngaahi nō honau ngaahi 'api, -koe'uhī 'oku 'i ai e ngaahi me'a 'oku tu'utu'uni 'e he Laó, 'oku 'i ai e taimi ke ngata ai. Ka koe'uhī ko e me'a ko ē 'oku hoko, 'Eiki Sea, pea 'oku fai ai hono fakahoko atú, neongo ko e me'a ko eni, 'Eiki Sea, ko e me'a ia 'a e 'Eiki Palēmíá, ka ko e kole ko ē ki he 'Eiki Palēmia, ko e tu'unga ko ē 'oku 'i ai e fonuá he 'aho ni 'i he me'a fakakelekelé, 'Eiki Sea, ko e vakai pē ki ai, pe 'oku 'ikai ke 'i ai ha taha hangē ko ia ko e... fakafisi foki e 'Eiki Nōpelé, 'a eni ko ē na'e fakanofa ki he 'Eiki Minisitā Fonuá. Ka ko e anga pē e fakakaukau 'a e motu'a ni, 'Eiki Sea, ko e kole pē ki ai, koe'uhī 'oku 'ikai ke ne me'a heni, koe'uhī ko e ngaahi fiema'u ko eni 'a e kakaí. 'I he uike ko eni ko ē kuo maliu atu ai, ne hoko ai e ngaahi me'a ko eni, 'Eiki Sea, 'oku tu'u e ngaahi ngāue fakakelekelé. Ka 'oku 'ikai ke u lave'i 'e au ia pe ko e hā e 'uhingá, ka 'oku ou faka'amu pē ke u kole ange ki ai, na'a lava pē ke ne to e fakafoki pē a e 'Eiki Nōpelé, koe'uhī ko e 'ū me'a fakakelekelé. Neongo 'o hangē ko e me'a ko ē 'oku ou fakahoha'a atu ki aí, ka 'oku 'ikai ke u kau au 'i he me'a ko eni, ka ko 'eku fakahoko atú, koe'uhī, ko e ngaahi fiema'u 'a e kakai ko ē 'o e fonuá. He 'oku 'i ai e ngaahi 'api, 'Eiki Sea, 'oku, 'e 'osi 'a e taimi ia 'oku 'ikai ke liliu. Pea 'oku hoko ia, neongo ko e ki'i uike 'e 2, pe fiha eni 'Eiki Sea kuo hoko ai e me'a ko eni, ka 'oku 'i ai e ngaahi me'a pehē kuo hoko. Ka 'oku toloi foki- ia mei he Potungāue. 'Ikai ke u lave'i 'e au pe ko e hā e 'uhinga.

'Oku 'i ai e ngaahi lisi 'oku tonu ke fakamo'oni, koe'uhī ko e ngaahi aleapaú. Ka ko e 'uhinga pehē atú, he 'oku lahi 'a e ngaahi uesia ia ia e kakai e fonuá, 'Eiki Sea, pea ko e 'uhinga ia e fakahoha'á. He koe'uhī ko 'ene tu'u ko ē he laó, 'oku 'i ai pē e matapā ke fai atu ai e fakahoha'á, he koe'uhī ko e tu'utu'uni mei he laó, ko e fokotu'utu'ú 'e fai ia mei he 'Eiki Palēmia, pea pule 'a e kau Minisitā ki he ngaahi potungāue taki taha. Ka koe'uhī ko 'ene tu'u pehē leva, 'Eiki Sea, pea 'oku 'i ai e tali-ui ke fai ki he Fale Aleá, pea ko e 'uhinga ia hono fakahoko mai 'e he kakaí, 'Eiki Sea, pea u fakahoko atu ki he Feitu'u na. Koe'uhī ko e tali-ui ko iá, pea 'oku 'i ai leva e totonu 'a e kakaí, 'Eiki Sea, ke 'eke 'a e ngaahi monū'ia na'a mole, koe'uhī he ko hono toloi 'ona ko eni, tau fakafuofua, 'Eiki Sea, tau pehē, 'osi e ta'u e taha e 'api e motu'a, 'osi ia he uike kuo 'osí. Tu'utu'uni 'e he lao ia, kapau 'e 'osi e ta'u 'e taha, 'oku te'eki ai ke fai ha ngāue ki ai, 'e foki 'a e kelekele ia ki he Pule'angá, pe ko e ma'u tofí'a. Ko hono toloí, talamai 'e he lao ia, 'e mole. Ka 'oku ngali si'isi'i ia ki he fonuá, 'Eiki Sea, ki he 'Eiki Palēmíá, ka ko e me'a lahi eni ia ke hoko 'o kapau 'e 'i ai ha ngaahi faingamālie pehē 'e mole, Sea. Ka ko e 'uhinga pē ia ko ē kolé, 'Eiki Tokoni Palēmia, pe ko e, he koe'uhī kapau 'e laumālie lelei pē ā, kae fakafoki e 'Eiki Nōpelé, ke ki'i pinepine atu ai, ke lava 'o fakamo'oni e me'a 'a e kakaí.

Formatted: Font: (Default) +Body (Calibri), 11 pt

Formatted: Left

Formatted: Centered

Tali Pule'anga lele lelei pe ngāue ki he ngaahi me'a fakakelekele fekau'aki mo e tokaga ki he tu'unga 'i ai Potungāue Fonua

'Eiki Minisitā Mo'ui : Sea, 'e lava pē ke u ki'i tokoni atu ki he 'Eiki Nōpele. Sea, tapu pē mo e Feitu'u na, kae 'uma'ā e Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale Alea 'o Tonga. Sea, ko 'eku ki'i tokoni pē 'aku 'e nounou pē, Sea. Ko e me'a ko eni na'e toki hokó, hangē ko ia 'oku mea'i pē 'e he Feitu'u na, pea 'oku mea'i pē 'e he Fale 'Eiki ni. 'Oku le'ole'o e 'Eiki Palēmia 'i he fatongia ko eni, Sea. Pea 'oku mea'i pē 'e he 'Eiki Nōpelé, 'e fakamo'oni e...

<006>

Taimi: 1420-1425

'Eiki Minisitā Mo'ui: ...'A e Minisitā pē ko e tokotaha ko ē 'oku le'ole'o he fatongia pea toki 'omai ki he Kapineti ke tali e ngaahi fakamo'oni ki he lisi mo e ngaahi me'a fakakelekele pea 'oku ou fakahoko atu pē au ia 'oku mea'i pē he Hou'eiki Nōpele 'oku fai e Kapineti he Falaite ko e 'ū me'a fakakelekele ko ē 'oku hoha'a ki ai 'e fai hono fakakakato ia ai lelelele lelei pē Sea e ngāue he taimi ni, 'oku hangē 'oku fifili e Hou'eiki Nōpele pehē ia 'oku tu'u e ngāue 'Eiki Sea fakahoko atu pē 'oku lele lelei 'a e ngaahi fatongia ko ia fakakakato pē Sea mālō e ma'u faingamālie.

Lord Nuku: Mālō 'aupito 'Eiki Sea ko e fakahoha'a ko ē na'e fai ko ē he motu'a ni 'Eiki Sea, ko e me'a ko ē 'oku fakahoko mai mei taumu'a mei he 'Eiki Minisitā Mo'ui 'oku lele lelei pē kā ko e tu'unga mātu'a eni na'a nau fakahoko mai e me'a ko eni 'oku 'i ai 'enau fiema'u fakakelekele na'e'oku 'ikai ke lava ia ke fakahoko, pea ko 'eku 'uhinga pē 'a'aku ia ki he me'a ko ē 'oku 'omai mei taumu'a mei he Kapineti kaikehe ko e me'a pē ia 'a e Kapineti, ko e lave'i ko ē 'a e motu'a ni 'Eiki Sea he 'ikai ke 'i ai ha Minisitā kae 'oleva kuo hanga 'e he Tu'i 'o fakanofu koe'uhī ki he lakanga ki he Minisitā pē pea toki ma'u 'a e mafai ko ia kapau leva 'oku 'i ai pē ha le'ole'o ia kuo fakanofu pē he Kapineti, kā ko e me'a 'oku ou tokanga au ki ai ko e ngāue ~~Kapineti~~ ke fakahoko ko e lāunga mai ko 'enau kole mai

'Eiki Tokoni Palēmia: Sea ka u ki'i fakatonutonu atu

Lord Nuku: Me'a pē ia 'oku fai ki ai 'a e tokanga Sea

'Eiki Tokoni Palēmia: Sea kātaki ko e fatongia ia 'oku 'ikai ke fakatatali ia kae 'oua leva kuo fakahoko e finangalo 'o e Tu'i ki he 'Eiki Minisitā fo'ou, hangē ko e me'a ko ē 'a e 'Eiki Minisitā Mo'ui ko e fatongia 'oku 'i he 'Eiki Palēmia 'a ia ko e Minisitā Pule ia 'i ha taimi 'e hoko ai ha tu'unga pehe ni 'e 'i ai ha taimi 'e vacant ai ha portfolio 'e 'ikai ha 'Eiki Minisitā 'oku 'osi 'otomētiki pē hoko 'a e 'Eiki Palēmia ko e 'Eiki Minisitā pule ia 'o e fatongia ko ia, 'a ia ko e ngaahi fatongia ia kotoa ngaahi me'a ko ē 'oku hoko ko ē 'oku me'a mai ki ai 'a e 'Eiki Nōpele mei 'Eua ko e me'apango pē 'ene hoko kā ko e me'a pē ia 'oku pau ke hoko 'i he taimi 'oku hoko ai 'a e ngaahi me'a pehe ni kā ko e fatongia 'oku 'i he 'Eiki Palēmia pē ia pea 'oku tokangaekina lelei pē ia 'i he lolotonga ni kae 'oleva ke 'i ai ha tokotaha ke ne hoko atu e fatongia 'Eiki Sea mālō.

Lord Nuku: 'Oku ou tui au kuo mahino e me'a 'oku fakahoko atu he motu'a ni 'Eiki Sea pea kapau...ko e 'uhinga pē 'a e fakahoko atu koe'uhī ko e ngāue 'oku 'ikai ke ngāue 'i he vā 'o e kakai pea mo e potungāue, pea kapau ko eni 'oku fakahoko mai pē mei taumu'a he ko e 'uhinga

hono fakahoko atu ko e 'aho faka'osi pē eni ia 'o e feme'a'aki pea tau mālōlō tautolu hangē ko e taimi tēpile 'i he mahina ia 'e ua pē tolu.

Lord Tu'ilakepa: Sea sai pē ke u tokoni ki he 'Eiki Nōpele 'o 'Eua mālō, ko e fie tokoni pē ki he Feitu'u na ke mea'i he Fale 'Eiki ni 'oku fakaoli 'aupito 'aupito 'a e potungāue ia ko eni he taimi ni, ō atu e kakai talamai 'e he kau ngāue nau talatalanoa pē mo nau fakaongoongo pea nau ō pea nau toki foki mai kae 'oleva ke 'i ai ha'anau Minisitā. Ko e me'a pē 'e taha 'oku ou fie fakahoko atu ke mea'i pē he Feitu'u na, mou ki'i fakatonutonu mai pē Hou'eiki Minisitā, Tokoni Palēmia pē 'oku mo'oni 'a e me'a ko eni 'oku me'a ki ai 'a e Konisitūtone, " kuo pau ke tauhi he Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua kuo fakata'e'aonga'i 'e he Tu'i 'a hono fakanofa 'i ha fokotu'u atu he Palēmia fakata'au ki he kupu 50(d)."

Formatted: Font: Italic

Sea kuo 'osi mafola he fonua ni pea mea'i 'e he kakai fakalukufua a'u ki he Fale ni kā 'oku sai hono 'ohake 'e he Feitu'u na 'e 'Eiki Nōpele 'Eua koe'uhī ke mahino ki he kakai ko e hā koā 'a e me'a na'e hoko ki he me'a ko eni 'Eiki Sea, 'a eni 'oku fai 'a e hoha'a 'a e kakai 'o e fonua ni 'Eiki Sea, fekau ke fakafisi e 'Eiki Minisitā ko eni talamai he kupu tolu si'i ko eni 'Eiki Sea he kupu 51 " kuo pau ke tauhi pē hono lakanga kae 'oua leva ke toki to'o he Tu'i"...

'Eiki Minisitā Fefakata'aki: Sea ki'i fakatonutonu atu kātaki, tapu mo e Sea mo e Fale 'Eiki ko e kupu ko ē 'oku me'a ki ai 'a e 'Eiki Nōpele 'oku 'uhinga ia ki ha taha 'oku tuli he ngāue, 'a ia 'e hanga 'e he Palēmia 'o tukuange pē pea ne fai 'a e tohi 'o 'ave ki he Tu'i ko e 'isiū ia ko eni ko e fakafisi, ko 'ete fakafisi pē kuo 'osi leva e ngāue ko ia.

Lord Tu'ilakepa: Sea

'Eiki Minisitā Fefakata'aki: Ko e fakanofa ha taha ko e 'isiū kehe ia

Lord Tu'ilakepa: Kole atu ki he 'Eiki Minisitā ke ...

<007>

Taimi: 1425-1430

Lord Tu'ilakepa: ... Toki malanga mu'a ho faka'uhinga 'a e Feitu'u na...

'Eiki Minisitā Fefakata'aki: 'Ikai ko e fakatonutonu pē ia 'a'aku 'osi ia

Lord Tu'ilakepa: 'Ikai pē tonu ho'o fakatonutonu 'a'au 'o fakata'au mo e kupu Konisitūtone ko eni 'Eiki Sea, " kuo pau ke tauhi he 'Eiki Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua kuo fakata'e'aonga'i 'e he Tu'i" . 'Ikai ke mei fakafisi e Minisitā ko eni ko e fekau pē 'e moutolu ke fakafisi 'a e 'Eiki Minisitā ko eni. Kā 'oku 'ikai ke 'i heni e Tu'i ia 'Eiki Sea 'oku lolotonga hā'ele e Tu'i. Na'e totonu pē ke me'a pē 'a e 'Eiki Minisitā ai kae 'oua leva ke toki hanga 'e he 'Ene 'Afio kapau te ne fakata'e'aonga'i.

Mafai ke tuku ha Minisita ki tu'a pe fekau ke fakafisi ko e mafai pē ia Palēmia

Formatted: Heading 2, Left

'Eiki Minisitā Polisi: Ki'i tokoni atu Sea he me'a ko ē 'oku me'a ki ai e 'Eiki Nōpele, ki'i tokoni pē Sea ko e 'uluaki pē 'oku 'i ai pē 'a e fifli ia 'a e motu'a ni pē ko ha 'isiū totonu eni Sea ke vete 'e he Fale Alea ka te u tokoni atu pē Sea, na'e 'ikai ke fuoloa mei heni kuo 'i ai e fale'i tohi 'a e 'Ateni Seniale Le'ole'o fekau'aki mo e kupu ko eni, 'a ia na'a ne fakahā mahino pē 'oku

'atā pē Sea 'oku kei ma'u pē he motu'a ni ko 'ene fale'i eni ki he 'Ofisi e Palasi, 'a ia 'oku pehē ko e kupu ko eni ko ē 'oku fakahā ai he Konisitūtone 'a e fakanofu Minisitā ko e sole prerogative ko e mafai 'ata'atā pē ia 'a e 'Eiki Palēmia ke ne fakanofu ha taha, tuku ha taha ki tu'a pē fetongi ha ngaahi lakanga. Ko e femahino'aki ia 'oku faka'ofisiale hono fakanofu mai ko ia he 'Ene 'Afio.

Ko e ua pē Sea 'oku pehē 'oku 'i ai ha taimi pau 'e fai ai e ngāue ko ia 'e lava 'o tolotoloi fuoloa. Ko e fakahinohino ko ē na'e 'omi neongo 'oku 'ikai ke tuhu'i hangatonu mai he Konisitūtone ha taimi pau 'oku *silent* ai 'a e Konisitūtone ka 'oku 'i ai e *convention* kau ai e me'a fakalelei 2010 he Konisitūtone, ke faka'ata'atā 'Ene 'Afio mei he ngaahi me'a fakapolikale hūfanga he fakatapu. Ko e ki'i tokoni atu pē ia Sea

Lord Tu'ilakepa: Sea kole pē ki he 'Eiki Minisitā fakamolemole fēfē ke toki me'a e Feitu'u na ia ko e kupu ko eni na'a ku lau atu 'oku 'ikai ke pehē ke fakalongolongo ia 'Eiki Sea.

'Eiki Minisitā Polisi: Ko e kupu ko ē na'e lau mai he 'Eiki Nōpele ko e 'uhinga ko e tokoni atu ai, 'oku fakanofu he 'Ene 'Afio 'i he fokotu'u 'a e Palēmia, 'a ia ko 'ene fokotu'u pē he Palēmia.

Lord Tu'ilakepa: Ko e 'ai atu pē 'Eiki Minisitā te u lau atu pē ke ke hanga pē 'o faka'uhinga'i pē-fakalelei'i pē 'a e fo'i kupu. " Kuo pau ke tauhi 'e he 'Eiki Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua kuo fakata'e'aonga'i 'e he Tu'i 'a hono fakanofu 'i ha fokotu'u atu 'a e Palēmia, pea lolotonga hā'e'e e Tu'i ia.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ka u ki'i tali atu 'a e fehu'i ko eni...

'Eiki Sea: Kātaki pē Hou'eiki mo me'a hifo ki lalo

Lord Tu'ilakepa: Kae 'oatu e me'a ko ē 'oku ke me'a mai'aki

'Eiki Sea: 'Eiki Fakafofonga Nōpele 'o Vava'u kātaki 'o me'a hifo ki lalo

Lord Tu'ilakepa: Sea hā 'oku ke ta'ofi ai au 'oku ou lolotonga malanga ko hoku taimi, 'ikai ke u maumau'i 'a e tu'utu'uni e Feitu'u na.

'Eiki Sea: Kuo 'osi ho taimi Fakafofonga.

Lord Tu'ilakepa: Miniti pē 'e nima pea ke ta'ofi au 'ai ā Sea ke fea.

'Eiki Sea: Na'a ke tali e tokoni mei he 'Eiki Fakafofonga 'Eiki Minisitā pea pehē ki he Fakafofonga 'Eua pea ko eni

Lord Tu'ilakepa: 'Oleva ke ke me'a mai ko 'ena faka'uhinga ia 'anaua ko 'ena malanga

'Eiki Sea: Ko 'eku tokoni atu ki ho 'o me'a Fakafofonga

Lord Tu'ilakepa: Mea'i 'Eiki Sea pea 'oku fu'u lahi ho ta'ofi mautolu, 'ai moke ki'i ta'ofi e tafa'aki e Pule'anga ke 'oua te nau fa'ifa'iteliha he otau Fale ni.

'Eiki Sea: Kātaki 'o me'a hifo ki lalo, Hou'eiki ko 'eku ...

Lord Nuku: Ko 'eku faka'osi atu 'a'aku ia 'Eiki Sea na'e 'ikai ke u fehu'ia 'e au 'a e fakanofa na'a ku fehu'ia 'e au 'a e tu'u 'a e ngāue mo e mole ko ē 'a e ngaahi kekele 'a e kakai, ko e me'a pē na'a ku tokanga au ki ai, kā kuo 'alu e me'a ki he tafa'aki ko ē kā ko 'eku tokanga 'a'aku ia ki he Pule'anga 'o hangē ko e me'a ko eni ko ē na'e me'a'aki ki ai e Nōpele.

Veivosa Taka: Sea lava ke u ki'i tokoni atu

Lord Nuku: Tokanga atu ko ē au ki ai koe'uhī ko e fatongia ko ē ki he kakai.

Fakama'ala'ala he kupu 51 & 75 Konisitūtone

'Eiki Sea: 'Ikai ke u tali e tokoni kuo 'osi e taimi e Fakafofonga. Hou'eiki 'oku ou kole atu ke mou lau 'a e Konisitūtone pea mou lau ke mahino. Ko e kupu ko eni 'oku fai ki ai 'a e feme'a'aki kupu 51 (3) ko e kupu 3 'oku (*a, b, c*) ko e (*a*) 'oku fekau'aki ia pea mo ha fakata'e'aonga'i 'e he Tu'i e fakanofa ko ē e 'Eiki Minisitā ko ia ...

<008>

Taimi: 1430-1435

'Eiki Sea: Kapau te mou lau hifo ki ki he (*b*), (*b*)Kuo pekia, fakafisi pē kuo tuku kitu'a fakatatau ki he Kupu 75. Ko e (*c*) Ko 'ene hoko 'o 'ikai malava ke ma'u e lakanga 'o fakatatau ki he Konisitūtone pē ko ha to e lao kehe.

Kupu 3(b) fekau'aki mo e Minisita Fonua

Formatted: Heading 2, Left

Formatted: Font: 13 pt, Italic

Ko e me'a fekau'aki pea mo e 'Eiki Minisitā Kelekele, Fonua 'oku 'i he 3(*b*) ia he 'oku pehe ni hono fakalea.

"Kuo pau ke tauhi 'e he Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua kuo pekia, fakafisi pē kuo tuku kitu'a mei hono lakanga."

Formatted: Font: Bold, Italic

Ngaahi tipeiti fekau'aki mo e mafai fakakonisitutone Palēmia ke tali pe ta'etali fakafisi ha Minisita

Formatted: Heading 2, Left

Siaosi Sovaleni: Fehu'i pē ki he fakama'ala'ala ko ia e kupu ko ia Sea. 'A ia ko e Minisitā pē 'oku fakafisi? 'Ikai ke fiema'u ia ke tali 'e he Palēmia pē 'ikai? *According* ki he *section* ko 'ene momēniti ko ē 'e fakafisi ai ko e 'osi ia 'a e Minisitā ko ia?

'Eiki Sea: "Kuo pau ke tauhi 'e he Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua kuo pekia, fakafisi ...

Lord Tu'ilakepa: Sea ...

'Eiki Sea: Mahino pē ia.

Lord Tu'ilakepa: Me'a hifo ki he (a) kae 'oua te ke me'a e Feitu'una ia ki he (b), me'a ki he (a) pea ke toki me'a ki he (b). Me'a mai ki he (a) 'o, ke 'uhinga ke mea'i ko e me'a ia nau lau atu ke mea'i he Feitu'una.

'Eiki Sea: Ko ia.

Lord Tu'ilakepa: Me'a mai angē pea 'ai ho faka'uhinga angē kiai. Tatau pē mo e Tohitapu. Tohi 'uli'uli mo hinehina.

'Eiki Sea: Ko e (a), me'a mai Fakafofonga kau to e lau atu. " Kuo pau ke tauhi 'e he Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua ko e (a) eni kuo fakata'e'aonga'i 'e he Tu'i 'a hono fakanofō 'i ha fokotu'u atu 'e he Palēmia pē fakatatau ki he Kupu 50(b).

Lord Tu'ilakepa: Ko ia Sea. Na'e fekau he Palēmia ke fakafisi. 'Io mo'oni na'e fakafisi. Tauhi leva hono fatongia 'oleva kae hā'ele mai e Tu'i pea 'e 'i he Palēmia ke ne folofola ki he Tu'i ke na fefolofolai mo e Tu'i ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ka u ki'i fakatonutonu atu Sea.

Lord Tu'ilakepa: Kuo pau leva kuo 'osi fakafisi.

'Eiki Sea: Me'a mai ho fakatonutonu.

Lord Tu'ilakepa: Pea toki fai leva he Tu'i e aofangatuku Sea.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ko e me'a ko ē 'oku ou fakatonutonu atu he 'oku, 'a e ma'u hala ko ē 'oku ma'u 'e he Fakafofonga Nōpele. 'Oku ne pehē mai 'e ia 'oku 'ikai ke 'asi 'a e fo'i lea ko eni ...

Lord Tu'ilakepa: 'Eiki Minisitā me'a angē ki ho'o Konisitūtone.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ka u ki' i fakatonutonu atu ke lava atu.

Lord Tu'ilakepa: Ke fakatonutonu e fu'u kupu 'oku tohi lelei pē ai pea mahino ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'Ai ke 'ai ha ki'i fakakaukau 'e taha ange ke to e ki'i maama ange 'ene sio he 'oku 'osi ngata ho fakakaukau 'au.

'Eiki Sea: Hou'eiki tau tauhi e tu'utu'uni 'etau Fale ko e taimi ko ē 'oku fai ai ha fakatonutonu pea tuku e taimi ki he Hou'eiki ko ē 'oku fai 'ene fakatonutonu.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Mālō 'aupito 'e Sea. Ko e *issue* ko ē 'oku tau talanoa ki ai 'oku 'uhinga ia 'oku mahino pē(a)ia. 'Ikai ke to e 'i ai ha me'a 'e uēsia ai. 'Oku toki talamai leva he (b) ia 'o kapau 'e hoko 'a e me'a ko eni pea 'oku 'osi leva 'a e *issue* ko ia 'o kapau 'oku kau ai 'a e me'a ko e fakafisi. Ko e fakafisi ko e me'a ia 'a e tokotaha ha'ana e ngāue. Ko e talamai ko ē na'e fekau ke fakafisi ko e *issue* kehe mo ia. Ko 'ete fakafisi pē kuo *activate* leva 'a e (b). Pea ko 'ene 'osi ia. 'I ai pē kongā 'oku 'ikai ke tau mahino'i 'e fu'u faingofua pehe'i fau e lao hono lau. Ko e *interpret* fē'oku 'asi mai ai e fo'i lea ko e fakafisi.

Lord Tu'ilakepa: Sea ki'i lau angē 'Eiki Minisitā ho'o me'a kae 'oua te ke takihala'i 'a e Fale ni. Ki'i lau angē ho'o Konisitūtone.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ko e me'a eni 'oku ou lau atu 'a e me'a na'e me'a mai ki ai e Sea.

Lord Tu'ilakepa: Lau ho'o Konisitūtone kae- 'oua te ke tautauholo he feme'a'aki e Fale ni kae ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'E Sea ...

'Eiki Sea: Kātaki Hou'eiki, Fakafofonga Nōpele, 'oku ke maumau'i e molumalu e Fale ho'o me'a le'o lahi hake 'oku lolotonga me'a 'a e Fakafofonga.

Lord Tu'ilakepa: Ko e 'uhinga he 'oku hala ho'o faka'uhinga kau ai e Feitu'u na ho'omou faka'uhinga 'oku mama'o mei he'e-tau ngāue.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ki'i faka'osi atu pē au ia kau me'a au ki lalo kātaki. ~~Ko e ko e~~ Sea ko 'eku, ko e me'ako e *interpretation* pē ko ha'ate faka'uhinga 'oku 'uhinga ia ki ha me'a 'oku 'ikai ke pau 'ene 'asi. Ko e 'ai ke tau to e faka'uhinga'i e fo'i lea ko e fakafisi fēfē? Tapu ange mo kitautolu 'oku tohi'i mai ...

Lord Tu'ilakepa: Sea ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'Oku tohi'i mai *black and white* ko e fo'i lea ko e fakafisi.

Lord Tu'ilakepa: Ka u tokoni atu au ki he Feitu'u na.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ko e ki'i tokoni atu pē ia 'oku 'ikai ke to e me'a ia ke to e, teke to e hanga 'e koe 'o fakasiaina'i e me'a ko e fakafisi? Ko u lava atu au

Lord Tu'ilakepa: 'Eiki Minisitā ka u tokoni atu au ki he Feitu'u na.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Mālō Sea ko u lava atu au.

'Eiki Sea: Me'a mai Fakafofonga Nōpele.

Lord Tu'ilakepa: Sai, na'e 'i ai e Minisitā ia na'e fakafisi. Hā e me'a 'oku hoko ki ai? 'Oku totonu 'i he Palēmia ke ne tali pea ne toki fakahoko ki he Tu'i. 'I ai leva 'a e 'Eiki Nōpele na'e Minisitā, na'e tali 'e he Palēmia kae fakahoko ki he Tu'i.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ka u ki'i fakatonutonu atu. Ko e fakafisi 'oku fai ia 'e he tokotaha fakafisi...

<009>

Taimi: 1435 - 1440

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: ... Ko e tokotaha 'oku ne tali me'a ko ia 'oku fai ia 'e he 'Eiki Palēmia. Pea fakafisi e tokotaha ko eni pea tali 'e he Palēmia, ko e kakato ia e *process*.

Siaosi Sovaleni: To e ki'i fakama'ala'ala mai mu'a Sea. Ko e fakafisi ha taha pea tali, ko e kupu ia 'oku pehē mai, fakafisi pea tali 'e he Palēmia pē 'oku pehē mai fakafisi pē.

'Eiki Minisitā Polisi: Ka u ki'i tokoni atu pē mu'a Sea lolotonga e me'a 'a e Feitu'u na. 'Eiki Sea ko e 'uhinga ia e me'a ko ē na'e fakahoko atu ai 'e he motu'a ni 'anenai ko e fale'i tohi ia ko ē 'a e 'Ateni Seniale. Ko e prerogative pē ko e mafai ko ia 'oku 'i he 'Eiki Palēmia.

Lord Tu'ilakepa: 'Eiki Sea, ki'i fakatonutonu atu mu'a e 'Eiki Minisitā. Minisitā fakamolemole, ko 'eku fakatonutonu e Feitu'u na. Mai mu'a e tohi, e fale'i ko ia.

'Eiki Minisitā Polisi: 'E lava pē.

Lord Tu'ilakepa: Ko ia, mai kae 'oua te ke to e me'a mai'aki he 'oku tohi'i e fo'i Konisitūtone ia mata'ā'ā pē 'Eiki Sea.

'Eiki Minisitā Polisi: Sea, ko u kole atu pē Sea. Ko e me'a kuo tohi pea te tau faka'uhinga pē kitautolu. Kā he 'ikai ke tatau ia mo e faka'uhinga 'a e 'Ateni Seniale. Ko e me'a 'oku 'ai ai ia ke 'Ateni Seniale 'Eiki Sea.

Lord Tu'ilakepa: Minisitā, 'ikai ke u 'ilo 'e au pē ko e to e hanga 'e he 'Ateni Seniale 'o, ko e kau punake pē taha 'oku nau fa'u hiva pea toitoi mai ai honau loto mo 'enau fakakaukau.

'Eiki Minisitā Polisi: Tukukehe kapau 'oku lou'ulu ange e 'Eiki Nōpele ia ko eni he 'Ateni Seniale.

Lord Tu'ilakepa: 'Eiki Sea, ko hai 'e to e 'ai lou'ulu he fo'i kupu ko eni. Kupu 3 me'a hifo ki ai ki ho'o Konisitūtone 'oku 'ikai ke to e fai ha 'ai lou'ulu ai.

Taukave Pule'anga mafai fakakonisitutone

Formatted: Heading 2, Left

'Eiki Minisitā Polisi: Ka ko e ki'i fokotu'u atu pē ia 'Eiki Sea. Ko e prerogative ko ia 'oku 'i he 'Eiki Palēmia, ko e me'a ia 'oku tuku ai ki ai ke ne fai e aofangatuku, pea fakahoko ki he 'Ene 'Afio. 'Oku 'i ai pē poini 'oku fanongoa mei he me'a ko ē 'a e 'Eiki Nōpele, ka ko e kole atu Sea, 'ikai ke u tui au 'e lava 'o vete ho Fale Sea.

Lord Fusitu'a: Sea kātaki, kapau 'e laumālie lelei e 'Eiki Minisitā ke u,

'Eiki Minisitā Polisi: Ko e me'a na'e tokanga ki ai e 'Eiki Nōpele ko e sēvesi mo fanongoa 'e he Pule'angá. Mālō Sea.

Lord Fusitu'a: Ke u tokoni

'Eiki Minisitā Polisi: 'Ikai ke u tali 'e au e tokoní

Fehu'ia mafai Palēmia ke tali pe ta'etali fakafisi ha Minisita

Formatted: Heading 2, Left

Lord Fusitu'a: Ko e ki'i fehu'i ki ai ke to e fakama'ala'ala mai ange me'a ko ē na'a ne me'a'aki. Kātaki 'Eiki Sea, 'o hangē ko e me'a 'a e Fika 3 'a Tongatapu ke fakahā mai ange 'a e kongā ko

ē Kupu 3 'oku hā ai ko e prerogative 'a e 'Eiki Palēmia ke tali pē ta'etali e fakafisi. 'Oku ki'i nenefu pē ia ki he motu'a ni.

'Eiki Sea: Te u tali atu 'e au e fehu'i ko ia. "Kuo pau ke tauhi 'e he Minisitā hono tu'unga ko e Minisitā kae 'oua, Kupu a- 'eni, "kuo fakata'e'aonga'i 'e he Tu'í 'a hono fakanofó 'i ha fokottu'u atu 'e he Palēmia". 'E toki fakata'e'aonga'i pē 'e he 'Ene 'Afió, 'a e Minisitā 'o kapau kuo fokottu'u atu 'e he 'Eiki Palēmia. Ko e Kupu 3(a) ia.

Lord Tu'ilakepa: Mo e taha. Kuo Na'e-osi fakahoko mai ki he Feitu'u na Sea 'a e fakafisi 'a e Minisitā.

Lord Fusitu'a: Ko ia Sea, nau feme'a'aki he Kupu 3, Sea, ko fē kongā

Veivosā Taka: Tapu mo e Feitu'u na 'oku monuka ho Falé. Ka me'a e Feitu'u na pea me'a kotoa ha taha 'oua te ke to e lea he 'oku ke lolotonga lea. Mālō Sea.

'Eiki Sea: Me'a mai 'Eiki Minisitā Lao.

'Eiki Minisitā Lao: Mālō Sea. Fu'u lahi e longoa'a. Fu'u lahi e longoa'a ka ko e me'a tatau pē. Kapau te mou me'a hifo pē moutolu ki he, ko e faka'apa'apa'i pē eni ia, 'oku to e tali ai ko ē ki he Tu'í. Ko ena 'oku ne tala mai pē ia hena, 'i he 2, resign. 'A ia ko 'ene tu'u totonu 'a'ana ko ena ko ena, 'ikai ke to e tali ia ke to e tali ki he Tu'í. Ka ko ena, ko e kasitomu, pē ko e convention, fai atu 'ene fakafisi, 'ave ki he Tu'í. Ko 'ene tu'ú pē ia.

Lord Tu'ilakepa: Sea, fakamolemole. Me'a mai 'e he Feitu'u na e fo'i Kupu Konisitūtone ko ena 'oku ke me'a'aki, to e fu'u tō mama'o 'etau Minisitā Lao 'atautolu 'Eiki Sea. To e fu'u fakaoli 'aupito 'aupito 'Eiki Sea.

'Eiki Minisitā Lao: Sea.

Lord Tu'ilakepa: Kapau 'e pekia ha taha, ko hai te ne fakahoko ki he Tu'í, Palēmia. Kapau 'e fakafisi ha taha, ko hai te ne fakahoko ki he Tu'í, Palēmia. Ko e me'a ia ke fa'i pea toki 'i he Tu'í ke fakata'e'aonga'i ha taha mei he Kapineti 'Eiki Sea. Ko e lau ia 'a e kupu. Hā ha'o to e me'a ki ai.

'Eiki Minisitā Lao: Sea, ka u ki'i fakalea atu pē au pea 'osi pea toloi.

Lord Tu'ilakepa: Fu'u faka'ofa 'aupito Minisitā Lao ho'o me'a 'au.

'Eiki Minisitā Lao: Ko e me'a ē na'a ku tala atu 'aneafi.

'Eiki Sea: Kātaki Hou'eiki mou me'a hifo ki lalo ko e 'Eiki Minisitā Lao 'oku lolotonga me'a.

'Eiki Minisitā Lao: Me'a ia nau tala-atu 'aneafi. Fanongo mai e kaka'i ko 'etau longoa'a eni. Faka'amu au na'a ko ha fale hopo eni, ke 'osi angé 'oku tala mai e totonú. Ko 'etau sio, te tau longoa'a, ko e 'osi ange 'etau longoa'a, 'ikai ke 'i ai ha me'a ia 'e hoko. Ko eni kuo tau fakafekiki he laó, me'a mai e Minisitā Polisi 'e toki 'omai 'a e fakahinohino 'a e fakahinohino Lao 'a e Pule'angá. Ko kimautilu eni 'oku mau hanga ...

Taimi: 1440-1445

'Eiki Minisitā Lao: ...mau fie tokoni atu, he 'ikai pe ke mou tali ia 'e moutolu. Pea ko e 'uhinga ia 'oku ou pehē ai, si'i tuku ā 'a e fu'u longoa 'ā he 'ikai pe ke tau tau fonua tautolu. He ko hono mo'oní, te mou faka'uhinga, faka'uhinga, 'osi e 'aho ni ka ko e anga ē 'emau sió. Me'a hifo 'Eiki Sea ki he kongā hono 2, *until he resign*. Ko e *tradition* pē ia, ko e *convention*, *resign* 'ave 'e he Palēmiá ki he Tu'í. Ko 'ena fetoka'i'akí pe ia. Kupu 'uluakí pē, kupu 2 ena, *resign*. Pea ko e *tradition* pē ia.

Lord Fusitu'a: 'Eiki Sea, kātaki ko e ki'i tali pe ki he 'Eiki Minisitā pe te ke laumālie lelei pē? 'Oku fenāpasi pe mo 'ene me'á.

Ko e me'a ko ē 'oku me'a 'aki he 'Eiki Minisitā 'oku ne to e hanga 'e ia 'o poupoua pe *re-enforce* e poini ko eni na'e 'atu he motu'a ni. 'A ia 'oku 'ikai ha me'a ia he Konisitūtoné fēkau'aki mo e tali pe ta'etali 'e he Palēmiá, ko e me'a ia na'e kei nenefu ki he motu'a ni [mo e 'i](#) he fehu'i 'a e Fika 3 'Eiki Sea. Mālō.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Sea, lava pe ke u ki'i tokoni atu fakamolemole? Tapu pe pea mo e Feitu'u na Sea kae 'uma'ā e Hou'eiki Mēmipa e Fale Aleá. Sea ko u tui au Sea kuo tō kehekehe e faka'uhinga ia ki he Konisitūtoné. Pea kapau te u 'atu 'e au 'eku faka'uhinga ki he kupu ko eni hono 2 pe ko e (B), 'e kei ma'u hoto Sea pe ko e lakanga Minisitā kae 'oua leva kuo fakafisi, pea kau ai e pekia. Ko 'eku fehu'í pe ['a](#) aku ia, ka pekia ha taha 'e to e 'omai ha tohi 'o fakanofa? fakamālōlō'i? Kapau 'oku pekia? Ko 'eku fehu'í atú he 'oku kehekehe 'etau faka'uhingá Sea, kuo u kole atu, fēfē ke ki'i fakatatafe ē ka tau hoko atu ki ha 'isiū kae 'o-mai ha fale'i fakalao mei tu'a he 'oku kehekehe 'a e faka'uhinga 'a e Falé. Ko e fo'i kupu ko iá, ka pekia ha taha, ko 'eku fehu'í 'e fakapotopoto ke to e 'omai ha tohi mei he 'Ene 'Afió 'o talamai kuo 'osi koe pea mei he lakanga Minisitā?

Lord Tu'ilakepa: Sea 'e sai pē ke u ...

'Eiki Minisitā Mo'ui: 'Ikai ko e fehu'i, ko e anga pe eni ia, kapau te tau 'ai ki he faka'uhingá te tau fetōkehekehe'aki ka 'i he kupu tatau pē. Mālō Sea.

'Eiki Sea: Hou'eiki kuo 'osi mahino kia au 'a e 'isiū ko ení.

Mo'ale Finau: Sea, fakamolemole ka_u ki'i miniti pē 'e taha.

'Eiki Sea: Kātaki pe Fakafofonga Ha'apai, 'osi fe'unga e feme'a'akí. 'Uluakí mou hā hifo pē ki he Konisitūtoné, hala ke ai ha mafai 'a e Fale Aleá, ko 'Ene 'Afió, Palēmiá mo e Hou'eiki Minisitā. Ko e faka'uhingá ko e me'a ia 'i tu'a 'a e Fakamaau'angá. Ko e 'uhinga na'e 'ohake ai e me'a ko ení Fakafofonga Nōpele 'o 'Euá, ['i](#) ai 'ene hoha'a ki he ngāue ko ē 'oku 'ikai fakahoko pe fakahoko, pea na'e 'osi ai 'a e tali ki ai 'a e 'Eiki Minisitā Mo'uí. Tau fai'aki ia. Kapau 'e to e fai ha tokanga 'a e Hou'eiki Mēmipa kuo u kole atu ki he 'Eiki Minisitā Polisi kātaki 'o tufa mai e tohi ko ená mei he 'Ateni Senialé.

Hou'eiki tau hoko atu ki he Fakafofonga Ha'apai 13, ai e me'a 'oku fie me'a mai ki ai.

Veivosa Taka : Mālō 'Eiki Sea. Tapu pea mo e Feitu'u na, pea 'oku ou fakamālō atu 'Eiki Sea he kei laumālie 'o ke me'a he fohé ke ke fakatonotonu e ngaahi ta'au 'o e matangí

pea mo e fasi tanunu e fisi'inauá, kae kei lava pe he Feitu'u na, 'o me'a ho Seá. Tapu pea mo e Hou'eiki Nōpelé, tapu foki ki he Hou'eiki Kapinetí pea pehē foki ki he Hou'eiki Fakafongá.

Hoha'a fekau'aki mo e founa ngāue Potungāue Polisi

Sea ko u fokoutua hake pe ko e ki'i me'a eni-ia 'i tu'a fekau'aki pea mo e hoha'a 'a e motu'a ni 'aneafi, fekau'aki pea mo e Potungāue 'a e 'Eiki Minisitā Polisi. 'Eiki Sea kuo u fakamālō ki he 'Eiki Minisitā neongo na'e te'eki ai ke līpooti mai he'ene kau ngāué 'a e me'a ko eni na'a ku hoha'a ki ai, ka 'oku ou fakamālō pe 'Eiki Sea 'a e kei mo'ui 'a e tangata'eikí 'o a'u mai ki he taimi na'a ku fakahoha'a atu ai ki he Feitu'u na ko e toki taimi ia na'e tuku~~ange~~ ai he kau pPolisi ki tu'á. Ko e puiquitu'a 'o e ngāue ko eni 'Eiki Sea na'e 'omi e taha ko eni mei he 4 hengihengi mei 'Atele 'o 'omai ki he 'api Polisi ko ē 'i koló 'o tauhi ai 'o...

<003>

Taimi: 1445-1450

Veivosa Taka: ... a'u ki he taimi ko ē na'a ku fakahoha'a atu ai ki he Feitu'u na, ko hono toki tukuange ia. Sea, na'e 'i ai 'a e koloa 'a e ~~tokotaha-tokotaha ko eni~~ mamahi ka na'e lēsisita pē ia 'i he tēpile 'a e Polisi ko 'ene pa'anga 'e 700. Na'e 'i ai mo 'ene pa'anga 'Amelika 'e 400, ka na'e 'ikai ke kau ia 'i hono lēsisita. Ko e taimi ko e na'e fakafoki mai ai Sea. Ko e me'a ~~ko e~~ 'oku fakaloloma, ko hono 'omai 'a e lele 'ova'aki 'a e ki'i kilomita 'e 3 'o fakahū 'i he pilīsione tautea mate. Na'e fakahū fakataha ia pea mo e kau tangata ko eni na'a nau tāmata kimu'a 'a e Siaina, pea mo eni 'i Fangaloto, 'o fakahū 'a e tangata faka'uli mo kinautolu 'i he pilīsione 'e taha. Ko e fehu'i ko eni Sea ne u 'osi fakahoha'a atu 'aneafi 'oku faka'au ke fa'ifa'iteliha 'a e Potungāue 'a e 'Eiki Minisita.

Pea ko ia ai 'Eiki Sea. Ko e taimi ko e na'e 'omai ai 'a e koloa 'a e tokotaha ko eni, 'osi hono tukuange mai. Ko e pa'anga Tonga pē 'e 600 na'e fakafoki mai, pa'anga 'Amelika 'e 100, pea ko e me'a ia 'Eiki Sea, 'oku ou 'oatu pe 'e au ke me'a mai ki ai 'a e kau pPolisi mavahe mei he me'a mai ki ai 'a e 'Eiki Minisitā Polisi, 'a e fa'ahinga tu'unga ko eni, he 'oku ou tailiili na'a tau to_e foki ki he sōtia (hufanga he fakatapu) na'a pehē 'oku ou 'ohake 'a e me'a ko eni sōtia 'a eni mei Nu'usila. 'A e polisi ko eni 'o hoko 'a e ngaahi laulaunoa ko eni 'o mole ai 'a e mo'ui.

Ko ia ai 'Eiki Sea. 'Oku ou kole atu ke 'omai mu'a ha ki'i fakamatala 'a e 'Eiki Minisitā, he na'e 'ikai foki ke līpooti mai 'e he kau ngāue ia ki he Minisitā 'ene i-he-hoha'a atu ko e 'aneafi. Pea ko e me'a 'oku ou fokoutu'u atu Sea. Mālō 'aupito 'Eiki Sea 'a e ma'u faingamālie ke 'oatu ai 'a e le'o 'o e kakai 'oku 'ikai ke nau 'i he Fale ni. Mālō 'Eiki Sea. 'a e ma'u faingamālie.

'Eiki Sea: 'Eiki Minisita Polisi me'a mai.

Taukave 'ikai ha mafai Minisita Polisi 'i he fakatotolo kau polisi Tali fekau'aki mo e 'isiū Potungāue Polisi

'Eiki Minisita Polisi: Fakatapu ki he Feitu'u na 'Eiki Sea, pehē ki Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale Alea 'o Tonga. Sea, ko u fokoutua pē 'o fanongo lelei ki he lāunga ko eni. Na'a ku pehē 'e au te ne ki'i 'ai mai pe 'i tu'a Sea. Hanga 'e ia 'o 'ano fu'u 'ai heni ke me'a mai 'a e kakai 'o e fonua- kae sai pē Sea, he na'e fai 'a e fetu'utaki 'aneafi Sea ki 'ofisi. Pea mei ai ki he 'aho ni 'oku 'ikai ke 'omai ha fakamatala ki he motu'a ni Sea. Pea 'oku kole fakamolemole atu pe ko e anga pē ia 'a e tu'u 'a e ~~L~~ao i-he-lolotonga 'o e Ppolisi, pea 'oku 'ikai ke kau 'a e Minisitā Polisi

'i he me'a fakatotolo 'a e kau polisi. 'A ia ko 'ene tapu pā 'a e motu'a ni ko e tapu ia 'o e Kapineti pea ko 'ene tapu ia homou Fale 'oku ou kole fakamolemole atu. Ko 'ene ngata'anga ia hoku ivi...

Fakatonutonu ko e Kupu 19 & 20 Lao Polisi līpooti Komisiona Polisi ki he Minisita

Formatted: Heading 2, Left

Lord Fusitu'a: 'Eiki Sea, kātaki ko e ki'i fakatonutonu atu Sea.

'Eiki Minisita Polisi: 'Io! Tali pe kae 'ai mai ke tonu.

Lord Fusitu'a: Kātaki 'Eiki Sea. Ko e tu'o fiha eni 'a e me'a 'aki 'e he 'Eiki Minisitā ko eni 'i he Fale ni. 'Oku mea'i lelei 'e he 'Eiki Minisitā 'a e Kupu 19 mo e Kupu 20 'a e Lao ki he Kau Polisi. 'Oku *operational* 'a e fakalele 'e he Komisiona , ka kuo pau ke uke līpooti ki he 'Eiki Minisitā pea 'oku ke mea'i lelei pē ia 'e he... Pea ko e ta'emo'oni ko eni 'oku fa'a tuku ki he kakai pea 'oku me'apango'ia 'a e motu'a ni 'a e pau ke toutou fakatonutonu 'a e loi ko eni 'Eiki Sea. 'Oku ou fakamālō atu ki he fakahoko fatongia 'a e Komisiona. 'Oku ne fakalele fakalelei 'a e potungāue ko eni 'Eiki Sea. Mālō.

Fakamahino tapu ke 'oange ki he Minisita Polisi ha fakamatala kau ki ha fakatotolo

Formatted: Heading 2, Left

'Eiki Minisitā Polisi: Sea! 'Oku kau eni ia 'i he poini ta'emahino lahi. Ke mahino 'oku hanga pe 'e he kupu ko ēe 'oku ne foaki 'a e mafai ko ēe ke ta'ofi 'a e Minisitā 'o to e *kini* 'a e ki'i poini 'oku ne hanga 'o 'omai. Pea ko e lea ia 'a e tokotaha 'oku ne fakaanga mei ha tefito'i niu. Ko e fakamatala atu eni 'a e motu'a ni 'oku ou 'i ai tonu 'i he 'ofisi. 'Oku tapu ke 'omai ha fakamatala kau ki ha fakatotolo. Pea ko e *independence* ia 'a e Komisiona ko e ki'i laulau pē e-ia, fa'ahinga fakakaukau pē ia.

Lord Fusitu'a: Fakatonutonu atu 'Eiki Sea. 'Oku 'ikai ko ha me'a fakakaukau ko e me'a ia 'oku 'oku ha 'i he lao. *Administratively* 'oku kei fakaongoongo 'a e Komisiona ki he Minisitā Polisi. Hangē ko e fa'a lave 'a e motu'a ni 'i he kuohili. 'E *depend* ia 'i he lelei 'a e Minisitā ko ia mo 'ene fakahoko establish ha a e service lelei pea fengāue'aki lelei mo e Komisiona 'a e Minisitā 'o e 'aho ko ia. Kapau 'oku 'ikai ke lava 'e he Minisitā ko ia 'o fokotu'u ha fengāue'aki lelei pea mo e Komisiona pea mo e Potungāue . Ko e me'a pe ia 'a'ana. Ka ko e hā ko ē he lao 'oku 'ikai to_e veiveiua ia.

Formatted: Font: Italic

Veivosā Taka: 'Eiki Sea, tapu mo e Feitu'u na

'Eiki Minisitā Polisi: 'Oleva Sea ke u fakakakato atu 'a e tali ki he tokoni.

'Eiki Minisitā Pa'anga: Ke u ki'i tokoni mu'a ki he ...

Veivosā Taka: Kuo afe 'eku poini 'a'aku 'Eiki Sea mei he me'a ne u fakahoha'a atu ai. Ko e fakahū 'o e tokotaha faka'uli 'i he pilīsone 'oku tauhi ai 'a e kau tāmāte. Pē 'oku lao ia pē 'oku ...

Taimi 1450-1455

Veivosa Taka: ...pehe'i pē 'a e fa'ahinga 'o e tangata, 'o hangē 'oku 'ikai ko ha *human being*. Ko 'eku poini ia 'Eiki Sea, pea mo e ngaahi sēvesi 'oku fai, te tau fakatonutonu tautolu pē ko e mafai 'o hai, ka 'oku ou fakahoha'a atu ki he nga*hahi* ngāue 'oku fai 'oku ta'efakafiēmālie ki he motu'a ni. Pea 'oku ou fokotu'u atu Sea ke fai ha tu'utu'uni ko e hā ha'o fa'ahinga tu'utu'uni ke tau fai ke lipooti mai 'e he 'Eiki Minisitā 'a e me'a 'oku ou hoha'a atu ki ai-...; ka ko e me'apango 'Eiki Sea, ko e 'osi ia 'a e Fale 'apongipongi.

'Eiki Minisitā Polisi: Sea fakamolemole kau faka'osi atu ai leva.

Veivosa Taka: Me'a koe.

'Eiki Minisitā Polisi: Sea hangē pē ko e me'a na'a ku fakahoko atu na'a ku 'ave 'a e fehu'i 'aneafi ki he potungāue pea 'oku te'eki ai ke 'omai *ha 'a-e*-tali ia 'o a'u mai ki he 'aho ni, Pea ko e kupu eni ko ē te u hanga 'o lau atu kupu 20. " Tau'atāina 'a e Komisiona,

" kuo pau ke ngāue 'a e Komisiona 'o tau'atāina mei ha taha ki hono, lau hifo ai (e) fakatotolo'i 'o e ngaahi hia,"

~~K~~o e ngaahi 'ū me'a ia 'oku ~~ta~~u'atāina me'a 'o kau ai 'a e me'a ko ia. Ke 'ai mu'a ke mahino he 'e fakamo'oni 'a e kau Minisitā Polisi kuo nau mu'aki 'a e lakanga 'i he motu'a ni, ko e tūkunga totonu ia 'o e ngāue pea ko e 'uhinga ia Sea, 'oku ou kole fakamolemole atu ai he 'ikai ke u lava 'o to e teke ke 'omai ha fakamatala kau ki ai Sea. Ko e 'uhinga ko e puke ia ko e fakatotolo 'o e hia, pea 'oku ou kole fakamolemole atu Sea, ko e ngata'anga ia hoku ivi, mālō Sea.

Lord Fusitu'a: 'Eiki Sea ko e to e ki'i fakatonutonu eni 'oku lau mai 'e he 'Eiki Minisitā 'oku 'i ai 'a e tonu 'a e 'Eiki Minisitā ka 'oku ne 'ai fakafa'ahi taha 'oku 'ikai ke ne 'omi kāpui *koā*toa 'a e lao. Ko e kupu 19 (a) " Kuo pau ke fakalele 'e he Komisiona 'a e ngaahi *functions* 'o e Potungāue fakatatau ki he mafai 'o e 'Eiki Minisitā".

'Eiki Minisitā Lao: Fakatonutonu Sea, ko e fakatonutonu 'oku ou faka'amu pē au ke 'osi pē eni pea 'osi, 'ikai ke tau to e longoa'a ai. Ko *e* palopalema ia 'o e kau Minisitā kimu'a, me'a mai ē 'i he 19, ha'u ki he 20 'oku hanga 'e he 20 to'o kātoa kātoa 'a e mafai na'e 'oange ki he Minisitā Polisi, ko ene fo'i tau'atāina ko ena 'i he 20 ko ene 'osi kotoa ia. Pea 'oku kei fai 'a e ngāue ki ai ke to e fakafoki mai 'o hangē ko e ngaahi Pule'anga ko ē 'a e mafai ki he Minisitā Polisi. Mālō.

Lord Fusitu'a: Sea kātaki, 'o hangē ko e me'a 'oku fa'a lave ki ai 'a e motu'a ni, 'oku *depend* pē 'i he Minisitā 'o e 'aho ko ia, he 'oku hā mahino 'i he lao 'oku 'ikai ke to'o 'e he 20 ia ha me'a, 'oku kei pau ke fakaongoongo ki he Minisitā 'e *depend* he Minisitā 'o e 'aho ko ia pē 'oku ne lava 'o fakahoko ha *relationship* mo e Komisiona ke fakalele fakalelei pea fakalao 'a e Potungāue 'Eiki Sea. Mālō.

'Eiki Minisitā Pa'anga: 'Eiki Sea ke u ki'i tokoni mu'a ki he 'Eiki Nōpele 'o Niua. Ko e fo'i lea foki ko ē ko e *administrative* pē ko e *administration* fakatonga pē foki ko e pule'i pea 'ai ko ē fakatotolo hia ko hai 'oku pule ki ai, te te pehē pē 'oku kau hake 'a e fakatotolo hia ki he 'ū me'a ko ia 'oku fakalele'aki 'a e potungāue he ko e potungāue ko e fakatotolo hia.

Formatted: Font: Bold, Italic

Formatted: Font: Bold

Formatted: Font: Bold, Italic

Ko e taimi ko ē te te 'eke atu ai ha me'a ki hē talamai ia 'oku 'ikai ke kau ia he ko e *operation* ia, ko e hā 'a e *operation* ko e hā 'a e *administration*, ko e fu'u me'a ko ia ko e fu'u me'a tatau pē he ko e me'a ia 'oku fai ki ai 'a e ngāue, ko e fo'i lao eni masi'i ko e fihi atu, 'a e fo'i lao ko eni. Ko ia pē Sea.

Fokotu'u ko Fale Alea malava ke monomono mo liliu ai Lao Polisi

Formatted: Heading 2, Left

Lord Tu'ilakepa: Sea 'e sai pē ke mau ki'i kau atu Sea. Mālō. 'Eiki Sea 'oku tu'o lahi 'aupito 'aupito hono 'ohake 'a e lao ko eni ki he Komisiona Polisi. Pea 'oku ke mea'i pē Minisitā Polisi 'oku ou pouppou atu ki he Feitu'u na ho'o me'a atu ki he Potungāue. Kapau leva 'oku 'i ai ha me'a 'o hangē ko ia 'oku ke me'a mai 'i he 'aho ni mai 'a e fo'i lao 'Eiki Sea ke tau fakalelei'i he ko e Fale ni pē hangē ko e me'a 'oku fa'a 'ohake 'e he kau ~~m~~Mēmipa 'i he Fale ni, Ko e Fale ni pē taha te nau to e lava 'o fai hono liliu pē ko hono *amend* 'a e lao ko ia, kia au ia he faka'uhinga 'a e 'Eiki Nōpele mo ho'o-mou tau'aki faka'uhinga 'oku fiema'u ke tau 'unu ke ...

<005>

Taimi: 1455-1500

Lord Tu'ilakepa : ... tau ma'u ha mo'oni mo ha totonu, he 'oku me'a mai e tafa'aki ko ē ~~he~~enau faka'uhinga, me'a atu e he'enau faka'uhinga. Kā ko eni, 'Eiki Sea.

Tokanga ki he kupu 19 & 20 Lao Polisi

Sāmiu Vaipulu : Sea, fakatonutonu atu. Kātaki pē, 'Eiki sea, Hou'eiki. Ko e Lao ko eni, Polisi, 19 mo e 20. Kupu 19 mo e kupu 20, 'oku na 'uhinga kehekehe. Ko e 'ū me'a kehekehe lōua 'oku 'uhinga ki ai 'a e 19 pea mo e 20, Sea.

Ko e 20, ko hono 'uhingá, Sea. Kapau 'oku fai ha fakatotolo hia, pe ko ha ngāue, tauhi e Laó, ~~pe-k~~mo e maaú, 'e 'ikai ke kaunoa 'a e 'Eiki Minisitā Polisi ki he fatongia ko ē 'o e Komisioná, mo e ~~k~~Kau Polisé, 'i he taimi 'oku nau fakahoko aí.

Ko e 19, ko e fatongia ia 'o e Komisiona Polisi, ko e ngāue kotoa pē kuo pau ke fakahā ia ki he 'Eiki Minisitā Polisé.

'Eiki Minisitā Pa'anga: 'Eiki Sea ki'i fehu'i kae toki hoko atu e fakamatala ki he Fakafofonga

Sāmiu Vaipulu: Ko e 'ai pe 'e he Feitu'u na, Sea, ka ko e anga ko ē hono faka'uhinga 'o e 19 mo e 20, 'oku na kehekehe pē ki-naua, he koe'uhí he ko e taimi ko ē na'e alea'i ai 'a e Lao ko eni, Sea, na'e fehu'i mai 'e he toko-taha he Fale ni. Fēfē kapau ko au 'oku Minisitā, pea u lele atu au 'oku fai ha fuhu 'i he halá, pea u tu'u au ia 'o 'alu atu 'o ta'ofi e fuhú, 'a e kē ko iá. Ko e tali ko ē na'e talaangé, tapu mo e toko-taha ko iá. To'o hake ho'o telefoni, tā ki 'Api Polisi, ke ha'u e ~~p~~Polisi ki ai. Na'a faifai ka ke hifo atu, ka ke foki mai kuo lavea mai ho 'u~~l~~ngutú. Pau ange ia, Sea. Pea ko e 'uhinga ia ko ē 'a e kehekehe 'a e 19 mo e 20. Ko e fatongia ko ē 'o e ~~p~~Polisé, 'i he ngaahi fakahoko hono fatongia. ~~f~~Fakatotolo, mo e tauhi e melinó, mo e maaú, ke 'oua 'e kaunoa ai ha taha. Ko e 19, ko e fatongia ia 'o e Komisiona Polisé, ke ne fakahoko ki he Minisitā. Mālō 'Eiki Sea.

Fakama'ala'ala kupu 18 Lao Polisi

'Eiki Sea : Mālō Fakafofonga. Hou'eiki, te u fakanounou atu e 'isiū ko eni, koe'uhí 'oku mahino kia au. Ko e 'uhinga 'oku fai ai e feme'a'akí, he na'e 'i ai e tokanga 'a e Fakafofonga Ha'apai 13, ki hono ngāue hala'i, ki hono tukuaki'i ko e ngāue hala'i 'e he kau polisi 'enau mafái, 'o mole ai e koloa, pea 'oku ne fehu'ia e 'uhinga na'e fakahū ai e toko-taha ko ení, fakataha pea mo e ni'ihí 'oku fakatu'utāmaki.

Kaikehe, kuo 'omai 'e he 'Eiki Minisitā Polisi, 'ene talí. Me'a mai 'e ia 'oku 'ikai ke 'i ai ha'ane mafái fakatatau ki he kupu 19 koā pe ko e 20, koe'uhí 'oku lolotonga fai e ngāue fakatotolo. Kaikehe, ko 'eku tokoni pē eni ki he 'Eiki Minisitā Polisi. Fakatokanga'i e kupu 18. Ko e kupu ko eni, 'oku ui ia ko e ngaahi tu'utu'uni 'a e Minisitā.

Kupu 18 (1) *B.2.* " 'E ngofua ke 'oatu 'e he Minisitā ha ngaahi tu'utu'uni tohi ki he Komisioná, felāve'i mo e ngaahi tu'utu'uni fakangāue, mo e ngaahi tefito'i ngāue mahu'inga 'a e Polisi Tongá, ki he malu 'o e komiunití, mo e maahu 'a e kakai." Pea 'oku ou tui 'oku tō e fo'i 'isiu ko ení, 'i he kupu ko iá. Pea 'oku ou tui te ke toki fai 'e koe e tohi ki he Komisioná, ka ko e 'isiū ko ení, 'oku tonu ke fiemālie e Fakafofonga Ha'apai 13, he ko e 'uhingá kuo 'osi talanoa'i fuoloa.

Formatted: Font: Italic

'Eiki Minisitā Polisi : Mālō Sea e ma'u fale'i, te u fakahoko ia. Ko e tu'o 2 eni ia 'eku fai e me'a ko ia, ko e *ministerial direction*. Te u fiefia ke fakahoko he 'aho ni. Ka kuo u 'osi ngāue'aki 'e au e kupu 18, Sea. Te u talí pē te u to e fakahoko pē, ka 'oku ou fakafeta'i. Mālō 'aupito e ma'u fale'i, Sea. Mālō.

'Eiki Sea : Mālō Hou'eiki. Tau hoko atu ki he 'isiū hono 3. Me'a 'a e Fakafofonga 'Eua 11 'i he 'osi pē 'etau *break*

(Mālō ai e Fale)

<006>

Formatted: Centered

Taimi: 1520-1525

Sātini Le'o: Me'a mai 'Eiki Sea e Fale Alea (*Lord Fakafanua*)

Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018

'Eiki Sea : Mālō ho'omou laumālie Hou'eiki. Ko e tohi Fokotu'u faka-Fale Alea eni Fika 8/2018 na'e 'osi tufa atu ke mou me'a ki ai. Ko e fokotu'u eni mei he Fakafofonga 'Eua 11 te u tuku atu 'ikai to 1 e 'ova he miniti 'e 10 ke ke me'a mai.

Fakama'ala'ala Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018

Tevita Lavemaau: Tapu pea mo e 'Eiki Sea, tapu ki he Palēmiá mo e Hou'eiki Minisitā pehē ki he kau Fakafofonga 'o e Kakai, tapu kia *Lord Tu'ivakanō* mo e Fakafofonga e Hou'eiki. 'Eiki Sea, fakamālō lahi 'aupito he faingamālie, 'oku ou 'ilo pē 'oku 'api'api 'a e taimi 'Eiki Sea. Ka e hangē ko e lea – Tonga 'oku taká, ko e tuku koā 'a e vaká kae fai ha kakau. 'Eiki Sea 'oku mea'i 'ehe kakai 'o e fonuá, 'a e faka-e-natula na'e hoko ki he fonua, 'i he matangi ko *Gita*, pea ne uesia ai 'a e ma'u'anga mo'ui 'a e kakai ho fonuá, 'i he ngoue, mo e ngaahi ngāue'anga. Ka ko e ongo 'olivé foki 'e 2 'oku tu'u mo pou pou ki he Pule'anga. Ko e Ssiasia mo e Lotu, pea pehē ki he Akó 'Eiki Sea. 'Oku kau ia he ongo 'olive mahu'inga 'i he-'etau

langa ko eni fakaakeake 'i he ngaahi ha'aha'a 'o *Gita*. Konga 'o e fokotu'u ko eni 'Eiki Sea, kole ki he Hou'eiki 'o e Falé, ke tuku atu ki he Pule'angá ke nau fai ha ngāue ki ai.

'Eiki Sea, ko e kamata eni, na'e mālōlō 'a e akó he uike 'e 2, ko e toki kamata pē eni he uike 'e taha, ko e ua pē eni ki he uike ni. Pea 'oku te 'ofeina si 'hi ngaahi fāmili..

<008>

Taimi: 1525-1530

Tēvita Lavemaau: na'e uēsia honau ngaahi pununga 'i he faingata'a ko eni, pea hoko mai ai pea mo e ako ki he fānau pea 'oku 'i ai pē mo hono kavenga he ku-o pau ke totongi e ngaahi ako mo fua e ngaahi kavenga ki he ako.

Kole ke fakakau mo e ngaahi ako siasi hono totongi he Pule'anga

Ko ia 'oku 'omai ai 'a e kole ko eni 'Eiki Sea 'a ia ko e kole fika 'uluaki 'oku tufa mai ke a'u ki he kātōa e fānau ako Tongatapu pea mo 'Eua 'i he fo'i ta'u kakato 'e taha 'o kamata mei he teemi ko 'eni. Ka u ki'i fakamahino'i pē heni 'Eiki Sea ko e 'uhinga ~~ko e~~ ko e ngaahi ako e Pule'anga 'oku sai pē ia, ngaahi tu'utu'uni ko ē 'a e Pule'anga ke nau tali 'o ako ta'etotongi. Ka ko e ngaahi ako ko ē 'a e siasi ko e siasi 'oku tokolahī taha 'a e fānau ako 'oku nau hanga 'o ako'i. Pea 'oku kole ai ki he Pule'anga ke nau laumālie lelei pē pea nau totongi 'a e totongi ako ko eni e fānau 'oku nau ako 'i he ngaahi ako'anga 'a e siasi.

Fokotu'u ke fai mo ngāue 'a e ngaahi 'apiako na'e uesia honau ngaahi 'ato 'o fakalelei kae hoko atu e ako

Ko hono ua 'o e fokotu'u 'Eiki Sea ko e, ke ngāue leva e, ke tali 'e he Pule'anga ko e fakalukufua pē ke tufa atu e ngaahi siasi pē ko e ngaahi ako ta'efakapule'anga, kapau 'oku 'i ai ha'anau sēniti ke nau kamata leva nautolu hono fai e ngāue ki hono monomono tautefito eni ia Sea ki he hangē ko e ngaahi faleako pē ia ko e 'ato pē na'e to'o. Ko e 'uhinga he 'oku 'i ai pē, na'e fakahoko he Uēsīliana ia 'a e ngāue tatau pē 'i Ha'apai ~~i he~~, na'e toki 'oatu e tokoni ia kuo 'osi lava e ngaahi faleako ia kae hoko atu e ako.

Ko ia 'oku 'i ai e kole pē heni ki he Pule'anga ke nau fai ha femahino'aki pea ko e ngaahi siasi ko e hā e founa ke fakahoko 'aki pea toki tuku mai pē e fakamole ke fua ia 'e he Pule'anga. Ko e fokotu'u faka'osi 'Eiki Sea ko e 'uhinga ko e ngaahi *grant* ko eni 'oku 'ave ki he ngaahi ako 'a ē 'oku ta'efaka-Pule'anga 'a ia kau ai 'a e ngaahi siasi, toki fa'a anga'aki ia hono totongi 'a e ngaahi *grant* ko eni, meimei toki totongi atu ia 'hi Siulai, 'Aokosi, 'uhinga he 'oku 'i ai e ngaahi fiema'u ia 'oku te'eki ai ke mau e, 'a e *enrolment* ki he ngaahi 'apiako pea toki 'omai.

Ko e kole 'eni ia na'a, na'a lava e Pule'anga ke fakafaingofua'i, fakafaingamālie'i 'o ngāue'aki pē e *enrolment* ko eni 'i he ta'u kuo 'osi pea totongi e pēseti 'e 50. To'o mai e pēseti 'e 50 ia e *grant* ko eni ke 'ave ia ki he ngaahi ako ke tokoni kianaotolu ki he fakaakeake ko eni 'oku fai 'Eiki Sea. Pea 'oku ou tui Sea ko e langa fonua mo'oni ia 'oku 'ikai ko e langa pē 'o tōkanga pea mo e ngaahi 'ēlia kehe ka ko e langa 'o fakatefito he'etau fānau a-ko mo 'etau fānau hako tupu e fonua he ko e langa ia 'oku tu'uloa. Ko ia 'oku pehē 'a e ki'i kole mo e tuku atu pē ki he Fale 'Eiki 'Eiki Sea ko u tui 'e laumālie lelei pē 'a e Hou'eiki ke tau tali e fokotu'u ko eni pea toki 'oatu ki he Pule'anga ke nau ngāue nautolu ki he fakaikiiki. Ka na'e 'uhinga foki eni ia Sea

...

Fie 'ilo ki he fakamole fakapa'anga ki he totongi ako fānau

Formatted: Heading 2, Left

Lord Tu'ihanga: Sea ki'i fehu'i. Tapu mo e Feitu'u na Sea, pou pou au ki he fokotu'u 'a e Fakafofonga, 'ikai ke to e veiveiua 'a e ngaahi 'uhinga ia ko eni pea na'e kau pē Fakafofonga na'a ke fika'i e fo'i fika ko eni, fakafuofua pē 'e, he 'oku mahino pē foki hangē ko e ako e Pule'anga mo e ako 'Atele mo e, pē ke tau sio angē ki ha fo'i fika he 'oku mahino pē, fakatātā pē kapau ko *Tonga High*. Meimei 'avalisi he 270 ki he tokotaha kapau ko e toko 1000 mei he ua kilu tupu. 'a ia kapau ko *Tonga High* ia mo 'Atele ko e half miliona ia pē 'oku 'i ai ha fo'i fika pē ko e tuku pē ki he Pule'anga ke nau tokoni ka 'oku ou pou pou atu pē, mahu'inga pē ke mea'i 'e he, mo tau sio fakalukufua ko e hā e fo'i fika ...

Tevita Lavemaau: Mālō 'Eiki Sea. Ko e taimi... foki 'oku mea'i pē he 'Eiki Minisitā Mo'ui. 'Ikai ke kei 'aonga e fo'i panatolo ia. Ko e fa'ahinga huhu ko eni 'oku fai ko eni ko e huhu vaililiva ia ki he ake e sekitoa ko eni 'o e ako pea 'oku fiema'u leva ia ke fai, 'ikai ke to e lava ia ha taha 'o fai pē ko ha tokoni mei tu'apule'anga, 'oku pau ke tau fakafalala tautolu he nima ngāue ko ē 'a e Pule'anga ke nau ala mai 'o huhu fakamo'ui e sekitoa ko eni he ko e hako tupu eni e fonua, ko 'etau ngāue ko ē ki he sipoti mo e hā fua ko e to'utupu eni e fonua. Ko u tui 'e toki ma'u mai pē he 'Eiki Minisitā Ako pehē ki he 'Eiki Minisitā Pa'anga 'a e fakafuofua ki hono fakapa'anga ki he fokotu'u ko eni kako e totongi ako koeni 'a e ngaahi ako e Pule'anga 'i Tonga ni kātōa 'oku ou fakafuofua mahalo na'a, 'oku 'i he 2.5 ko u tui ko Tonga 'Eiki ni mo 'Eua ko u tui mahalo na 'oku ofi pē he, ofi pē he ua miliona. Pea ko e ngaahi ako ko ē 'a e siasi pea mo e ngaahi ako ta'efakapule'anga 'ikai ke ai ha'aku ma'u ki ai kae fakatokanga'i hifo, ko e silini eni ia 'oku 'ikai ke tau fiema'u ke tātaki ...

<009>

Taimi: 1530 - 1535

Tevita Lavemaau: Tuku pē ia ki he ngaahi fāmili ke nau tokoni, 'i ai mo e ngaahi kavenga kehe ia 'o e akō. Kuo pau pē ke nau kau hono teke me'a ko eni. 'A ia ko e tokoni atu pē ki he ngaahi 'apiako ko ē 'a e siasi, 'oku totongi 'enau totongi ako he ko e tokolahi ia e fānau e fonua ni, nau ako he ngaahi ako'anga e siasi mo e ngaahi ako'anga kehe. Mālō 'aupito 'Eiki Sea e ma'u faingamālie.

'Eiki Sea: Me'a mai 'Eiki Minisitā Ako.

Tali Pule'anga ki he ngaahi fokotu'u mei he Fakafofonga Fakafofonga 'Eua

'Eiki Minisitā Ako: Tapu mo e 'Eiki Sea e Fale Alea 'o Tonga. Tapu mo e 'Eiki Tokoni Palēmia kae 'uma'a e Hou'eiki Minisitā e Kapineti. Tapu ki he Hou'eiki e fonua, tapu ki he kKau Fakafofonga 'o e Kakai. 'Oku 'ikai puli 'a e mahu'inga 'o e ako. Pea 'oku 'ikai puli 'a e mahu'inga 'o e foaki. Ka tau manatu'i ma'u pē 'a hotau ivi malava. Ko e me'a ia 'oku mahu'inga.

Ka u lave atu mu'a ki he ngaahi tokoni fai 'e he Pule'angá ma'a e ako hotau Pule'angá ni pea 'oku lave ai mo e ngaahi ako 'a e siasi. 'Uluaki fokotu'u 'e he Pule'angá 'ene Kolisi Faiako, pea 'oku 'omi ki ai e kau mataotao ke nau ako'i e kau tangata mo e kau fefine ke nau hoko atu ko e kau faiako. Pea 'oku lavenga monū'ia ai 'a e ngaahi ako 'a e siasi. 'A ia ko e teu ko eni 'oku kamata pē ia mei he Tokamu'á, kau faiako 'i he ngaahi aAkoteu, ngaahi Ako Lautohi, 'alu 'o a'u 'o teu'i e kau ako ko eni ke faiako form 5, form 6, form 7 'o a'usia e tu'unga ako ko e tipiloma 'i he ako.

Ko e ta'u ni na'a ku tu'utu'uni atu ke vahe, *allowance* fakauike ua ~~'a-e,~~'a kinautolu 'oku hū ki he Kolisi faiako. Na'a ku fakatokanga'i ko kinautolu ko ē he Kolisi Faiako te nau toki ma'u 'e kinautolu 'a e toko 12, 13 ki lalo. Ko e fo'i ta'u ni Sea na'e 'i ai e fakalalakaka lahi, mau ma'u 'a e *top 10*. Pea 'oku fiema'u ke 'i ai ha kau faiako lelei ke nau ako'i ha kau tangata mo ha kau fefine lelei, tu'ukimu'a, laulōtaha ke nau ngāue'i hotau fonua.

Ua, fokotu'u 'e he Pule'angá e va'a ke fa'u e silapa pea 'oku 'i ai mo ha kau mataotao ke nau fa'u e silapa, pea 'oku-tufa e silapa ko eni pea nau to e muimui'i 'o kau ai e ngaahi ako 'a e kolisi. 'Oku 'i ai 'emau va'a ko e va'a ke fakalelei 'a e tu'unga ma'olunga 'o e ako, pē *quality assurance*. 'Oku 'i ai mo 'emau va'a sivi, 'oku 'i ai mo e kau mataotao ke nau ōmai 'o seti e ngaahi sivi, 'a'ahi e ngaahi sivi 'a e *form 5, form 6, form 7*.

Ko e 3, foaki 'e he Pule'angá pa'anga 'e 1.5 miliona ki he *USP* 'o tokoni eni ke holoki e ako 'a e fānau ako pea mo e ngaahi totongi kehe hangē ko e nofo'anga. Ko e 4, 'oku foaki 'e he Pule'angá 'a e ngaahi sikolasipi ko e pa'anga 'eni pea 'oku kau ai mo e ngaahi ako 'a e siasi peamo lavengamālie 'i he ma'u e ngaahi sikolasipi. Ko e 5, na'e foaki 'e he Pule'angá ki he fo'i 'ulu, ki he ngaahi 'apiako 'a e kolisi ko e tali eni 'e he Pule'angá ke hiki 'o fitungeau ki he fo'i 'ulu. 'A ia 'e foaki 'e he Pule'angá e pa'anga 'e 7 miliona ki he ngaahi ako 'a e siasi ke fai'aki 'enau ngaahi fatongia ko ia. Tau pehē, ko e toko tahaafe 'i he kolisi, liunga'aki e fitungeau, 'e ma'u ai e pa'anga 'e fitu kilu. Ko e fu'u pa'anga ko ia, ko e pa'anga ia te nau fai'aki 'enau ngaahi ngāue.

Ko e 6, *TVET*, ngaahi ako fakatekinikale mo ma'olunga ange. Foaki 'e he Pule'angá 'a e pa'anga 'e onongeau ke tokoni ki he ngaahi 'apiako 'a e siasi, pa'anga 'e 600 he semesitā, semesitā 'e ua he ta'ú, tahaafe uangeau. Kapau leva ko e toko tahaafe, toko tahaafe kotoa pē, tahaafe uangeau. Ko e pa'anga ia 'e taha miliona ua kilu 'oku foaki ko ia ki he ngaahi 'apiako ko ia. 7. Kuo fokotu'u 'e he Pule'angá 'ene ngaahi ako ma'olunga ange pehē ki he ako folau tahi, ako-pehē ki he-ako faka-tekinikale, pea 'omi mo e kau mataotao, totongi mo e kau faiako ke nau fai e fatongia ko eni pea 'oku lavengamonū'ia ai 'a e ngaahi ako 'a e siasi. Ko e 8, Ko e ako lautohi 'oku 'ikai totongi ka 'oku totongi 'e he Pule'angá 'a e vāhenga 'o e kau faiako ke nau fai e fatongia ko eni. Pea ko e motu kotoa pē 'oku nofo'i, 'oku 'i ai 'a e lautohi ai, langa mo e ngaahi fale. 9. 'Oku 'i ai 'a e poate kuo fokotu'u, 'i he lea faka-Pilitania ko e *Tonga National Qualification ...*

<001>

Taimi: 1535-1540

'Eiki Minisitā Ako: ... *Accreditation Board* ke nau sio ki he ngaahi tu'unga lelei 'o e ngaahi ako kolisi' mo e ngaahi ako 'univēsiti. Pea 'oku ou fie fakahā heni kuo 'i ai 'a e 'univesiti 'e 4 'i hotau Pule'angá ni pea ko e ngaahi me'a ia 'oku tokoni ki ai e ngāue 'a e Pule'angá.

Ko e Kupu 4 Lao 'o e Akó 2013, kuo pau ke ai ha Potungāue Ako pea ko e Minisitā 'oku ne fai e tu'utu'uni mo e pulé. Ko e kole ko eni ke totongi 'e he Pule'angá 'a e vāhenga ko eni, 'a e totongi akó, Sea ko e ngaahi fakamole 'ena 'a e Pule'angá 'oku lavenga monū'ia ai 'a e ngaahi akó 'i hotau Pule'angá ko eni. Na'e tō e afā na'e ai pe kakai ia na'a nau 'osi afā pe kinautolu. Te tau fakalelei'i e afā ko eni, te nau kei afā pe kinautolu. Ko kinautolu na'a nau fakahū ha'anau pa'anga, 'oku 'ikai ke uesia ia he matangí. Laka leva kita toho mai 'ete silini, totongi'aki e akó. Ko e vahe 'a e kau ngāue fakapule'angá 'oku 'ikai to'o he pule'angá ha sēniti mei he vahe 'a e kau ngāue fakapule'angá, tau pehē 'oku ne to'o mai ha tola 'e 50 ke tokoni ki he ngaahi fatongia ko eni. 'Ikai. 'Oku fai kotoa pē he Pule'angá 'a e vāhenga e kau ngāue fakapule'angá. Ko 'enau

retirement fund kei ma'u kakato pe 'oku 'ikai uesia. Ko e ngoué 'oku 'ikai uesia, ke ai ha fu'u uesia 'i he ngoué. Na'e toki fekau he uike kuo 'osi e tamaiki ke nau o 'o utu faka'osi mai 'eku ki'i tokamu'a. **Lōli** toni 'e 4, fonu he 'ufi. Te u to'o ai e kato 'ufi 'e 4 'o 'ave 'o fakatau ke totongi'aki 'eku akó. 'A e ako 'a e fānaú. Ko e fanga monumanú, fanga pulu, fanga puaka, fanga kosi, 'ikai ha maumau ia ki ai. To'o 'ete pulu 'a taha fakatau, totongi 'aki 'etau akó. Ko e *grant* 'a ē 'oku fai mai ki ai e tokangá, kole mai 'a e ngaahi ako 'a e Siasí ki he Pule'angá ke 'oatu ha *grant*, tali 'e he potungāue pea mau ngāue ki ai. 'Osi talaatu ko 'Epeleli 'o e ta'u kotoa pē, ke 'omai, 'ikai 'omai ia. Pea 'oku mau to e taufetuli mo e ngaahi akó

Mo'ale Finau: Sea, fakamolemole mu'a pē. Ko e ki'i fehu'i pē miniti 1 ki he Minisitā kātaki. 'Eiki Minisitā fakamolemole mu'a ka ke tali mai mu'a e ki'i fehu'i ko eni? 'Oku ke tui 'oku totonu ke tau tali e **F**fokotu'u **T**Tu'utu'uni pe 'ikai? Ko e ngaahi fakamatala 'oku ke 'omai Minisitā 'oku faka'ofu'ofa pea matu'aki loloto, hangē kiate au 'oku fakaheheheka mai ai ho'o talí. Ka ke tali mai angē pe te ke tali nai si'ene fokotu'utu'u pe 'ikai. 'Uhingá ke fakahoa ki he malanga matu'aki faka'ofu'ofa kuo ke **fai** mai 'Eiki Minisitā. Mālō.

Tali ke tukuange Fokotu'u Tu'utu'uni ke sio ki ai Pule'anga ki hono ivi malava

Formatted: Heading 2, Left

'Eiki Minisitā Ako: Kuo u kole pe ki he kakai e fonuá ke nau totongiako kae ma'u e pa'anga e Pule'angá. Kuo u 'osi tala 'e au ia, mau 'osi tala 'e mautilu ia he letiō. Ko e totongi ako 'a e Tonga *High School* ko e ta'u kakato 'e tahá \$250. *Form 6*. Ko e ki'i \$250, ta'u kakato, semesitā 'e 4. Kai kehe, ko e anga eni 'a e foaki mai 'a e fokotu'u pea 'oku ou pehē pe Sea mo e Hou'eiki tuku-mai pe mu'a ki he Pule'angá ke sio e Pule'angá ki ai mo hono ivi malavá. Mālō.

Fakamālō'ia puna vakapuna ki Niuatoputapu

Vātau Hui: Tapu mo e Seá, tapu mo e 'Eiki Tokoni Palēmiá, tapu mo e Hou'eiki Mēmipa e Fale ni. Sea kae tuku mu'a ke u ki'i fehu'i ange ki he 'Eiki Minisitā, fakamatala lelei mo e fakamatala faka'ofu'ofa kuo tau fanongo ai 'i he lipooti kuo fai ma'a e Potungāue Akó. Pea 'ikai ko ia pe Sea, ka 'oku ou loto pe ke u fakafofonga atu ai pe ki'i fakamālō ko eni. Ne te nofo pe 'aneuhu tā mai ki te mātu'a **mei** o-te motu mama'o, kuo tau lelei **kite** fu'u vakalelé kite Niuatoputapu 'aneafi. Na'e folau atu ai e kau faiako, pea fiefia lahi e motu'a ni mo te mātu'a 'i motu. 'Anenai na'e to e puna atu ai e vakapuna ki Niuatoputapú

Siaosi Sovaleni: Sea kuo u fakamālō pe ki he Fakafofonga Niuá mālō ia kuo tau a'tu e vakapuná pea foki mai. Ka tau foki mai pe ki he 'asenitá, he 'oku si'isi'i 'etau taimi he efiafi ni Sea.

Vātau Hui: Sea, mālō kau faka'osi atu ai leva 'eku fehu'i Sea. Ne to e tau atu pe vakapuná ki Niuatoputapu 'i he 'aho ni. Pea 'oku ou fakamālō atu Minisitā Pa'anga mālō 'aupito e tokoni mai ki he kole na'e fai he motu'a ni.

Ko 'eku ki'i fehu'i 'a'aku Sea, fekau'aki mo e akó, ko 'eku fanongo eni 'oku ai e kau faiako 'oku fakavāhenga'i e kau faiakó 'i Kolisi Faiako he ta'u ni...

<003>

Taimi: 1540-1545

Hoha'a ki he 'ikai ke kakato kau faiako ki he Ongō Niua

Vātau Hui: ...Kā ko 'eku fehu'i ko ē ki he 'Eiki Minisitā, 'oku vahe kātoa pē ko e kau hū fo'ou pē ko ē he ta'u ni 'oku vahe ko e 'uhinga ia ko ē 'eku ki'i fehu'i. Pea ko hono hoko pē Sea Ko 'eku kole ki he 'Eiki Minisitā Ako 'ave mu'a e kau faiako ke kakato ki Niua Toputapu mo Niua Fo'ou, 'oku 'ikai ke 'i ai e kau faiako *computer* ko e kakai ia 'oku ō 'o fetongi hake ke faiako ai.. 'Oku tokolahi 'a e kau faiako talamai 'oku nounou'aki e kau faiako 'e toko fā malo e 'oange 'a e ki'i kau faiako ko eni. Ka 'Ooku kei nounou pē ia Sea. 'Eki Minisitā 'oatu mu'a 'a e kau faiako, fakangāue'i 'a e kau faiako he 'oku nau kei teka holo 'i tu'a he taimi ni, mou teuteu'i mei he Kolisi Faiako ke nau ō ma'u ha'anau ngāue ke mou hanga 'o teuteu'i pea mole ha pa'anga e fonua ko ia pē Sea mālō ma'u faingamālie.

Siaosi Sovaleni: Sea , ka u ki'i fakahoha'a atu mu'a. Mālō Sea. Tapu mo e Hou'eiki Mēmipa e Fale, 'oku ou fakamālō ki he 'Eiki Minisitā he 'omai ko eni e ngaahi fakamatala lelei ko eni na'e tuku mai, fakamālō ki he Fakafofonōga 'Eua 'i hono tuku mai 'a e tōpiki mahu'inga ko eni ke fai ha talanoa ki ai. Ko e 'uluaki me'a pe ko e fakamanatu atu pē ki he Hou'eiki Mēmipa manatu'i 'etau *response* ko ē ki Ha'apai na'e totongi ai e ta'u kakato 'e taha e ako ko ē 'a Ha'apai 'ikai ko e 'uhinga eni ia ke tau muimui ai. Ka ko e fokotu'u fakakaukau atu pē -na'a lava ke fai ha sio ke tokoni'i 'a e Tonga ni kātoa pea mo 'Eua, he na'a tau uesia kotoa neongo pē na'e haea e Fale pē 'ikai. Ko e 'uluaki pē ia Sea,

Ko e ua pē hangē ko e me'a 'a e 'Eiki-Minisitā, ke tau ala ki he'etau *savings* pe ko e hā ha'atau ngaahi me'a pehē. Sea, ko e 'osi pe 'a e afā, ko u tui ko e me'a pē ia na'e 'uluaki ala ki ai 'a e mātu'a ni ko 'enau *savings* ke tukituki'aki honau fale pē ko e 'omai ha ki'i la'ikapa pē ko ha ki'i la'ipapa. Ko e ki'i *savings* ia na'e 'ai ke 'ai'aki e ako ko eni kuo 'osi ia hono fakalelei'aki e ki'i 'ato pē ko e ki'i holisi. 'A ia ko e 'uhinga ia e me'a na'e 'ikai ke 'uhinga ia ko 'etau tukuaki'i e kakai mo e vale he *saving*. 'a eNa'e fai pē 'a e ki'i *saving* ia kā ko e tō mai 'ikai ha taha te ne 'ilo'i 'a e afā ko eni. Kuo pau leva ke tau ala ki he'etau ki'i sēniti 'oku ma'u ke feinga'i hono touch up hake 'etau 'ato- pē ko e holisi pe ko e alā me'a pehe. 'Oku 'ikai ko e 'uhinga ia ko 'etau siokita ko e 'ikai ke tau tuku ha sēniti ma'a 'etau fānau.

'Eiki Minisitā Polisi: Sea ko e kole pē pē laumālie lelei 'a Tongatapu 3 ke u tokoni ange. Tapu mo e Feitu'u na 'Eiki Sea pehē ki he Fale Alea 'o Tonga. 'Eiki Sea, ko e kaveinga ko eni 'oku feme'a'aki ai ho Fale Alea, 'i he 'aho ni. Na'e fai 'a e fakataha ki ai 'a e Kapineta 'aneuhu pea ko hono 'uhinga ko e taimi. Na'a mau tuli mai ko e 10 'ikai ke mau hanga 'emautolu 'o lave'i 'e to e toloi ko e 'uhinga ko e 'uhila.. Na'e te'eki ke ma'u ha aofangatuku. Ko e tangi ko ē na'e 'omai 'e he 'Eiki Minisitā Ako, ko eni ia na'a ne fakahoko atu, pea na'e te'eki ke 'i ai ha aofangatuku pea ko emau lele mai ko eni 'ikai ke mau 'ilo 'e to e 'ohake pē 'i he Fale Alea Sea.

Na'e 'amanaki ia ke ...na'e tala homau fatongia ke 'osi pē 'etau ki'i kātoanga 'a'uhu 'i he ki'i *soft closing* pea mau foki leva 'o hoko atu 'a e Kapineta ke aofangatuku 'a e kaveinga ko eni. Ka ko eni kuo 'ohake pea ko 'eku fokotu'u pe ko e fehu'i pē 'a'aku ki he Minisitā Ako, pea mo e Minisitā Pa'anga. Fēfē kapau te tau feinga'i pē ā 'a e 'uluaki teemi? k-o ia 'oku 'i ai 'a e *impact*, kapau ko e fehu'i 'aneuhu na'e pehē he Minisitā Ako sai pē 'a e Pule'anga ko hono 'uhinga ke *apply* ki he ngaahi ako kotokotoa. Pea ko e 'uhinga ia 'eku fehu'i ki he 'Eiki Minisitā Ako mo e 'Eiki Minisitā Pa'anga. Pe 'oku fēfē hotau ivi? He Kko e me'a ia 'e pule he 'analaiso faka'osi Sea ka u 'oange pē na'etokoni ai ki he me'a fakamalanga 'a e ko ē 'a Tongatapu 3 mālō Sea.

Siaosi Sovaleni: Mālō Sea te u lava pē 'o talitali kapau 'e ma'u ha tali ka u toki hoko atu Sea mālō.

'Eiki Minisitā Ako: Tapu mo e Sea, mo e Hou'eiki 'o e Fale Alea 'o Tonga.

'Eiki Sea, ko e me'a ko ena na'e me'a ki ai 'a e Fakafofonga Niua. Ko 'aneafi ko au na'a ku hanga 'o ngahi'i ia. Ko e 'aho ni ma tēpile taha, me'a mai ia 'o ngahi'i au. Fakafofonga ko eni 'oku fai 'a e ngāue ki ai pea, kae-oua te ke hoha'a 'e fai pē me'a ko ia.

Ko e tō ko eni e afā ko eni ko *Ian* 'i Ha'apai. Na'e pehe ni hono 'uhinga. Kapau ko e ki'i ta'ahine mei Kotu, ha'u ia 'o nofo 'i Sopa, 'o ako ai 'i Kolisi Fefine. Na'e 'uhinga pehē 'a e totongi ako ko ē 'i he matangi ko *Ian*. Pea ko e 'osi pē ko ē 'ene ako ki he tutuku 'a e ako 'e foki ia ki Kotu. Ka na'e 'ikai ke pehē ia. Ko e fa'ahinga ko ē na'e nofo 'i Kotu heni, langa honau fale, nofo heni ...

<004>

Taimi 1545-1550

'Eiki Minisitā Ako: ...'oku nau to e oēmai kinautolu ia ke kau 'o feinga ke kau 'i he totongi ko eni pea na'e palopalema lahi 'a Fale Pa'anga. Na'a ku talanoa pea mo e tokotaha *CEO* 'i he taimi ko ia palopalema lahi 'aupito 'a e 'ū me'a ko ia. Ka 'oku hangē pē ko 'eku lave ko ē 'anenai Hou'eiki 'oku tau ongo'i ka-ko 'etau fānau 'o hangē pē ko 'eku fakahoko atu 'e makatu'unga 'i he ivi malava 'o e Pule'anga ke fai eni, manatu'i 'oku 'ikai ke to e 'i ai ha'atau keli 'anga koula, ko 'etau tute pē mo 'etau tukuha, ko e me'a leva 'e fai 'e hiki mahalo 'e hiki 'a e tukuha...

Poupou ke totongi Pule'anga ako e fānauako

Siaosi Sovaleni: Mahalo Sea kuo mei 'osi 'eku taimi 'a 'aku 'i he ngaahi tokoni ko eni Sea, ka u faka'osi atu ai leva au Sea. Ko Ha'apai ia ko e tokotaha kotoa pē na'e 'i Ha'apai na'e totongi 'ene ako. Na'e kau eni mo e pa'anga *emergency* na'e tokanga'i 'e he *NEMO* fengāue'aki mo Fale Pa'anga. Ko e kolé pē ia ke kātaki pē Hou'eiki Pule'anga ke mou fakakaukau'i hangē, mahino 'aupito pē 'a e fiema'u ia ki he ivi fakatatau ki he ivi. Kā ko e fokotu'u ko eni 'a e Fakafofonga 'Eua 'i ai 'a e poupou lahi ki ai he 'e lava eni 'o tokoni ke ki'i teke'i atu 'a e ngaahi fatongia fakapa'anga ko ia kae lava 'a e fānau 'o ō 'o ako. Kapau ko e teemi 'e taha pē ko e teemi 'e ua, 'oku ou tui 'okue fakakoloa ia, kā ko e poupou pē ia Pule'anga ke kei fai mu'a ha sio ki he fiema'u vivili ko eni, pea 'oku ou tui 'e tokoni lahi eni 'ikai ke ngata pē ki he mātu'a te nau fiema'u fakapa'anga ke fai 'aki 'a e ngaahi ngāue mahu'inga ko eni, kae 'ikai ke tuli ai ha fānau mei he ako. Ko ia pē Sea mālō.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ha ki'i faingamālie pē.

'Eiki Sea: 'Eiki Minisitā 'oku ke me'a mai 'oku ke poupou pē 'oku ke ta'epoupou ki he fokotu'u.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'Oku ou poupou au ki he fokotu'u.

'Eiki Sea: Ko ia 'oku ou kole atu Hou'eiki ke tau pāloti ā 'a e fokotu'u ko eni.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'E lava ha ki'i fakamalanga atu kātaki.

'Eiki Sea: Me'a mai.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea 'oku 'i ai 'a e, tapu mo e Feitu'u na, ko e *issue* ko eni ki he totongi 'a e ako 'a e fānau, ko e taha ia 'o e ngaahi fie-ma'u 'a e ako e ngaahi fāmili kotoa, pea 'oku tokoni 'a e Pule'anga. Ko ia 'oku ou poupou pē au ki he fakakaukau ko ia. Ko e taha 'o e palopalema ko ē 'oku tau ma'u tau pehē 'oku 'i ai 'etau 40 miliona pē ko e 52 miliona ka k o fo'i pai ia 'oku *available* kia kitautolu, pea 'oku vahevahe faka-*cluster* leva 'a e katokātoa 'a e potungāue kotoa 'a e Pule'anga 'oku k nau fakatahataha ki he ngaahi kalasitōa ko ia. Ko e ngaahi feitu'u ia 'oku 'ave kotokotoa 'etau ngaahi fiema'u kau ai 'a e fiema'u ko eni. He 'ikai ke lava 'e taha 'o fakamoleki ha 50 miliona kapau ko e 49 pē 'oku ne ma'u. 'A ia ko 'eku fehu'i 'eni, tau hanga mu'a 'o ngāue'aki 'a e founga ngāue kuo 'osi fokotu'utu'u pea 'oku tau tali fakalao, he pea ko 'etau fehu'i 'oku 'i ai ha kalasitōa 'oku ne *handle* e ako? Ko e tali 'io, 'oku 'i ai ha'ane patiseti mo ha'ane palani ngāue kuo 'osi fakangofua pea 'ave kiate kinautolu? tali 'io, kuo 'osi 'ave ki ai 'a e fakakaukau ko eni? 'oku ou pehē kuo tuku 'a e misini ngāue ia ka tau ōmai kitautolu 'i he feitu'u 'oku 'ikai ke 'ave ki he feitu'u ko ia.

'Oku ou poupou pē au ki he ngaahi fakakaukau ko e fakakaukau eni 'e tolu, kpea kmo e fehu'i pē ko e hā 'oku 'ikai ke fai mo 'ave ai ki he kalasitōa ko ia ke fakakau 'i he-'enau patiseti, sai kapau neongo ko 'etau pehē 'oku 'ikai ke fe'unga 'a e sēeniti ...

Siaosi Sovaleni: Sea ki'i fakatontonu Sea, pea na'e tonu ke kātaki pē Minisitā, ko e fehu'i ia ko ē 'oku mau 'oatu ko ē ki he Pule'anga ...

'Eiki Minisitā Fefakatau 'aki: Sea 'oku te'eki ai ke 'osi 'eku fakahoha'a.

Siaosi Sovaleni: ...pē ko e hā koā 'a e me'a 'oku 'ikai ke fai mo fai ai 'a e ngāue ko ia ko e 'uhinga ia ko ē e to e 'omai ai ke fai ha kole atu.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea kātaki mu'a pē 'ikai ke lava ke u faka'osi atu.

'Eiki Sea: Kātaki pē fakafofonga na'a ke kole mai ko e fakatonutonu.

Siaosi Sovaleni: 'Ikai na'a ke fehu'i mai koe pea ko 'eku tali atu eni na'e fehu'i mai, ko hono tali pē, mālō Sea.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Pea 'i he 'ene pehē leva Sea 'oku ou tokanga ke 'ave tau pehē kapau ko e kalasitōa ko eni 'oku 'i ai ha 10 miliona 'oku 'i ai 'a e me'a lahi 'o e ako pea kapau leva te nau pehē ke ngāue'aki 'a e me'a ko eni kae to'o ha fo'i 2, ko e taimi ia 'oku ne fakapalanisi ai 'ente fakakaukau faka'atamai lelei. Pea ko e me'a ia 'oku mahu'inga ai ke 'ave ki he feitu'u ngāue 'oku 'ikai ke faka-politikale ka ko e feitu'u ia 'oku 'osi 'ave 'a e patiseti ia ki ai. 'Oku totonu ke 'ave 'a e fokotu'u ia ko eni ki ai ke nau ōmai 'o fokotu'utu'u fakapotopoto, kapau 'oku nau pehē ke 'ai ke ta'u 'e 2 pē ko e teemi 'e taha, ko e me'a ia ke nau hanga 'enautolu

Tevita Lavemaau: Ki'i tokoni atu ki he ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: ...'o toki vakai'i 'a e me'a kotoa 'o fakatau pea mo e patiseti ko ia kae lava...kātaki 'oku ou mei 'osi pē au pea ke toki hoko atu ko e kātaki...

Tevita Lavemaau: Ko 'eku ki'i tokoni sekoni 'e taha pē kae toki hoko atu.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'Oleva ke 'osi ai leva 'eku ki'i me'a ka ke toki

Tevita Lavemaau: He 'ikai ke ke to e 'osi koe.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'Ikai 'oku mei 'osi. 'A ia 'oku ou tokanga atū 'oku 'i ai 'a e me'a 'oku hoko 'oku tau fakatokanga'i heni. 'I ai 'a e silini 'osi vahevahe ki hono ngaahi feitu'u mo hono ngaahi *department* ka 'oku 'ikai ke tau 'ave ki ai 'a e ngāue ke fai mo *prioritize* ki ai kae fai mo nga'unu 'a e ngāue, ko e ki'i tokoni atu pē ia 'Eiki Sea mālō.

Lord Tu'ilakepa: Sea, ki'i fakatonutonu atu pē Sea ki he 'Eiki Minisitā, 'Eiki Minisitā ko 'eku fakatonutonu ki he Feitu'u na, 'oua 'e 'ave ki he me'a ko ena 'oku ke me'a mai ki ai ...

<005>

Taimi : 1550-1555

Lord Tu'ilakepa : ... ke me'a ki he me'a ko eni. Ko e Ako Tivetí, Ako Tekinikalé, na'e 'ikai mei tupunga hono 'ave 'a e silini ki aí, 'Eiki Sea, ko e kamata 'i he tu'utu'uni, hūfanga he fakatapú, Sea, 'i he folofola mai 'a e Tu'i 5, ko e 'ai ke tamate'i a Sā 'Anitelú. Folofola mai leva, pea 'i ai leva hono vahe'i e silini, 'Eiki Sea, 'o kamata mei he ki'i silini si'isi'i, taimi ni, mahalo 'oku 'i he 800 pe 1,000. 'Omai ki he Fale ni ke fai e feme'a'aki ki ai, 'Eiki Sea. 'Oua 'e to_e 'ave ki ha feitu'u, koe'uhí, 'Eiki Sea, he 'ikai ke nau lava nautolu 'o fakangofua. Tau 'ai pē heni.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki : Sea, ko 'eku fakatonutonu atū. 'Oku hala e pehē 'oku 'ikai ke fakangofua, pe 'oku 'ikai ke lava. Ko e feitu'u ia kuo 'osi fa'u ki ai 'a e misini ngāue, ki he afā ko 'eni. 'Oku 'i ai ~~hono-'emau~~ kau ngāue. 'Oku 'i ai hono patiseti. 'Oku 'i ai hono palani ngāue fakatatau ki he ngaahi *priority*. Ko e taha eni e ngaahi *priority* 'oku tau faka'amu ki aí. 'Ave ki he feitu'u 'oku fai ai e ngāué. Pea kuo 'osi maau.

Fakamahino ko Fale Alea 'oku alea'i ai ngaahi fiema'u kakai

Formatted: Heading 2, Left

Siaosi Sovaleni : 'Eiki Sea, ko 'eku ki'i fakatonutonu atu pē, 'Eiki Minisitā. Ko e kongā lahi e fatongia e Fale ni, 'Eiki Minisitā, ko hono 'omai ha me'a 'oku fiema'u 'e he kakai. Pea ko hono toki tali hení, pea toki 'ave leva 'e he Pule'angá ki he feitu'u 'oku totonu ke 'ave ki ai. Ko e 'uhinga ia ko ē e 'omai e fokotu'ú, ke fai ha talanoa ki ai, fai ha feme'a'aki ki ai 'a e Hou'eiki Mēmipá. Ko e me'a leva ia 'a e Pule'angá, pe ko fē e feitu'u, pe ko e *cluster*, pe ko e potungāue 'oku ne fakahoko e fatongia.

Fokotu'u tukuange ki he Pule'anga ke vakai ki he Fokotu'u Tu'utu'uni 'a 'Eua

Formatted: Heading 2, Left

11

'Eiki Minisitā Polisi : Sea, fakamolemole pē ka_u ki'i tokoni atu na'a tokoni ke nounou. Ko e fokotu'ú, kole atu e Pule'angá, fēfē ke tuku mai ke vakai ki ai e Pule'angá he ko hono 'uhingá 'oku tau ma'u 'etautolu e laumālie tatau. Na'e 'osi vakai e Pule'angá ki ai 'aneuhu pe ko fē e feitu'u ko e 'e *fit* ki ai, 'Eiki Sea, ma'u mo hono iví, pea lípooti mai ki he Falé, kae tuku mai, 'Eiki Sea

Siaosi Sovaleni : Sea, pou pou atu ki he fokotu'u mai 'a e 'Eiki Minisitā, hangē ko e me'a ko ē 'a e 'Eiki Minisitā Akó, 'oku fakatokanga'i pē 'e he mātu'a ni, ke tau fai pē 'o fakatatau pē ki he ivi 'oku ma'ú. Ko ia e pou pou atu ki he fokotu'u ko eni, Sea.

'Eiki Minisitā Polisi : Sea, kapau 'e pāloti'i pē ke tuku mai ki he Pule'angá. Mālō 'aupito Sea.

'Eiki Sea : Mālō Hou'eiki. Fakafofonga 'Eiki Nōpele 'Eua.

Lord Nuku : Sea, fakamālō atu 'Eiki Sea ki he faingamālie 'oku 'omaí, pea fakamālō ki he Pule'angá, koe'uhí ko 'enau kole mai ke 'oangé. 'Eiki Sea, tuku mai ke mau fai ha ngāue. Ko e me'a ia ko eni 'oku 'ikai ke fiema'u ia, ke tuku mai ke fai ha ngāue. 'Oku fiema'u ia ke fai. Ko e me'a ia ko ē

Kole ke fakatokanga'i Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018 kae tuku ke fai ha ngāue ki ai Pule'anga

'Eiki Minisitā MEIDECC : Sea, ka_u ki'i tokoni atu, Sea. Sea, 'oku kehe 'aupito 'a e 'ū tohi fokotu'u pehe ni mai ia, mo e tohi fokotu'u mai ko eni, 'oku fakapatonu mai eni ia he ngaahi ngāue ko ē 'oku lolotonga fakahoko he taimi ni. Pea ko 'eku kole pē 'a'aku ia ke fakatokanga'i mu'a e tohí, pea tuku mai ki he Pule'angá, ke fai ha ngāue, pea hangē ko e fika 2, Sea.

Ko e fika 2 'oku fokotu'u mai ai ke kole ki he ngaahi 'apiako siasí, ke nau fakalelei'i **kaepea** tuku mai 'a e fakamolé ke *refund* 'e he Pule'angá. 'Oku 'i ai hono ngaahi fakaikiiki 'o'ona, Sea, 'oku pau ke sio ki ai e Pule'angá, pea 'oku lolotonga ngāue 'a e kalasitōa ia ko eni 'oku ne tokanga'i e langa ko eni, ki he 'ū me'a ko iá. 'E ki'i fakatu'utāmaki ka tau pehē ko e fo'i fokotu'u eni ke fakahokó, 'oku 'i ai hono ngaahi fiteila 'o'ona, hangē ko eni. Ko e 'ato pē ko ē 'o e ngaahi fale_ako na'e.. 'oku 'ikai ke kau heni 'a e langa ia 'o e 'ū faleako ia na'e holó, 'e tuku ia ki he...

Fokotu'u Kole ke-to'o konga 2 mo e 3 Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018 kae 'ai pe totongi ako

Lord Nuku : Sea. kole atu mu'a, Sea, ke toki me'a malanga mai e 'Eiki Minisitā ia, kau faka'osi atu au ia, ki'i me'a nounou. Nounou 'aupito pea toki me'a mai ia. 'Eiki Sea, ko e fokotu'u ko eni 'oku konga 3. Fokotu'u mahu'inga taha ko ē ki he motu'a ni, 'Eiki Sea, ko e totongi akó. Pea ko e natula ko ē mei hení. Kapau ko lalo 'oku nau lolotonga ngāue ki ai 'a e Pule'angá, 'a eni ko eni ko ē -ki he ngāue ki he 'apiakó, 'a e 2 pea mo e 3. Kapau te tau hanga leva 'o ngāue'aki 'a e fokotu'u, 'a ē na'e fokotu'u mai 'e he Fakafofonga 'Euá, ke tu'utu'uni pē a e totongi akó, koe'uhí kae tuku e konga ki laló, he 'oku lolotonga ngāue e Pule'angá ia ki hono teuteu'i, pea mo hono langa e ngaahi faleako ia, koe'uhí ko hono founga ia 'oku fai ia 'e he Pule'angá. Pea kuo 'osi talamai, 'oku ou tui te tau toe a'u pē ki ai, koe'uhí he līpooti. Ka ko e poupuu atu ko ē 'a'akú, to'o a lalo ia, he 'oku mo'oni e fa'a me'a ko ē 'a e Fakafofonga Vava'ú. He 'oku lolotonga lailai a lalo ia, ko e ngāue 'a 'olunga.

'Eiki Minisitā Mo'ui : Sea ko e fakatonutonu atu. Ko e poini 'oku 'omaí, 1,2,3, 'oku 'ikai ke 'i ai ha 'olunga ai mo ha tafa'aki.

Lord Nuku : Ko ia, 'Eiki Sea, ko e 'uhinga ia 'eku 'oatú, ko e kole

'Eiki Minisitā Mo'ui : Ke tuhu'i mai pe ko e fika fihá, ke tau 'ai.

Lord Nuku : Fika 1, ko e totongi akó.

Eiki Sea : Ko ia, fakamālō atu Hou'eiki Nōpele, kuo 'osi mahino ho'o me'á. 'Eua 11. Kātaki me'a hifo 'Eiki Minisitā. Fakafofonga 'Eua 11. Ko e fokotu'u eni mei he Fakafofonga 'Eua, Nōpelé. Te ke tali pē ke to'o e 2 mo e 3, ka tau hoko atu he 1?

Tevita Lavemaau : Mālō 'Eiki Sea. 'Oku ou fakamālō 'aupito he ... mahino pē eni ia 'Eiki Sea, 'oku ~~ke~~ laumālie lelei...

<006>

Taimi: 1555-1600

Tevita Lavemaau: ...~~pe~~ ~~Me'a~~-a e Hou'eiki kā 'oku ke mea'i pē 'Eiki Sea 'a e fa'ahinga ko ē 'oku fokoutua he mahaki ko e ngaungauē pē ko e tetetete, ko e talaatu pē ko e fo'i'akau eni ~~tk~~ ke folo 'osi sai ia. Ko 'enua fanongo mai pē he ngalu'ea 'oku tali he Pule'anga, te nau totongi he fo'i teemi, 'uluaki mo e ua neongo na'e kole ia ke ta'u 'e taha masi'i ko e mahu'i ko ē 'a e *stress* ko e ~~tō~~ atu, nau hanga leva 'o fakakaukau'i e tāpuni e ki'i fale mo e ngaahi me'a pehē, kapau 'e laumālie lelei e Pule'anga nau 'omai e tali fakalotolahi ko ia, kae tuku pē ua ia mo e tolu ki he tēpile 'a e Pule'anga ke nau fakakaukau'i 'a e fakahoko ko ia, poupou atu 'Eiki Sea kapau 'e pehē 'a e loto 'a e Fale mālō.

Formatted: Font: Italic

Lord Nuku: Sea ko ē 'oku tali pē ia 'e he Fakafofonga he 'oku lolotonga ngāue Pule'anga ia ki he me'a ko eni ko ē fakatamaki ki he langa 'a e 'ū faleako mo e 'ū naunau ko ia Sea ko e totongi ako 'oku 'ikai ke kau ia, kā ko ~~ho~~'etau fatongia ia 'atautolu he Fale heni he 'oku talamai 'a e uhinga 'o e totongi tukuhau 'a e kakai ke malu'i ako pea mo e mo'ui, ko e 'uhinga ia 'a e poupou atu ia...

Fokotu'u ke tuku ki he Pule'anga ke fai ha sio ki he fokotu'u fekau'aki mo e totongi ako

'Eiki Minisitā Mo'ui: Ki'i fakatonutonu atu Sea, tapu pē mo e Sea kae 'uma'ā 'a e Hou'eiki Mēmipa 'a e Fale Alea 'o Tonga, ko e me'a ko e me'a ko ē 'a e 'Eiki Nōpele Fakafofonga 'Eua 'o pehē ko e totongi ako 'oku 'ikai ke fai ha ngāue ki ai 'a e Pule'anga. Ko ~~'eku~~ fakatonutonu Sea na'e me'a atu 'a e 'Eiki Minisitā Polisi mo e Tānaki Tukuhau na'e 'osi talanoa'i eni ia 'e he Kapineti 'e ~~to~~ e fai e talanoa ki ai Sea ko e fokotu'u atu ko ē Sea ke tau pālōti tautolu ke tali ke 'omai ki he Pule'anga ko e fokotu'u mai heni ia ko e ta'u 'e taha, 'e malava ke sio ki he ivi malava na'a a'u ia 'o ta'u 'e ua pē ko e teemi 'e taha ko e 'uhinga ia ko ē hono tukumai Sea ke fai ha sio na'a ko e teemi 'e taha pē ko e teemi 'e ua 'o makatu'unga 'i he ngaahi pa'anga tokoni pea mo e ivi malava 'o e fonua pea kapau 'e 'ai atu ia 'oku ta'u 'e ua kā 'oku kole mai ~~'e~~ ~~...~~ ta'u 'e taha ko e fokotu'u pē ia Sea ke tau pālōti'i 'etautolu ke tali e fokotu'u ke tuku mai ke fai ha ngāue tokanga-ki ai mālō ma'u faingamālie.

Lord Nuku: Sea ko 'eku fakamanatu ki he Pule'anga 'Eiki Sea, ko e ako mei he ta'u 6 ki he ta'u 18 ne 'osi tali 'e he Fale ko eni kuo pau ke fua 'e he Pule'anga ia kā 'oku fua 'e he siasi 'a e konga lahi 'o e tafa'aki ko eni Sea pea 'oku 'uhinga pehē, 'oku tonu ke hanga 'e he Pule'anga ia 'o fua he 'oku 'osi fakalao'i ko e ako he fonua ni mei he ako Pule'anga he 'osi 'a e ta'u 18, kā 'oku 'ikai ke pehē 'oku fua 'e he kakai ia 'a e ako ko eni tau pehē mei he *high school* 'o lele ia 'o a'u ki 'olunga a'u ki he 'osi, ta'u 18 ko e fo'i kamata ko ē *high school* ki he ta'u 18 'Eiki Sea 'oku totonu ke fua 'e he Pule'anga kā 'oku tonu ke fua 'e he kakai he koe'uhī ko e lao 'a e Pule'anga ke fakaako'i compulsory 'a e ako ko e ki'i fo'i kole atu ko eni he ki'i fo'i ta'u 'e taha ko eni 'oku kole atu 'e he kakai 'oku nau ke-fua ko ē 'a e kavenga kuo talamai ia ke ~~to~~ e ki'i mohetolo

Formatted: Font: Italic

koe'uhī ko e me'a ko eni 'oku 'ikai ke pule ha taha ia Eiki Sea ki he fakatamaki fakaenatula ko 'ene hoko mai...

Lord Tu'ilakepa: Sea sai pē ke u tokoni ki hoku kaungā Fakafofonga, mahalo pē na'e lolotonga ho'o me'a mahalo pē 'oku 'ikai ke fanongo lelei 'a e Feitu'u na ki he to e me'a ko ē Minisitā Mo'ui mahalo ko mautolu 'oku fanongo lelei ki ai. Ko ē 'oku me'a mai 'a e 'Eiki Minisitā Mo'ui ke tau pālōti'i pea 'oange kia nautolu ke nau fai leva ha ngāue ki ai, sai pē 'a e ta'u 'e taha kapau 'e teemi e taha tau fakafeta'i ka ta'u 'e ua fakafeta'i, fakafeta'i, fakafeta'i, fakafeta'i, fakafeta'i Sea ko 'eku 'ai pē au koe'uhī ke ke fakaongo pē ke ke mea'i ko ē kuo 'osi tō mai ki he Kapineti kapau 'e tuku ange ke nau me'a ki ai he ...

Vātau Hui: Sea ke u ki'i fakahoha'a atu mu'a Sea, tapu mo e Sea tapu mo e Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale ni ...

Eiki Sea: Kātaki pē Fakafofonga 'oku tau kei 'i he taimi pē Fakafofonga 'Eua

Vātau Hui: 'Oku ou kole atu pē ki he Hou'eiki Fakafofonga Nōpele ko ē 'a 'Eua fakamolemole Sea. Sea 'oku ou fakamolemole atu ki he 'Eiki Nōpele tau tuku pē 'i he'ene mauu pehē na'a tau to e 'ai ta'etotongi ta'u 18 kae movete 'etau ... 'oku ou fakamālō au ki he Pule'anga 'uhī ko e tali ko eni 'enautolu ke ta'etotongi ako e fo'i ta'u 'e taha. 'Eiki Minisitā 'oku ou kole fakamolemole atu 'oku 'ikai ko ha tu'u 'o ngaahi'i koe ko 'eku fokotu'u ngāue pē 'Eiki Minisitā koe'uhī he ki'i motu'a foki eni 'oku ha'u 'o fakafofonga ma'a_e vahefonua, pea ko 'eku fokotu'u ngāue pē ki he ngāue ko ē 'a e Fale ni pea mo e lelei fakalukufua ma'a Tonga ni kātōa mālō.

Lord Nuku: Sea kātaki fakamolemole pē 'oku ou tali lelei pē...

<007>

Taimi: 1600-1605

Lord Nuku:... pē 'ē au 'a e 'ū fakakaukau, ka ko e 'uhingā ko hono fakamanatu'i atu, 'oku fua 'e he kakai 'a e fatongia na'e tonu ke fai 'e he Pule'anga. He ko e me'a ia na'e 'omai ki he Falé ko e talamai ko e akó, na'e ngata pē ia he ta'u 12, pea fokotu'u mai 'e he Pule'angá, 'a e hiki 'a e ako ki he ta'u 18. Pea talu mei ai, pea hiki 'a e akó koe'uhi ke mo'ua ha taha 'oku 'ikai ke fakaako'i 'ene fānau 'oku a'u ki he ta'u motu'a ko ia kā na'e tonu ke fua, ko e a'u mai ko ē ki he ta'u ni hoko mai 'a e fakatamaki ko ia 'o e ta'uni, pea ko e 'uhinga ia 'o e kole atu. Pea kapau leva 'oku kole mai 'a e Pule'angá ke 'oatu, ko e anga ko ia 'eku fakakaukauu, kapau 'e fakahoko 'a e fo'i fokotu'u 'uluaki, ke Ffokotu'u fI'u'utu'uni, ke fatongia ia 'o e Pule'angá ke fai. Ko e poupuu atu ia ki he fokotu'u ko eni Sea. Pea kapau 'oku pehē pē 'e he 'Fakafofongá ia ke 'ave pē ki he Pule'anga. Ka ko e fakalahi atu ia ki ai, 'ai 'a e Kupu 1 totongi e akó, ke hoko ia ko e Ffokotu'u Itu'utu'uni 'a e FaleAlea. Mālō Sea.

Eiki Minisitā MEIDECC: Sea fakatapu atu ki he Feitu'u na kae 'uma'ā 'a e Hou'eiki. Ko u fakafeta'i he ngaahi fo'i fokotu'u fakakaukau lelei 'oku 'omai. Ko e kole atu Sea, hangē 'oku mou mea'i, 'a e ngaahi fakamatala na'e me'a atu'aki 'e he Minisita Ako. Ko e 'uhinga ia ko ē 'oku mau hiki ai pea mei he pa'anga 'e 400 ki he \$700, 'a ia ko e fo'i 100 kotoa pē 'oku tatau ia mo e 1 miliona 'a e fakamole ki ai. Pea 'oku fe'unga ia mo e pa'anga'e 7 miliona 'oku 'oatu ko ia ki he ngaahi aAko sSiasi 'i he ta'u ni. Ko 'eku fokotu'u atu 'aku Sea, tau fakatokanga'i 'a e ngaahi fokotu'u ko eni kae tukumai mu'a ke mau ngāue fakalelei ki ai, mo mau sio ki he ngaahi .. 'Oku 'ikai ko ha sēniti lahi eni ia, ki he me'a ko ē pea kapau 'oku loto lelei pē 'a e

Minisitā ia ko ē 'oku ne tānaki mai 'etau sēniti. Ka ko 'eku fokotu'u 'a'aku ke tukumai mu'a ki he Pule'angá ke mau ngāue ki ai, he 'oku fenāpasi pē hotau laumālie 'o tautolu he ngaahi fokotu'u ko eni. 'Oku ou tui 'oku tau tui tatau pē kitautolu ki ai, kae tukumai ke talanoa'i mo sio ki he 'ū fika mo hotau ivi fakapa'anga he taimi ni. Málō 'aupito.

Lord Tu'ilakepa: Sea ki'i fakamolemole pē he'eku toe tu'u hake, he na'a ku mei pehē 'e au ke fei mo tau pāloti he me'a ni 'Eiki Sea. Hou'eiki Pule'anga, 'oua 'e to e 'ai ke tuku, te tau tutuku 'auhu, 'ikai ke toe 'i ai ha ni'ihī ia he Fale ni. Ko e me'a pē 'e hokó, ko 'emau fakaongoongo, ka ko e hā 'a e lōloá 'Eiki Sea. Ko e sai tahá pē kapau te mou faitu'utu'uni he taimi ni. Ko hono sai eni ho'omou faitu'utu'uni ka mau tokoni atu ke mou mea'i.

Me'a 'e taha, na'a ku 'alu 'aneafi 'o vakai 'Eiki Sea, ko 'eku toki 'ilo ia, ko e *saving account* 'a e kakai 'o e fonua, taha kotoa pē 'oku to'o pēseti 'e 10% 'Eiki Sea. Ki'i me'a ko eni'oku 'omai 'e he 'Fakafongá, lelei. Pea ke me'a mai 'Eiki Minisitā Ako, 'ikai ke 'i ai ha'atau fa'ahinga *product*, 'ikai ha'atau fa'ahinga *product*, 'auē ngaahi fu'u me'alele 'i tu'á, ko e me'alele koā ia mei fe'ia. Fakailifia 'aupito'au'etau kumi me'alele he fonua ni, kae tangi mai 'a e ni'ihī ko eni, hā 'a e me'a 'oku 'ikai ke fakanounou'i ai. Mou me'a mai he 'aho ni tali ke fakahoko 'a e ngāue ko eni 'Eiki Sea. Ko 'ene 'osi ia 'ikai leva ke to e 'i ai ha taha he Fale ni 'Eiki Sea. Ko au 'e pau ke u lave atu au ki he me'a mo'oni 'Eiki Sea, he 'oku lolotonga hoko 'Eiki Sea he taimi ni. Mahalo ko e 'Eiki Minisitā Mo'ui pē 'oku 'i ai 'ene ki'i me'alele talu eni mei he 'Eiki Minisitā Mo'ui 'anefē, toengá kotoa 'osi fetongi kotoa 'a e 'ū me'alele. Me'a ko eni Hou'eiki Minisitā kapau te mou laumālie lelei, ke fai mo mou me'a mai heni **kea** tau faka'osi. Pēseti 'e 10% ko 'etau tāpuni ko eni 'Eiki Sea 'oku totonu ke vakai'i 'a e lao ko iá, hā 'a e 'uhinga 'o e me'a 'oku to'o ai 'a e pēseti 'e 10%+ mei he *saving account* kotoa 'a e kakai 'o e fonua.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea kau ki'i tokoni atu. 'Oku 'alu ia ki he *saving account* ka ko 'etau lele eni he ako.

Lord Tu'ilakepa: Ko ia ko 'eku 'atu ko eni, ko e 'uhinga ke mou ..

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: 'Ai mai he taimi ko ia 'oku ..

Lord Tu'ilakepa: Tānaki pa'anga ka 'oku faingata'a ke tukuange ke ako ta'etotongi 'a e fānau 'o e fonua. Ako'i ke nau matala, pea fe'unga pea maama.

'Eiki Sea : Ko ia Málō 'Fakafongá Hou'eiki Nōpele Vava'u. Hou'eiki ko e fokotu'u 'oku 3. 'Uluaki ke tau tali kakato 'a e Fokotu'u Ffaka-FaleAlea. Ua, ke tau fakatokanga'i 'a e 2 mo e 3 kae tali 'a e fokotu'u 1. Tolu, ko 'etau tali ke fakatokanga'i 'e he Hou'eiki Mēmipa 'o e Kapineti.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki : Sea 'oku 'i ai 'eku ki'i fokotu'u atu 'a'aku ke tānaki atu ki he fokotu'u.

'Eiki Sea : Fokotu'u eni hono 4. Me'a mai.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea tapu mo e Sea kae 'uma'ā 'a e Fale ni. Ko e taimi ko ia 'oku tau- tokoni ai ki ha kakai, 'oku tau tokoni ki he ni'ihī 'oku faingata'a'ia pea 'oku nau fiema'u 'a e faingata'a. Ko e me'a ko ia ke tau tokoni fakalūkufuá, ko e fakakaukau ia 'e taha, ka te u fehu'i kiate au. 'Oku ou fiema'u ke totongi 'e he Pule'angá 'a e ako hoku fanga ...:

Taimi: 1605-1610

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: ..mokopuna mo e ako 'eku fānau te u talaatu 'ikai. Ko u kole atu ke *focus*, ko e taimi ko ē 'oku tau ngāue'aki ai 'etau ngaahi tui fakalaumālie, tau 'ave 'a e tokoni ki he ni'ihī 'oku 'ikai ke nau lava 'o totongi e ako 'enau fānau. Pea kapau 'oku fiema'u leva ke 'oua te tau hanga 'aveoange fakalukufua ha toko 100 pea ko e toko 20 pē ia 'oku fiema'u tokoni ...

Lord Tu'ilakepa: Sea ki'i fakatonutonu ki he 'Eiki Minisitā...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Pea fakalahi 'a e toko 20.

Lord Tu'ilakepa: Ki'i fakatonutonu atu e Feitu'u na fakamolemole. Tau tali mu'a ē. 'Oua 'e 'ai ke ngāue'aki e founga ko ia.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea 'oku 'ikai ke u loto ki ho fakatonutonu 'oku 'ikai ke u ...

Lord Tu'ilakepa: Ko e fakatonutonu e Feitu'u na 'oua teke 'ai ke ta'ekau ho fāmili, 'oku ke mea'i kapau na'e 'ikai ke ke Minisitā 'e fiema'u ia he Feitu'u na.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea kātaki ka_u ki'i faka'os iatu ai leva 'eku fokotu'u ...

Lord Tu'ilakepa: Ko e me'a 'oku ou kole atu he te tau 'alu 'Eiki Sea 'oku ke mea'i 'Eiki Sea ko e Fale ni, totonu pē ke fakatokanga'i ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea te u faka'osi atu ai leva kātaki 'eku ki'i ...

'Eiki Minisitā Lao: Ki'i fakatonutonu pea 'oku ou fiema'u pē ke fanongo lelei. Tokanga'i e Nōpele ko eni 'oku fakamovetevete, tokanga'i ia.

Lord Tu'ilakepa: Sea, 'oku 'ikai ko ha Sea e Feitu'u na ke k-e fakamanamana he Fale ni.

'Eiki Minisitā Lao: Ko 'eku talaatu tokanga'i koe.

Lord Tu'ilakepa: Ko e Feitu'u na 'Eiki Sea 'oku totonu ke ke me'a mai 'Eiki Sea.

'Eiki Sea: Kātaki pē Hou'eiki 'oku lolotonga me'a e Fakafofonga, 'a e 'Eiki Minisitā.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Mālō 'aupito 'e Sea. Ke faka'osi atu ai leva. 'Oku ou talaatu eni ko e, Sea ko u 'oatu e ki'i fakatātā ni kae tuku mu'a au.

'Eiki Sea: Kātaki pē 'Eiki Minisitā koe'uhī ko e nounou ko eni 'etau taimi te u kole atu ke ke fakanounou mai 'oku ke poupu ke tali pē 'ikai .

**Fokotu'u ke totongi pē Pule'anga ako e fānauako nau faingata'a fakapa'anga
'ikai lava totongi 'enau ako**

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ko e fokotu'u ke tau 'ave ke tokoni ki he ako 'a e kakai 'oku nau faingata'a'ia 'oku 'ikai ke nau lava 'o totongi' a e ako 'enau fānau. Ko e fokotu'u ia kae 'oua 'e 'ai fakalukufua ...

Kole tukuange 'isiu ki he totongi ako ki he Pule'anga ke vakai'i hono ivi malava

Formatted: Heading 2, Left

'Eiki Tokoni Palēmia: Sea ka u tokoni atu pē mu'a ki he fokotu'u ko eni. Ko u tui ko e, kapau te tau 'i heni ke *detail* 'a e founa e tokoni 'oku tau 'osi laumālie tatau kotoa ke fai e tokoni. Kapau te tau 'i heni ke *detail* 'a e, he 'ikai ke tau to e 'osi tautolu he efiāfi ni. Ko u fokotu'u atu au ke ki'i fakama'ala'ala mai angē 'a e fo'i pōini fika tolu hanghangē ko e fokotu'u ia ko eni ko ē ko ē 'oku hangahanga atu ki ai 'a e Hou'eiki ko e-ni ke tuku mai pē mu'a ki he Pule'anga ke to e fai hono siofi. Ko e ngaahi naunau 'o e tokoni ko eni 'e fiema'u ia ke fakamā'opo'opo ke maau 'aupito 'aupito 'o hangē ko e me'a ko ē ko ē 'oku me'a ki ai e 'Eiki Minisitā ko ē. Ko e, manatu'i hake Sea ko e, afā na'e tōki tō mai pē ia 'i he 'aho 12 'o Fepueli. Na'e 'osi fokotu'u e ako ia, na'e 'osi totongi e ako ia 'a e tokolahi. Na'e 'osi totongi e kongā lahi ia e fonua 'enau ngaahi ako. Koe'uhi ā ke fai hono siofi ke fakapapau'i ko e tufotufa 'oku taau pea tatau pea tonu. Na'a faifai pea 'osi pea tau *reimburse* kotokotoa e 'ū totongi ako kuo 'os-~~ii~~ totongi. Pea manatu'i ange 'oku 'i ai mo e ngaahi sikolasipi lahi 'aupito ia he fonua ni 'oku foaki ia 'e he ngaahi kulupu kavatonga 'i he kolo kotokotoa pē. Kolisi Tutuku kotokotoa pē. Kapau 'e fakamā'opo'opo kotoa eni ia ko e pēseti 'e valungofulu ko u tala atu onongofulu pē fitungofulu 'a e ako 'a e fānau kuo 'osi sikolasipi ia 'i he *academic scholarship* pē ko e Kolisi Tutuku sikolasipi pē ko e kava tonga pē ko e ngaahi ma'u'anga tokoni kehekehe.

~~He, Te~~ u fakatātā 'aki pē ko e Kolisi Tutuku ko eni ko ē Ako Ma'olunga Liahona 'a ē 'oku hoko ai 'a e 'Eiki Fakafofonga ko eni 'Eiki Nōpele 'o Vava'u ko e Palesiteni 'oku ofi ia he toko 800 tupu 'oku totongi ia 'e he kolisi tutuku. 'A ia ka fakamā'opo'opo mai e ngaahi me'a ko eni ia ko u kole atu ke tuku mai mu'a ki he Pule'anga ke 'omai e ngaahi fakaikiiki ko eni ke kau hono fakakaukau'i 'o e fo'i fokotu'u ko eni ke 'uhī ke mā'opo'opo 'etau tokoni pea 'oua 'e hoko ia ko ha me'a ke laku tavale 'etau silini koe'uhī ko e, 'alu ehake pē 'etau 'ofa mo 'etau faka'ofa'ia mahino ia ka ko hono, ko e ngaahi *mechanism* ko ē ko ē kefakahoko 'aki 'oku fiema'u ia kemaau pea mā'opo'opo pea taau mo e tu'unga ko eni 'oku 'i ai hotau ivi. Ko ia pē 'e Sea mālō.

'Eiki Sea: 'Eua 11 me'amai.

Tēvita Lavemaau: Tapu ki he 'Eiki Sea pea 'oku ou tapu ki he Hou'eiki Mēmipa e Fale Alea. Sea ko u fakamālō lahi atu ki he Tokoni Palēmia pea mo e Pule'anga, 'oku 'ikai ko e me'a eni ia ke 'alu 'o foaki noa'ia e silini. 'Oku 'i he Pule'anga ia ke nau toki sio fakalelei 'oku ou lave'i pē 'au ia, ko e tokoni ko eni *grant* ki he pa'anga 'e 400 **ki he e-fo**'i 'ulu, 'oku 'i ai e ngaahi ako ia 'oku 'ikai ke nau fiema'u 'e nautolu. Pea nau toki hanga 'o leva'i, ta ko ē 'e lava ia toki totongi he teemi 'uluaki mo e ua he ta'u kaha'u he ko ē 'oku 'osi totongi atu, ka 'oku ou kole atu au ke tau tali mu'a e fokotu'u pea 'ave ki he Hou'eiki Pule'anga ke nau hoko atu hono, mālō.

'Eiki Sea: Hou'eiki ko e me'a ko eni nau lēkooti'i ko e fokotu'u eni 'e 4.

<009>

Taimi: 1610 - 1615

'Eiki Sea: Kapau te tau tali pē ke tau pālōti ~~he~~ fokotu'u ko eni e Fakafofonga 'Eua 11 ka tau nounou.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Sea ko u poupou atu ki he fokotu'u ke tau pālōti'i pē fo'i fokotu'u fakamuimui ko eni 'a e Fakafofonga ko ē, na'a ne fokotu'u mai 'a e Fokotu'u Tu'utu'uni Faka-Fale Alea ko eni Sea mālō.

'Eiki Sea: Kole atu ki he Kalake ke tau pālōti.

Lord Nuku: Kātaki, ko e me'a ko eni 'oku mai mai ko ē 'Eiki Minisitā Mo'ui ko e Fokotu'u Tu'utu'uni eni. Mālō Sea, kapau ko e, ko 'eku tokanga atu pē 'aku ki he fokotu'ú.

'Eiki Sea: Ko ia.

Lord Nuku: Mālō Sea.

Mo'ale Finau: Sea, fakamolemole mu'a 'o to e fakama'ala'ala mai. Hangē kiate au ko e me'a 'a e Pule'angá 'oku 'ikai ko ha Fokotu'u Tu'utu'uni, kae 'oange pē ke nau sio ki ai. Ko e tonú ia, he kapau ko e Tu'utu'uni ia kuo -pau ke nau fai 'enautolu e me'a ko ē. Mālō Sea.

Lord Tu'ilakepa: Sea, ko u kole atu ki he Fakafofonga Ha'apai Fika 12. Hā koā hono kovi he ko e pa'anga eni 'a e fonua pea ko e 'ange pē ma'a e kakaí.

Mo'ale Finau: Sea, tu'u pē au ia ke fakamahino, 'uhingá ke tau 'osi he 'aho ni kuo mahino ko e fokotu'u ko ē 'oku 'omai 'e he Fakafofonga 'Eua,

'Eiki Sea: Ko ia.

Mo'ale Finau: Kapau 'e tali ko e Fokotu'u Tu'utu'uni.

'Eiki Sea: Kātaki Fakafofonga Ha'apai 12 ko e toki me'a eni e 'Eua 11 ko 'ene fokotu'ú ke vakai'i e Pule'angá, tau Fokotu'u Tu'utu'uni ke vakai'i e Pule'angá 'ene Fokotu'u Tu'utu'uni. Ko u tui mahalo ko e mahino ia.

Sāmiu Vaipulu: Sea ke u ki'i fakahoha'a atu.

'Eiki Sea: Me'a mai.

Fokotu'u ke tali Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018

Sāmiu Vaipulu: Tapu mo e Feitu'u na Sea, mahalo pē kuo, mo e 'Eiki Palēmia mo e Hou'eiki e Fale. Kuo fu'u lōlōa e me'a ka ko e fōtunga ko ē 'o e fokotu'u 'i mu'a 'ia kitautolu, ko e Fokotu'u Faka-Fale Alea. Pea 'oku ou tui ko e me'a ia 'oku mahu'inga he fokotu'u ko ē 'a e Fale ni ke Fokotu'u Tu'utu'uni ha me'a fakapa'anga ke 'ave ki he Pule'angá 'oku 'ikai ke u tui au 'oku tonu ke pehē 'etau ngāue. Totonu ke tau fokotu'u pē 'o tuku atu. Ko 'etau ala pē ke to e pule atu ki he pa'anga. 'Eiki Sea, nau 'amanaki au ke u kole ki he Pule'angá ke tuku tuku hifo e 'ū *tax* mo e 'ū me'a ko eni he 'ū tu'utu'uni ko ē he 'oku faingata'a'ia Vava'u. Ka ~~ko e,~~ kapau te tau 'ai 'etautolu ia ko e Fokotu'u Tu'utu'uni eni, ko u pehē 'e au mahalo 'oku tonu ke tuku 'aupito 'eku fakahoha'a 'aku ia he 'oku fiema'u ha pa'anga ia ki ai. Ko u kole ka tau fakahū 'o tali'aki pē

fokotu'ú 'i hono fōtunga, 'a ē na'e me'a ki ai e Fakafofonga 'Eua pea pehē pē ki he Fakafofonga Ha'apai. Tau tuku atu pē ia ki he Pule'angá ko e hā e ngāue 'oku fai 'e he Pule'angá he 'oku lolotonga fai pē fatongia ia 'o e Pule'angá ki ai. Ko ia ko u pou pou atu Sea, tau tali pē fokotu'ú 'i hono fōtunga 'i mu'a 'ia kitautolu. Mālō Sea.

Lord Nuku: Sea, ko u faka'apa'apa pē au ki he Fakafofonga Fika 15 'o Vava'ú. 'Eiki Sea ko e fokotu'u ko eni 'oku 'i ai 'ene fekau'aki pea mo e pa'anga 'oku 'ikai ke faingata'a'ia ai 'a Vava'u ia, ko e pa'anga tokoni. Ko e kaunga e fokotu'u ko eni he ko e hangatonu ki he pa'anga tokoni ki he afā na'e hoko Sea. Ko u kole fakamolemole pē ki ai 'oku 'ikai ke tānaki tukuhaú 'a Vava'u ia ki he fokotu'u ko eni mo e pa'anga ko ē 'oku fai ki ai e sió ko e pa'anga tokoni. Ka ko e me'a ko ē 'oku me'a mai ki ai ke tuku hifo e tukuhaú mo e me'á, 'e alea'i pē ia ke tuku hifo kapau 'oku faingata'a'ia e kakai e fonua. Mālō Sea.

Pāloti'i 'o tali ke fakatokanga'i he Kapineti e Fokotu'u Tu'utuni Faka-Fale Alea Fika 8/2018 ke fakatokanga'i he Kapineti

'Eiki Sea: Kole atu ki he Kalake ke tau pāloti. Ko ia 'oku loto ke tau tali 'a e Fokotu'u Faka-Fale Alea Fika 8/2018 ke fakatokanga'i 'e he Hou'eiki Mēmipa e Kapineti, pea ke nau toki fai ha ngāue ki ai fakatau ki he'etau feme'a'aki fakamuimui. Kātaki hiki ho nima.

Kalake Tēpile: 'Eiki Sea 'oku loto ki ai 'a Siaso Sovaleni, Losaline Ma'asi, Tevita Lavemaau, Mo'ale Finau, Samiu Vaipulu, Vātau Hui, 'Eiki Minisitā Fefakatau'aki, 'Eiki Minisitā Ngāue Fakalotofonua, 'Eiki Minisitā Polisi, 'Eiki Minisitā Ako, 'Eiki Minisitā 'a e MEIDECC, 'Eiki Minisitā Mo'ui, 'Eiki Palēmia, 'Eiki Tokoni Palēmia, 'Eiki Minisitā Pa'anga, 'Eiki Minisitā Lao, 'Eiki Minisitā Ngoue, 'Eiki Nōpele Fusitu'a, 'Eiki Nōpele Tu'iha'angana, 'Eiki Nōpele Nuku, 'Eiki Nōpele Tu'ilakepa, 'Eiki Nōpele, Vaha'i, 'Eiki Nōpele Tu'ivakanō. Sea 'oku loto kotoa ki ai e Hou'eiki, toko 23.

'Eiki Sea: Mālō Hou'eiki. Ko u tui mahalo ko e toki ma'u eni ha faingamālie ke tau foki mai ki he'etau 'asenita. Neongo pē kuo tau 'ova he taimi....

<001>

Taimi: 1615-1620

'Eiki Sea: ...pea 'oku ou tui 'oku mahu'inga ke tau 'uluaki paasi 'a e Līpooti 1/2018 e Kōmīti Tu'uma'u ki he 'Asenitā. Na'e fai e feme'a'aki fuoloa ki he līpooti ko eni fekau'aki pea mo e 'A'ahi Faka-Fale Aleá pea kuo 'osi mahino 'oku 'i ai 'a e fokotu'u ke hoko atu pē 'a e 'A'ahi Faka-Fale Aleá hangē ko e kuohilī pea 'i he-'ene pehē te tau 'uluaki pāloti. Ko ia 'oku 'ikai loto ke tau hoko atu

Siaso Sovaleni: Sea, kole fakamolemole -pe. 'Ai pe ia ke ki'i fakama'ala'ala. 'A ia te tau pāloti'i pe te u 'alu 'o 'a'ahi pe 'ikai? Kuo u tui 'oku fu'u fakatikitato ia ke ta'ofi ha Mēmipá ke 'alu 'o 'a'ahi.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ke ki'i fakatonutonu atu kātaki. 'Oku 'ikai ko e 'ai ke tau pāloti pe te tau ō 'o 'a'ahi. Ko e pāloti ke tau tali 'a e Līpooti.

Siaosi Sovaleni: Ka u ki'i fakatonotonu atu 'Eiki Minisitā. Kātaki mu'a 'o fanongo ki ai. Me'a lelei pē ki he me'a na'e me'a mai 'aki he Seá. Na'e me'a mai e Seá ko e e-tau-pāloti'i pe te tau 'a'ahi pe 'ikai pea ko e 'uhinga ia 'eku kole fakama'ala'ala.

Fakama'ala'ala Līpooti Fika 1/2018 Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita

'Eiki Sea: Ko ia Hou'eiki kapau pe te mou me'a hifo ki he Līpooti, ko e peesi fika 2, kupu faka'osi 'oku hā ai na'e 'ikai fakahū 'e he Kōmiti ha ngaahi 'aho pau ki he 'A'ahi Faka-Fale Aleá. Ko e anga ko ē tu'u ko ē 'etau *calendar* 'oku 'ikai ke hā ai ha ngaahi 'aho pau ka na'a ku 'osi fakama'ala'ala atu pe he taimi ko ē na'e lau ai e Līpooti 'oku tu'u faka'atā pē 'a e 'u 'ahó he'ene tu'u lolotongá, ko fē pe taimi 'oku fie me'a ai e Hou'eiki 'o 'a'ahi faka-Fale Aleá pea mou me'a atu. Ko e anga ia e tu'u ko ē Līpooti. Na'e fai leva e fakamalanga, 'ikai 'oku fiema'u pe ke hā tonu mai 'i he *calendar* ha fo'i uike 2 pau.

Fakafofonga Hou'eiki Nōpele 'o Vava'u.

Tokanga ke fokotu'u ha taimi pau 'a'ahi faka-Fale Alea

Lord Tu'ilakepa: 'Eiki Sea fakamolemole pe ki he Feitu'u na. Kuo u pehē ke 'oua mu'a te tau pāloti'i ho'o 'asenitá. Tuku pe 'asenitá hē. Ko e 'aho ko ē 'asenitá koe'uhí na'a ai ha me'a 'oku 'omai he Pule'angá, hangē pe ko e Fale Aleá, 'ikai ke tāpuni ia. Talu eni 'etau lele mai 'a e Fale Aleá, a'u mai ki he ta'u ni, ko e 'ai eni ke tau toki tāpuni 'apongipongi. Kuo u pehē pe ke tu'u 'atā pe ho 'asenitá. Ko e 'a'ahí 'Eiki Sea kuo u kole atu ki he Feitu'u na, fokotu'u mai mu'a e 'ahó ke fai ai e 'a'ahí, he ko eni 'oku 'asi pe he Tohi Tu'utu'uní, "kuo pau ki he 'Eiki Sea ke ne fokotu'u ha 'aho ke fakahoko ai e 'a'ahi fakalotofonua 'a e Fale Alea 'o Tonga'" 'Eiki Sea.

'Eiki Minisitā MEIDECC: Sea, ka u ki'i tokoni atu ki he Fakafofongá. Ko ena kuo 'osi tali mai pē he Seá, ko e 'uhinga 'a e Seá, mei he taimi ni pe 'o 'alu 'o a'u ki he 'osi e Fale Aleá 'i he ta'u ni. 'Atā kātoa pe ngaahi 'aho ko iá, mālō.

'Eiki Minisitā Polisi: Sea ka u ki'i fakahoha'a atu.

'Eiki Sea: 'Eiki Minisitā Polisi.

'Eiki Minisitā Polisi: Sea, fakamolemole ko e tu'u pe motu'a ni ia ke poupou atu. Ko e 'uhingá ko e taimi ko ē kuo faka'atā mai 'oku tokoni lahi ia kia mautolu. He kapau 'e fokotu'u ha fo'i taimi pau ia hē 'aho pau, nono'o leva kātoa kimautilu ia hē, tautefito ... 'ikai ke lava ha folau, 'ikai lava ha muimui ki he hā'elē 'i he taimi ko ē 'oku fai ai e hā 'elē 'i he sóu. Ka e tuku mu'a ke mau toki foki mai, tau pehē ko Sepitema. Ko e fē pe taimi 'oku ongo'i ai he Fakafofongá 'oku 'atā pea toki fai 'a 'ene 'a'ahí, ka ko e me'a kuo pau ke Līpooti mai ia he taimi 'a'ahí. Kuo pau ke 'omai e lipooti he taimi ko ē 'oku hū ai 'a e Fale Aleá, kae faka'atā e 'u 'aho ia ko ē ko e fē taimi 'oku te ongo'i ai. Ko e taimi ko ē 'oku tuhu'i tonu mai ai Sea, 'oku ha'iha'i kātoa. Pau ke *give way* kātoa 'a e ngaahi 'asenita kehe 'i he fonua, 'i he siasi 'i he komiuniti ki he fo'i polokalama pe ko iá ko e fo'i tu'utu'uní ia 'a e Falé. Ko e me'a ia Sea 'oku kole atu ai ke 'omai pe fo'i *space* ia ko ē, poupou atu pe. Mālō.

'Eiki Sea: Ko ia. Hou'eiki ko e ni'ihiki ko eni 'o kimoutolu 'oku poupou ke tuhu'i tonu mai ha fo'i 'aho mou fokotu'u mai 'a e 'ahó ka tau pāloti'i.

Formatted: Font: Italic

Lord Tu'ihā'angana: Sea, ke u ki'i tokoni atu mu'a, kātaki pe 'Eiki Nōpele. Tapu mo e Feitu'u na Sea, pea tapu mo e Hou'eiki e Fale Aleá. Ko e kupu ko ē na'e me'a atu 'aki he 'Eiki Nōpele e tu'utu'uní ko ena pe kuo ke 'osi me'a maí. Ke ke hanga 'o fokotu'u ha 'aho pau. Mahalo pe ka tau faka'uhinga'i, ko ena kuo ke me'a mai ko e 'aho kotoa pe 'oku lanu hinehina he *calendar* ko ē ko e 'aho 'a'ahí ia. 'A ia ~~ko utāu~~ fakatātā eni Sea, tau pehē hangē ko mautolu 'i Ha'apai, mautolu 'i Ha'apai, lolotonga ko eni e mālōlō ko eni mei Siulai mo me'á mau fokotu'u atu, 'ai mautolu e fo'i uike 2 kamata mei he 'aho fihá ki he 'aho fihá hē, 'ai mautolu ai. Kuo 'osi me'a mai pe Feitu'u na ko e 'u 'aho kotoa ko ē ko e 'aho 'a'ahí ia. Ka ko e toki ai pe ha kulupu, oku nau pehē, mau kamata mei hē 'a ia 'oku 'asi, 'ai 'enau uike 2 ai, 'ai ai...

<003>

Taimi: 1620-1625

'Eiki Sea: ... Hou'eiki ko e 'uhinga hono fakafōtunga pehe'i atu e lipooti 'asenita ke fakafaingofu'ai 'a e ngāue kā 'oku 'i ai 'a e ni'ihī heni mahalo ko e ta'emahino pē mou feinga mai ke tuhu'i pau atu ke ha'isia 'á ekimoutolu ki he ngaahi 'aho ko ia. Ka ko e me'a mahino 'oku fakama'ala'ala mai 'e he Fakafofonga Ha'apai. Ka 'oku kei tu'uma'u pe 'a e fokotu'u ko e ke tau tali pe ta'etali 'a e lipooti ko eni. 'A ia te u fokotu'u atu Hou'eiki ke mou pāloti.

Tevita Lavemaau: Tokoni atu pē mu'a 'Eiki Sea

'Eiki Sea: 'Io 11 me'a mai

Tevita Lavemaau: Fakatapu mo e 'Eiki Sea tapu mo e Hou'eiki Mēmipa e Fale Alea Sea Kuo mahino pe 'a e 'a'ahi 'Eiki Sea. ka ko u tui 'oku mahu'inga 'a e fokotu'u mai mei he Minisitā Polisi, ke ki'i faka'ilonga'i mai pē he 'aho ha taimi ko 'eku 'uhinga pē 'a'aku Hou'eiki Minisitā manatu'i ko e 'a'ahi ko eni ki motu 'Eiki Sea, 'oku mahu'inga ia ki he mātu'a mei motu ke kau ange 'a e Pule'anga ki ai. Ko 'emau fanga ki'i lele ko eni 'amautolu, ko 'emau ō pe 'amautolu ki homau -ngaahi vāhenga. 'Oku fai ma'u pē ia. Kā 'oku mahu'inga ke foki 'a e Pule'anga ia, he ko e Pule'anga eni ia 'o e kakai eni. Pea ke talamai 'e he kakai ko e hā 'enau fiema'u, mo e tokoni 'oku nau fiema'u mo e hāa fua. Kae 'oua te tau ō pē ki he kakai 'i he teuteu fili Fale Alea pea ko e taimi ko ē-ē

Veivosa Taka: Sea ka u ki'i tokoni atu ki he Fakafofonga.

Tevita Lavemaau: 'Oku mahu'inga pea ko e faka'amu pe 'Eiki Sea

'Eiki Sea: Fakafofonga ke tali 'a e tokoni 'a Ha'apai 13?

Mahu'inga ke kau mo e Hou'eiki Minisitā he 'a'ahi ki he ngaahi 'otu motu

Tevita Lavemaau: Mei 'osi au ia Sea mālō, pea 'oku ou faka'amu pē Sea ke hanga he Feitu'u na 'o vahevahe lelei mai 'a e Hou'eiki mo e kau Mēmipa kehe mo e Hou'eiki Minisitā, ke nau lava 'o 'a'ahi ki he ngaahi vāhenga tautefito ki motu. mālō 'Eiki Sea.

Lord Tu'ihā'angana: 'Eiki Sea. Ko e me'a 'oku ~~na~~ me'a mai 'aki ko e me'a ia 'amautolu kulupu 'a'ahi. Fakatātā! -Kapau te mau 'a'ahi 'i he uike ua 'o Siulai. Te mau kole atu ki he Feitu'u na, fekau mu'a 'a e Kalake ~~ke~~-tohi ki he Palēmia pe -ko e Kapineti. -Ko e timi eni 'a Ha'apai mau

fiema'u ha Minisitā 'e 'ata'atā ke mau folau uike ua pe fiha ki-mu'a mau tohi atu . Kapau 'oku mou fiema'u ha Minisitā, tohi ki he Kapineti kapau 'oku 'ata'atā e Minisita ko ē. ~~Ke e m~~Me'a ia 'amautolu , ko 'eku 'uhinga pe 'a'aku ke 'ata'atā e me'a ko ē kuo ke , 'osi 'ai 'a e ko ē, kā 'oku mau fiema'u ha Minisitā ke mau folau mo ia, mau request ha 'aho kae fou pē 'i he'etau ngāue ki he Kalake ke tohi ki he ..kapau 'oku ou fiema'u 'e au 'a e Minisitā Polisi kae fou pē 'i he Kalake founa ngāue 'a e Fale Alea. Mālō Sea.

Veivosā Taka: Sea, tapu mo e 'Eiki Sea, tapu mo e Fale 'Eiki. Sea! Ko 'eku fokoutua atu pē au ko e poupou ki he- me'a 'a Ha'apai ~~ke.~~—Tū'uma'u 'a e 'asenita 'i hono fōtungā ko ē. Kae lava 'o a'usia 'a e me'a ko e 'oku me'a mai ki ai 'a 11. Kapau te tau fokotu'u ha 'aho pau he 'ikai 'i ai ha Minisitā 'e 'atā ki he 'aho ko e ko ē 'e fai ai 'a e 'a'ahi he 'oku mau takitaha 'alu faka-constituency, kā ko e taimi ko ē 'i he'ene tu'u pehē 'e faingofua leva 'a e 'atā mai 'a e Pule'anga. Kā ko u poupou atu Sea, tau pālōti tautolu ke tali 'a e 'asenita , ka tau hoko atu. Mālō Sea.

Fakatonutonu ki he Līpooti 'a e Kōmiti

Formatted: Heading 2, Left

Siaosi Sovaleni: Kātaki Sea. 'Oku ou tui ~~mahalo-mahalo na'a'e~~ tokoni atu eni ka tau talangofua pē ki Tohi Tu'utu'uni mo faka'apa'apa'i pē 'a e laumālie 'o e līpooti. Kapau pe 'e to'o 'a e fo'i palakalafi ko ena 'oku pehē ~~mai~~ ke 'oua 'e fai e 'a'ahi. Ko e 'uhinga kae leave *open* pē ia 'osi fai pē 'a e femahino'aki hangē ko ho'o me'a ke toki takitaha alea'i 'ene taimi ko e 'uhinga he 'oku 'asi ia ~~hangē e-~~ e fepaki ia mo e Tohi Tu'utu'uni, hangē ko e me'a ko ē 'a e Hou'eiki. Kapau 'e lava 'o to'o ia pea *amend* pe 'a e līpooti ki ai. Ka tau tali ~~āa~~ 'a e līpooti .

'Eiki Sea: Kole pē Fakaafongā ke ke me'a mai he konga ko ē 'oku ke fokotu'u mai liliu

-Siaosi Sovaleni: Na'e 'ikai ke fakahū 'e he Kōmiti ia ha ngaahi 'aho pau ki he 'a'ahi faka-Fale Alea 'a ia 'oku anga maheni ke fakahoko 'i Siulai ~~he~~ ta'u kotoa pē. Na'e fokotu'u he kōmiti ke ngāue'aki pē 'a e ngaahi folau fakalotofonua, 'a ia leva 'oku 'ikai ke 'i ai ha 'a'ahi ia ~~ka 'oku tau~~ ~~pehē~~ mou me'a mai moutolu ke ngāue'aki he Fakaafongā ia mei motu 'enau folau anga-maheni ke hoko ia ko 'enau folau 'a'ahi 'a ia ko 'eku 'uhinga 'oku ou tui au 'oku 'ikai ko e ...'e to_e fai e feme'a'aki ia mo e kau Hou'eiki Mēmipa ko eni na'e lahi 'a e feme'a'aki heni, 'o kapau 'e to'o ia ka tau fai'aki pē 'a e femahino'aki ko ena 'a eni ko eni 'oku ngalingali ke tau ofi ki ai kae tali ā e līpooti mo e fakatonutonu mālō.

'Eiki Sea: Ko ia Hou'eiki sai pē ko u tali pē 'e au e fakatonutonu 'ikai ke 'i ai ha me'a lahi 'e uesia ai. Kole atu ki he Kalake ke tau pālōti. 'Eiki Minisitā Mo'ui

Poupou ke kei hoko atu pē 'a'ahi faka-Fale Alea

'Eiki Minisitā Mo'ui: Sea tapu pē pea mo e Feitu'u na kae 'uma'ā 'a e Hou'eiki Mēmipa 'a e Fale Alea 'o Tonga. Sea ko u tui ko e ...

<004>

Taimi 1625-1630

'Eiki Minisitā Mo'ui: fie talanoa ki he 'āsenita ko eni 'a e Fale Alea, pea na'e 'i ai 'a e Hou'eiki Nōpele fika 2 'o Vava'u na'e fokotu'u ko ē 'oku si'isi'i 'a e taimi ko ē 'o e Fale Alea Sea. Mahino pē Sea ko Sune ko Siulai ko e māhina ia 'oku lahi hono ngaahi ngafa fatongia, ko 'Akosi pē fa'a fakaava 'a e Fale Alea 'i Sepitema. Ko e me'a ko ē na'e fokotu'u hake 'e Tongatapu 3 'e Sea 'oku ou pou pou atu ki ai. Na'e fakahoko 'e he 'Eiki Palēmia, ko Niua 17 ke *treat* makehe ia. Sea 'oku ongo'i 'e he motu'a ni ko ē ko ē 'oku mau lele mai mei motu. Ko e faingamālie ko eni 'a e 'ahi Fale Alea ko e toki faingamālie ē ke mau a'u ki he ki'i motu mo e ki'i motu ki'i motu 'e 10 hoku vāhenga Sea, pea 'oku ou pou pou atu ke kei fakahoko pē 'a e 'ahi Faka-Fale Alea ko eni 'a kimautolu ko eni mei motu kae pou pou atu ki he fokotu'u ko eni, ko e 'ū laine hinehina ko eni Sea ke toki faingamālie ko fē taimi ko ē te mau ongo'i atu 'e mautolu ko eni pea mei Vava'u, ke fakahoko ai 'a 'emau 'ahi Fale Alea, ke fakahoko atu ki he Feitu'u na ke fakahoko ki he 'Eiki Palēmia ke fakahoko kakato pē 'a e ngaahi 'ahi Fale Alea.

Faingamālie Sea pē ko e ki'i me'a 'e tolu pē fā 'oku 'i ai pē me'a ia 'e lava. Ka 'oku mau lava ke mau fanongo ki he le'o homau kāinga mo e ngaahi fiema'u vivili ke mau 'omai, pea 'oku 'ikai ko e 'uhinga ia ke fua 'ehe Fale Alea pē ko e Pule'anga, 'i ai 'a e ngaahi kole tokoni ki he Pule'anga muli, mo e ngaahi tokoni *development partners* te nau lava ala mai ha ki'i me'a, ke fakafeau'aki 'a e ngaahi fie ma'u he 'oku lahi pē ia Sea. 'Oku ou fokotu'u atu pē ia Sea pou pou atu ki he 'Eiki Nōpele Ha'apai kae 'uma'ā 'a e Fakafofonga Tongatapu.

'Eiki Sea: Ko e 'Eiki Minisitā 'e fakapapau'i atu pē ko e fokotu'u ko ē mei he 'Eiki Palēmia ke tau fakatokanga'i makehe pē 'a e ongo Niua 'i he'ene tu'u lolotonga 'oku tau fakatokanga'i makehe pē kātoa 'a e 'ū *constituency*, 'a ia 'e faingamālie pē me'a ko eni 'a e Fakafofonga 'o e Ongo Niua, ko ia pē te ne toki kole mai 'a e 'aho 'oku fie 'ahi faka-Fale Alea ai pea 'oku ou 'amanaki pē 'e tali 'e he Hou'eiki Minisitā ke nau me'a atu mo nautolu. Hou'eiki tau pālōti, Fakafofonga Vava'u Nōpele.

'Ohake e tōfokotu'u okanga ke-'oua pālōti kae tu'utu'uni pē 'Eiki Sea ki ha taimi pau ki he 'ahi Faka-Fale Alea

Lord Tu'ilakepa: Fakamolemole pē ki he Feitu'u na 'oku ou loto pē au 'Eiki Sea ke ke fai mu'a ho fatongia 'Eiki Sea he Feitu'u na, 'oua 'e 'ai ke mau tu'utu'uni ke mau pālōti'i ho'o 'āsenita. Ko hai na'a ne uki 'a e fakataha ko ē 'o kamata mei he 'aho 5 pea tau 'osi ki he 'aho 15. Na'e 'ikai ke tau pālōti'i 'e tautolu ke tau hū mai 'o kamata 'a e Fale Alea ko eni. Ko e tu'utu'uni pē ia 'a e Feitu'u na 'Eiki Sea, ke fakataha mai 'a e Fale ni 'Eiki Sea, 'i he feongoongoi mahalo 'a e Feitu'u na pea mo e 'Eiki Palēmia. Kapau te ke me'a hifo pē 'Eiki Sea ka_u 'oatu pē 'Eiki Sea ki he Feitu'u na, na'a tokoni ki he Feitu'u na pea ke fakamolemole he fa'a toutou tu'u hake 'i he Fale ni 'Eiki Sea. 'Oku ou ongo'i lahi 'Eiki Sea koe'uhī 'oku 'ikai ke ke me'a mai pē 'a e Feitu'u na 'oua 'e 'ai ke mau pālōti'i 'a ho'o 'āsenita.

Ko e 'aho 4 mahino ko e 'aho ia 'o e Tu'i, ke tau tali 'a 'etau *budget* pē ko 'etau 'esitimeti...

Veivosa Taka: Sea ki'i tokoni atu Sea.

Lord Tu'ilakepa: Sea tuku mu'a ke u lave mu'a 'e ...

Veivosa Taka: Ki'i tokoni pē he me'a na'e me'a mai 'aki 'e he Hou'eiki.

Lord Tu'ilakepa: Fakafofonga, fakamolemole mu'a pea ke toki me'a hake 'o fai ho'o tokoni, koe'uhī kau ki'i tokoni atu angé ke tokoni ki he 'etau ngāue. Mei ai ki he 'aho 4 'oku ou tui 'Eiki

Sea ko e 'aho 30 kuo pau te tau 'i heni kātoa 'o a'u ki he kau Minisitā ke fakahoko hotau fatongia ki he Patiseti mo e 'esitimetī. 'Aho 30 'osi hoko leva ki ai 'Eiki Sea, 'a e ngāue 'a e Pule'anga, mei ai ki he 'aho 4 'osi mateuteu kotoa 'a e Fale ni ia, na'a mo e Hou'eiki kotoa 'oku 'osi ongo'i pē 'e folau ki Ha'apai ke fai 'a e 'aho ko ē 'a 'Ene 'Afio 'Eiki Sea. ~~k~~K~~e~~Ene 'osi pē ko ia 'i ai ha taha 'e fie konifelenisi, konifelenisi, 'Eiki Sea 'oku ke me'a hifo ki ai fu'u taimi 'ikai ke fai ha ngāue. Hou'eiki Minisitā ko e fo'i anga maheni kuo ngāue'aki 'e he Fale ni, kuo pau ke tau fai leva ho'o 'a'ahi, -mou me'a atu leva ki homou ngaahi feitu'u ko ia pea kuo mou me'a ki ai.

Hou'eiki Minisitā kapau 'oku 'ikai ke mou fie 'a'ahi 'i Tonga ni mou me'a mu'a mo mautolu mei motu koe'uhī ke mea'i 'e he kakai moutolu Hou'eiki Minisitā, pea fakaivia leva 'a 'etau 'a'ahi 'Eiki Sea. 'Ave mo e si'i kau ngāue 'a e Fale ni ke nau hanga 'o *note* mai 'a e 'ū me'a ko ē

<005>

Taimi: 1630-1635

Lord Tu'ilakepa : ... he 'oku totonu ke foki mai mo e 'Eiki Mēmipá, Sea. 'I ai e ngaahi lao heni, na'a tau tali heni. Tau to_e foki mu'a 'o fakama'ala'ala ki he kakai 'a e 'uhinga 'o e 'ū lao ko iá, pea ke fehu'i mai 'e he kakai e fonuá, 'Eiki Sea.

Taha e me'a fo'ou, 'Eiki Sea, kuo ofongi ai kitautolu 'e he Pule'anga e 'aho ni. Ngāue'aki 'e he 'Eiki Palēmīa hono mafai ke fili ha taha mei tu'a, 'Eiki Sea. Na'e 'ikai tui e 'Eiki Palēmīa, 'aho ni, fiema'u 'e he 'Eiki Palēmīa ke fai ha tokoni ki ai. Ko e totonu faka-Konisitūtone ia 'a e Palēmīa ke ne fili ha taha mei tu'a, 'Eiki Sea. Me'a atu e 'Eiki Minisitā Leipa, he ko e toko-taha ia 'oku lahitaha 'ene ngāue he taimi ni. 'I ai 'ene fokotu'utu'u ngāue, 'Eiki Sea, tautautefito ki he kakai e fonuá, fiema'u vivili 'e mautolu ke mau fanongo ki ai.

Veivoso Taka : Ki'i fakatonutonu atu, Sea. Sea, tapu mo e Feitu'u na. Tapu mo e Hou'eiki e Fale ni. 'Eiki Sea, 'oku ou kole atu ke tau foki mu'a ki he'etau 'asēnita, he ko e kuo 'alu ia 'o fili Minisitā. Ka tau hoko atu, Sea. Mālō.

Lord Tu'ilakepa : Fakamālō atu, Palēmīa.

'Eiki Sea : Kole atu 'Eiki Nōpele kātaki 'o me'a mai ho'o poini, 'oku tau lolotonga tali ke pālōti.

Lord Tu'ilakepa : Ko 'eku poini ia, 'Eiki Minisitā, koe'uhī he 'oku fiema'u 'e he kakai e fonuá, ke nau vakai ki he kau Hou'eiki Minisitā. Ko e hau e lelei, 'Eiki Sea. Pea ko 'etau foki mai pē ko iá, 'Eiki Sea, fa'u leva 'emautolu 'a ē 'oku mau muimui he Kau Fakafofongá, 'a e ngaahi lipooti ke 'omai ki Fale ni, hoko atu 'etau ngāue. Kapau leva 'oku folau e Hou'eiki Minisitā, taimi e folau, 'Eiki Sea, Nau folau 'i he ngaahi me'a ko ē 'oku vivili taha 'i tu'apule'angá, 'Eiki Sea. Mea'i lelei 'e he 'Eiki Palēmīá. Foki mai ko ē pea lele e Falé, me'a pē 'a e 'Eiki Minisitā, 'i he 'aho ia 'aneafi., 'Eiki Minisitā 'e taha. 'Oku mamahi'ia 'a e 'Eiki Palēmīa 'i he'ene me'a atu, 'i he taimi na'e kei Fakafofonga e Kakaí, ko e ki'i 'Eiki Minisitā pē e 1 pe 2. 'Aho ni, kakato pē e Hou'eiki Minisitā, 'Eiki Sea. Ko 'etau ngāué ia pea hoko atu leva. 'Omai 'etau Fokotu'u Tu'utu'uni, 'omai 'etau Tohi Tangi, 'omai e ngaahi *Motions*, 'omai 'a e lipooti

'Eiki Sea : Kātaki Fakafofonga me'a mai angé he lipooti ko eni. 'Oku ke loto ke tali pe ta'etali?

Lord Tu'ilakepa : 'Oku 'uhinga 'eku 'ai atu ki he Feitu'u na, 'oua te tau pālōti, fai ho'o tu'utu'uní, he ko e Feitu'u na 'oku ke me'a he seá.

'Eiki Minisitā Polisi : Sea, fakamolemole pē, Sea. Ko e līpooti eni mei he Kōmiti Tu'uma'ú, 'a ia ko e Kōmiti Tu'uma'u ia 'oku pau ke 'omai ki Fale ni.

'Eiki Sea : Ko ia, kuo pau ke 'omai ke tali 'e he Falé.

'Eiki Minisitā Polisi : 'Oku ou kole atu pē ki he Nōpelé, ke angalelei mu'a, laumālie lelei ka tau pālōti ā.

Lord Tu'ilakepa : Kau 'ai atu e 'uhingá, he koau na'a ku kau he kōmití. Na'e 'ikai ke me'a ai e Sea e Kōmiti Kakatō.

'Eiki Minisitā Polisi : Me'a faka'ulia ia, kapau te ke laumālie lelei koe kae pālōti'i ho'omou līpooti.

Lord Tu'ilakepa : He ko e 'uhinga na'a mau fakaongoongo ki he 'Eiki Palēmia ke ne 'omai 'a e 'ū fokotu'utu'u 'amoutolu, Kapineti. A'u ki he taimi ni 'oku te'eki ai ke 'omai 'a e fokotu'utu'ú ko ia.

'Eiki Minisitā Polisi : Ko e līpooti eni 'oku 'i mu'a 'ia tautolu.

Lord Tu'ilakepa : 'Oku te'eki ai ke 'omai, 'Eiki Sea, me'a mai he na'a ku kole atu, Feitu'u na pē mo au, pea mo e Palēmia na'a tau fakataha toko tolu ko ia.

'Eiki Minisitā Polisi : Mau fokotu'u atu, Sea, ke pālōti'i e līpooti.

Lord Tu'ilakepa : Na'a ke me'a mai he 'aho ni ke 'omai eni ke pālōti'i 'o tali he 'oku te'eki ai ke 'omai e fokotu'utu'u 'a e Pule'angá. 'ikai ke u lea loi he 'oku ou tu'u totonu 'i ho 'aó, 'Eiki Sea 'o lea mo'oni he ko 'eku fuakavá ia.

Fakahā Pule'anga 'enau poupu ke ngāue ki he Līpooti MEIDECC pea ko 'ene 'osí ia

Formatted: Heading 2, Left

Formatted: Font: 13 pt, Italic

'Eiki Minisitā Polisi : 'Eiki Sea, ko e me'a eni 'a e Pule'angá ke ne fakahoko atu. Ka 'oku mau fakahoko atu 'emautolu 'oku mau poupu mautilu ki he līpooti. Pea ko 'ene 'osí ia, Sea. Mālō.

'Eiki Sea : Mālō. Kātaki pē, Hou'eiki, ko 'eku kole atú

Lord Nuku : Ko 'eku kole atú pē 'a'aku ia, koe'uhī ko e me'a ko ē na'e fokotu'u atu 'e Tongatapu Fika 3. Tau tali e līpooti, mo e fakatonutonu, ki he me'a ko ē na'a ne me'a atu 'akí, ke toki fai pē 'e he Feitu'u na.

Fakama'ala'ala 'Eiki Sea ki he 'uhinga ava Fale Alea he 'aho 5 pea tapuni 'aho

Formatted: Heading 2, Left

Eiki Sea : Hou'eiki, mālō, ka te u 'ave pē e tali ki he Fakafofonga Hou'eiki Nōpele 'a Vava'ú. 'Ofa pē te ne tali lelei 'a 'eku talí. 'Uluakí, ko e 'uhinga na'a tau fakataha mai ai he 'aho 5, 'o tāpuni 'apongipongí, he na'e toloi fanongonongo e Falé. —Na'e fai e felotoi pea mo e 'Eiki Palēmia, 'oku 'i ai e 'ū ngāue fakavavevave ke fakahū mai 'i he uike ua ngāue ko iá. Kuo lava 'a e 'asenita ngāue ko ia na'e fakahoko mai 'e he Pule'angá, ko e toenga ko eni, fiema'u ke fakapapau'i 'a 'etau 'aho ngāué, ko e 'uhinga ia na'e fai ai e fakataha 'a e Komití. Me'a pē ki ai 'a e Tokoni Sea, mo e 'Eiki Palēmia, mo e 'Eiki Tokoni Palēmiá. Ko e ngaahi 'aho ko eni 'oku fakahū mai ki ai, 'a eni ko eni 'oku tau fakataha ai 'i Suné, fakataumu'a ia ki he Patisetí, pea ko e me'a anga mahení pē ia. Ko 'etau foki mai ko ē 'i Sepitema 'o ngāue ki Nōvema, ko e fo'i mähina ia e 2 ke fakakakato ki ai e toenga e ngāue 'a e Pule'angá,. Fakahū mai e 'ū Lao Fakaangaanga Taautaha, mo e 'ū Lao 'a e Pule'angá, pehē foki ki he 'ū lipooti mei he 'A'ahi Faka-Fale Alea, 'e toki fakakakato 'i ha 'aho pē 'oku fie me'a ki ai e Hou'eiki. Ko e liliú pē, 'a hono to'o 'a e fo'i uike pau 'e 2. Ko e toenga e founa ngāué, 'oku tatau pē. -Ko ia, Hou'eiki, ko e fokotu'ú eni kuo fuoloa 'ene tali ke fakakakato, pea 'oku 'i ai mo e ngaahi fakatonutonu na'e me'a mai 'e he Fakafofonga...

<006>

Formatted: Centered

Taimi: 1635-1640

Eiki Sea: .Tongatapu 3, kole atu ki he Kalake ke tau pālōti, ko ia 'oku loto ke tau tali 'a e Līpooti Fika 1/2018 Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita mo 'ene fakatonutonu kātaki 'o hiki ho nima

Pālōti'i 'o tali -Līpooti Fika 1/2018 Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita & mo 'ene ngaahi fakatonutonu

Kalake Tēpile: 'Eiki Sea 'oku loto ki ai 'a Veivosā Taka, Siasoi Sovaleni, Losaline Ma'asi, Tevita Lavemaau, Mo'ale Finau, Sāmiu Vaipulu, Vātau Hui, 'Eiki Minisitā Fefakatau'aki, 'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua, 'Eiki Minisitā Polisi, 'Eiki Minisitā Ako, 'Eiki Minisitā MEIDECC, 'Eiki Minisitā Mo'ui, 'Eiki Palēmia, 'Eiki Tokoni Palēmia, 'Eiki Minisitā Pa'anga, 'Eiki Minisitā Lao, 'Eiki Minisitā Ngoue, 'Eiki Nōpele Fusitu'a, 'Eiki Nōpele Tu'iha'angana, 'Eiki Nōpele Vaha'i, 'Eiki Nōpele Tu'ivakanō. Sea 'oku loto ki ai 'a e toko 22

Eiki Sea: Ko ia 'oku 'ikai ke tau tali 'a e Līpooti 1/2018 'a e Kōmiti Tu'uma'u ki he 'Asenita kātaki 'o hiki ho nima.

Kalake Tēpile: 'Eiki Sea 'oku 'ikai ke loto ki ai 'a 'Eiki Nōpele Tu'ilakepa, 'ikai ke loto ki ai 'a e tokotaha

Tu'utu'uni Sea kuo 'ovataimi ngāue e Fale toloi leva 'asenita 'oku toé ki he fakataha hoko

Formatted: Heading 2, Left

Eiki Sea: Mālō Hou'eiki 'oku tali 'a e līpooti ko eni. Hou'eiki kuo 'ova 'etau taimi, pea ko e toenga e ngāue he 'asenita ko e angamaheni pē ia e Fale kapau 'oku 'osi 'etau taimi 'e toloi leva e ngāue ko ia ki he'etau 'aho fakataha hoko. Me'a mai Fakafofonga ...

Kole ke hoko atu hono alea'i Līpooti MEIDECC

Formatted: Font: 13 pt, Italic

Formatted: Heading 2, Left

Lord Nuku: Kātaki Sea kole atu mu'a ke tau fakakakato ange mu'a 'a e līpooti ko ē ko ē pea mei *MEIDECC* koe'uhī ka tau hokohoko atu ai pē, pea 'osi pē ko ia pea 'osi pē ko ia pea tau ...ko e kole atu pē ki he Feitu'u na kapau 'e fakahoko pea kapau ko e hā pē loto e Fale Sea pea fai'aki pē ia.

Eiki Sea: Hou'eiki ko e me'a 'ata'atā pē 'a e Hou'eiki Mēmipa mo e Hou'eiki Pule'anga 'o kapau 'oku mou loto lelei ke tau hoko atu.

Veivosā Taka: Tapu mo e Sea

Eiki Tokoni Palēmia: Sea kātaki ko e ki'i fokotu'u fakakaukau atu pē ia koe'uhī ko e līpooti ko eni ko ē 'a e 'Eiki Minisitā ko ē ki he ngaahi fakatamaki ko e natula pē ko e ngaahi *situation report* 'e feliuliuaki pē ia 'i he taimi ki he taimi 'a ia ko e līpooti ko ē 'e fai he 'aho ni 'e kehe ia 'apongipongi he 'ikai ke fu'u mahu'inga fēfē fau ke tau 'i heni ke tālanga'i 'a e ngaahi me'a ko ia, 'oku mahu'inga pē kā ko e ngaahi tu'utu'uni ko ē mo e ngaahi *impact* ko ē 'e fiema'u ko ē ke fai ko ē ki ai 'e feliuliuaki pē ia 'i he taimi ki he taimi 'i he taimi 'e fakalalakaka ai 'a e ngaahi savea mo e fakamā'opo'opo 'a ia 'oku te'eki ai ke pehē ke aofangatuku ha me'a ia ke fai ha tu'utu'uni ke 'uhinga mālie ai ha'atau 'i heni ke fai mo tau lakulaku fakakaukau ki he tu'utu'uni aofangatuku ki he me'a ke fai, 'a ia 'oku ou fokotu'u atu pē au ia ke tuku pē mu'a ke hokohoko pē mu'a 'a e ngāue 'a e 'Eiki Minisitā he 'e kehekehe pē 'a e fakamā'opo'opo ia he uike ni 'e kehe uike kaha'u 'e kehe e mā'hina kaha'u,

Kole ke alea'i Līpooti MEIDECC ko 'ene mahu'inga ki he fonua

Formatted: Heading 2, Left

Formatted: Font: 13 pt, Italic

Siaosi Sovaleni: Sea kole pē 'e ma'u ha faingamālie, tapu mo e Feitu'u na mo e Hou'eiki Mēmipa e Fale faka'apa'apa lahi ki he me'a 'a e Tokoni Palēmia ka 'oku ke mea'i pē Sea ko 'etau tuku pē ko eni tau toki fokotu'u pē 'i Sune, 'ikai ke 'i ai ha faingamālie ia 'o e kau Fakafofonga ke fai ai ha to_e feme'a'aki fekau'aki mo e ngaahi me'a 'oku nau tokanga ki ai tautaefito ki he afā 'o kapau leva te tau tuku he 'aho ni tau toki fakataha mai pē he 'uluaki uike 'o Sune mā'hina ia 'e ua mei heni, 'ikai ke toe 'i ai ha faingamālie ia ke fai ha feme'a'aki fekau'aki mo e tōpiki mahu'inga ko eni pē ko e *situation* ...pē ko e hā ha me'a tuku pē 'a e faingamālie Sea ke fai ai leva he ko e 'uhinga te tau tau mālōlō mahina 'e ua ko ia pē Sea mālō.

Fokotu'u ke mālōlō e Fale

Formatted: Heading 2, Left

Veivosā Taka: Sea tapu mo e Feitu'u na, tapu mo e Fale 'Eiki. 'Eiki Sea ko e kau Hou'eiki Minisitā ko ē 'o e Kapineti 'oku nau nofo pē 'i Tonga ni kā ko 'eku fokotu'u atu Sea tau mālōlō he kuo tau ongosia, tau toki ō mai 'o fakakakato pea kapau 'oku fie hoko atu e-e ongo ua ko ē Fakafofonga pea hoko atu ia mau mālōlō mautolu ia mālō Sea

Eiki Sea: Mālō Hou'eiki ko e tokoni atu pē ki he feme'a'aki ko e 'uhinga 'oku mahu'inga ke mea'i he Hou'eiki Mēmipa e Fale lolotonga e taimi ko ē 'oku 'ikai ke ngāue 'a e Fale ko e ngaahi Kōmiti Tu'uma'u 'o e Fale Alea 'e malava pē ke nau kei ngāue pea 'e kei malava pē ke kei līpooti ki ai 'a e *MEIDECC* mo e 'Eiki Minisitā ke hokohoko atu pē 'enau līpooti ki he Fale Alea mo e Hou'eiki Mēmipa. Ko e me'a pē 'a e 'ū Sea e 'u kōmiti ko ia ke nau fakakakato 'a e ngāue ko ia lolotonga 'oku 'ikai ke fakataha 'a e Fale Alea. Hou'eiki 'Eiki Nōpele Vava'u

Tokanga ki he 'ikai fakakakato e 'asenita ngāue 'a e Fale

Formatted: Heading 2, Left

Lord Tu'ilakepa: Sea sai pē ke mau tokoni atu ki he Feitu'u na sai leva ha me'a kuo kole atu he'ekau Mēmipa me'a pē ia 'a e Feitu'u na pē teke laumālie lelei ke fakafaingofua'i ...

<007>

Taimi: 1640-1645

Lord Tu'ilakepa :..ka tau tuku ko eni, 'ikai ke fu'u loko 'i ai ha'atau_me'a 'atautolu'e to_e fai he efiāfi ni, pea na'a ke -'osi tali 'e he Feitu'u na ke tukuhifo 'a e Līpooti *MEIDECC* ki he Sea Kōmiti Kakato . Pea -'oku ou kole atu -Sea Kōmiti Kakato, ko e fē ho'o ngāue -ko ia -ki he līpooti ko ia? -Kuo mo tatau -mai moua, ke tau tuku kae 'ikai ke faka'osi ai leva 'a e ki'i me'á ko ē. -ko e ki'i me'a si'isi'i pē ia 'oku fai ki ai 'a e tokanga 'a e Hou'eiki he 'e-e-Fale ni 'Eiki Sea.

Taukave Pule'anga na'e 'ikai 'omai Līpooti *MEIDECC* ke tali é he Fale

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ki'i tokoni atu. Tapu mo e Sea, tapu mo e Fale 'Eiki ni, ko e līpooti ko ia na'e 'omai, na'e 'ikai ko ha līpooti ia 'oku 'omai ke tali 'e he Fale. Ko e līpooti mai pē ia 'oku 'omai ke tau lava 'ilo 'a e me'a 'oku hoko. Ko e ngaahi fakakaukau ko ia 'oku fiema'u 'e he Hou'eiki Mēmipá, 'oku 'atā faka-sisitemi ke -tau me'a atu ki he *NEMO*, tau me'a atu ki he Minisitā 'o e *NEMO*, tau me'a atu ki he 'ū kalasitoá, Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi *priority*, feitu'u ia 'oku 'osi 'atā ke tau ō atu ki ai, 'o kapau 'oku tau fiema'u ha ngāue, tukukehe kapau 'oku tau fie tipeiti pē tautolu.

Fakatonutonu 'oku taliui mai Pule'anga ki he Fale Alea

Lord Nuku : Fakatonutonu atu Sea, ko e fakatonutonu 'Eiki Sea ko e līpooti ko eni 'osi 'omai ki ho Fale pea tēpile'i. Ko e Pule'anga 'oku nau tali-ui mai 'o fakatatau. Ko e me'a ko ia 'oku tu'u mai he līpooti, ke līpooti mai hangē ko e me'a ko ia na'e me'a ki ai 'a e Tokoni Palēmia, 'oku feliluliuaki. Ko e me'a ko ia 'oku tohi mai hē, ko e me'a 'oku ma'u ko ia 'e he Falé, ko e pa'anga 'e 23 miliona 'oku 'osi tokoni mai mei muli, 'i he uike ia kuohili. Ko e me'a ko ia 'oku fakahoko mai heni, -fiema'u ke līpooti mai 'e he kōmiti ko eni he 'aho ni, 'a e ngaahi pa'anga tokoni mei muli pea mo e ngaahi hoa ngāue mei muli.

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea 'osi ma'u 'e au 'a e ki'i fakatonutonū, ka u hoko atu mu'a.

Lord Nuku : Ko 'eku fakatonutonuū, ko e founa ngāue ko eni 'oku ne mea' mai 'aki,

'Eiki Minisita Fefakatau'aki: 'eOsi ma'u.

'Eiki Sea-: Hou'eiki, mo me'a ki lalo, ka u fakahā atu 'a e founa ngāue. Fakafofonga'Eua Hou'eiki Nōpele ko eni 'a 'Eua. 'Oku ke fokotu'u mai ke hoko atu 'etau ngāue.

Fokotu'u ke fakakakato e hoko atu ngāue Fale fakatatau ki he 'asenita ngāue e Fale

Lord Nuku: Fokotu'u atu Sea koe'uhi ko e 'asenitá, ke fakakakato, 'a e me'a pē ko ia, ko e me'a ia 'oku mahu'inga ki he fonuá he taimi ni Sea ka ko e me'a ia 'a e Fale.

Formatted: Font: 13 pt, Italic

Formatted: Heading 2, Left

Formatted: Font: 13 pt, Not Italic

Formatted: Heading 2, Left

Formatted: Font: Bold, Underline

'Eiki Sea: Ke tau hoko atu pē 'o fai 'a e feme'a'aki 'i he Fika 5 etau 'asenita, ko ho'o fokotu'u ia. 'Oku 'i ai ha pou pou ki he fokotu'u 'a e 'Fakafofonga Hou'eiki Nōpele. Pou pou (*ne pou pou*) Hou'eiki 'oku ou kole atu ke tau pālōti.

'Eiki Palēmia: _____ Sea,...

'Eiki Sea : 'Eiki Palēmia me'a mai.

Fokotu'u malava ke lele Fale 'apongipongi kapau 'ikai 'osi alea'i Līpooti

MEIDECC

Formatted: Heading 2, Left

Formatted: Font: 13 pt, Italic

'Eiki Palēmia: _____ Me'a mai ki ate au ko au eni 'oku ou kole fakamolemole atu kae fai atu ha ki'i tokoni. 'Oku ke 'osi fokotu'u mai kuo 'osi 'a e taimi te tau toki hoko atu ka 'oku fai 'a e tokanga ki he līpooti ko eni ke fai ha ngāue. Ko 'eku fokotu'u atū, kapau te tau fakaava 'a e matapā ko eni ke tau talanoa'i ki he 'ū līpooti ko eni, 'e fiema'u ia ke 'oua 'e tāapuni 'a e Fale Alea 'apongipongi. Ko hono mo'oni ia. 'E lahi 'a e ngaahi me'a ia te tau talanoa ki ai, pea 'oku ou fokotu'u atu ka me'a, mahalo te tau lele he pooni pē ko e fē 'a e taimi ke tuku ai, pea 'ikai pē ke lava ia ke 'osi he pooni. Koe'uhī ko e natula 'o e me'a ko ia 'oku tau fehu'ia mo līpooti mai 'oku fu'u lahi. 'Oku 'ikai ke u tui au te tau lava he pooni 'o talanoa ki ai. Kaikehe, k-ka 'oku ou fokotu'u atu, kapau te tau hoko atu he pooni, pea kapau 'e iku ange 'oku 'ikai ke 'osi, mo tau fiemālie. Tau toe hoko atu 'aongopongi kae toloi atu 'etau ...fokotu'u atukoe'uhi-ko-e -...

'Eiki Sea : Kātaki pē Hou'eiki ko e fokotu'u eni 'a e Hou'eiki Fakafofonga Nōpele 'o 'Eua, ke tau hoko atu ke fakakakato 'a e ngāue 'a e Fale ki he 'Asenita Fika 5 'a ia ko e Līpooti ia mei he *MEIDECC*.

'Eiki Minisitā Polisi : ~~'Eiki~~-Sea fakamolmole 'e lava pē ke ;'osi ia pea pālōti'i ai pē mo e fokotu'u ko ia 'oku mau 'oatu ke tau mālōlō ai. 'E lava pē ke 'osi 'a e fokotu'u 'a e pālōti'i 'ko ē pea pālōti'i 'ai mo e fokotu'u 'oku mau 'oatu?

'Eiki Sea : 'E 'ikai to e fiema'u ke pāaloti'i 'a e fokotu'u ko ia, he ko 'ene tu'u he taimi ni, 'oku tau 'ovataimi pea 'oku tonu ke tau mālōlō. ~~-KK~~a 'oku 'i ai 'a e tokanga 'a e Hou'eiki Mēmipa ke tau hoko atu 'a ia 'oku makehe ia mei he'etau founa ngāue anga maheni, -pau leva ke pālōti 'a e konga ko ia. Hou'eiki ko ia 'oku loto ke tau hoko atu 'o fai ha ngāue ke fakakakato 'a e fika 5 'o 'etau 'asenita pea kātaki 'o hiki ho nima.

Pālōti'i 'o 'ikai tali ke hoko atu 'asenita Fika 5 e Fale

Kalake Tēpile: 'Eiki Sea 'oku loto ki ai 'a Siaosi Sovaleni, 'Eiki Nōpele Tu'ilakepa , 'Eiki Nōpele Nuku , 'Eiki Nōpele Tu'iha'angana , 'oku loto ki ai 'a e toko 4.

'EikiSea : Ko ia 'oku 'ikai loto ke tau tali 'a e fokotu'u ke hoko atu 'a e ngāue ki he Fika 5 'etau 'asenita, kātaki 'o hiki ho nima.

KalakeTēpile: 'oOku loto ki ai 'a Veivosa Taka, Losaline Mā'asi, Mō'ale Finau, Vātau Hui, 'Eiki Minisitā Fefakatau'aki, 'Eiki Minisitā Ngāue Fakalotofonua, 'Eiki Minisitā Polisi, 'Eiki Minisitā Ako, 'Eiki Minisitā *MEIDECC*, 'Eiki Minisitā Mo'ui, 'Eiki Palēmia, 'Eiki Tokoni Palēmia, 'Eiki Minisitā Pa'anga, 'Eiki Minisitā Lao, 'Eiki Minisitā Ngoue. 'Oku 'ikai ke loto ki ai 'a e toko 15.

'Eiki Sea : Ko ia Hou'eiki fakatatau ki he pālōti pea mo e tu'utu'uni 'a e tokolahi he Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale Alea, 'ikai ke to_e hoko atu 'a e ngāue 'a e Falé, ka tau toloi ki he tāpuni 'auhu. Māā^{lō} Hou'eiki toloi 'a e Fale ki he'etau tāpuni molū 'i he 10:00 'apongipongi. Mou me'a hake ke tau kelesi.

Kelesi

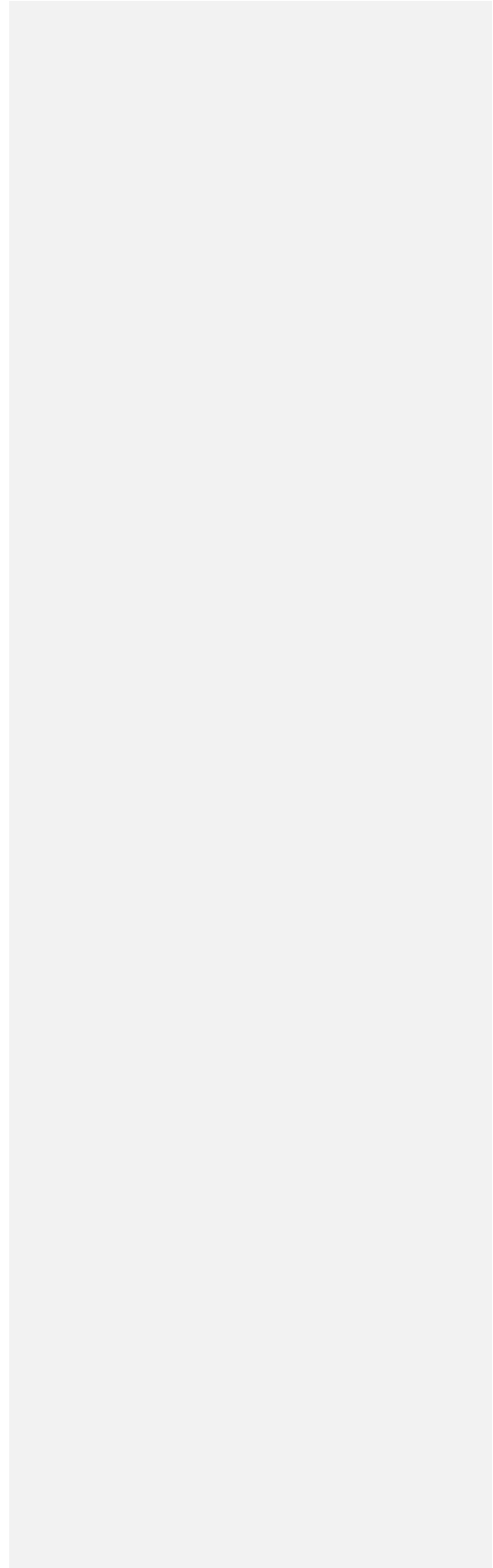
(Fakahoko he 'Eiki Sea ha kelesi ko e lava ia 'o e feme'a'aki, teuteu ki he tāpuni fakalotofale)

<008>

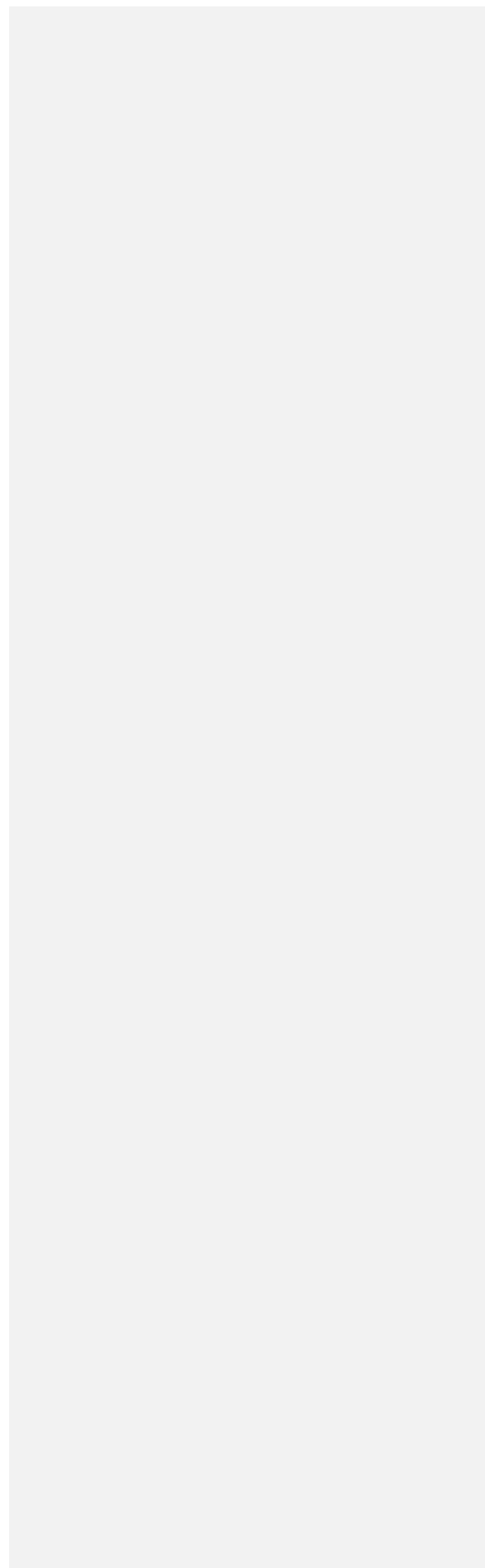
Formatted: Normal, Left

Formatted: Normal

|

Fakamā'opo'opo Feme'a'aki Fale Alea 'o Tonga

Page 4: [1] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [1] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [2] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [3] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [4] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [5] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [6] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [7] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [8] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [9] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [10] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [11] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [12] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [13] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [14] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [15] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [16] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [17] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [18] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [19] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [20] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [21] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [22] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [23] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [24] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [25] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [26] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [27] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [28] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [29] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [30] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [31] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [32] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [33] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [34] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [35] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [36] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [37] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [38] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [39] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [40] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [41] Formatted Hewlett-Packard Company 3/22/2018 10:58:00 AM

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [42] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [43] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [44] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [45] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [46] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [47] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [48] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [49] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [50] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [51] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [52] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [53] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [54] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [55] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [56] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [57] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [58] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [59] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [60] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 4: [61] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [62] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [63] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [64] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [65] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [66] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [67] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [68] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [69] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [70] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [71] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [72] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [73] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [74] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [75] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [76] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [77] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [78] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [79] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [80] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [81] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [82] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [83] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [84] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [85] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [86] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [87] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [88] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [89] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [90] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [91] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [92] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [93] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [94] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [95] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [96] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [97] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [98] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [99] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [100] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [101] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [102] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [103] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [104] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [105] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [106] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [107] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [108] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [109] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [110] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [111] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [112] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [113] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [114] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [115] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [116] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [117] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [118] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 10:58:00 AM**

Font: (Default) Times New Roman, 11.5 pt

Page 5: [119] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 5: [120] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 5: [121] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 5: [122] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 6: [123] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 6: [124] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 6: [125] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 6: [126] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), English (Australia), Check spelling and grammar

Page 6: [127] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 6: [128] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar

Page 6: [129] Formatted **Hewlett-Packard Company** **3/22/2018 9:52:00 AM**

Default Paragraph Font, Font: (Default) +Body (Calibri), Check spelling and grammar